

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

ΔΙΕΘΝΩΝ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΒΑΛΚΑΝΙΚΩΝ, ΣΛΑΒΙΚΩΝ ΚΑΙ ΑΝΑΤΟΛΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΑΝΩΤΑΤΗ ΔΙΑΚΛΑΔΙΚΗΣΧΟΛΗ ΠΟΛΕΜΟΥ

ΔΙΑΤΜΗΜΑΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ ΣΤΙΣ

ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΚΑΙ ΑΣΦΑΛΕΙΑ

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ: ΖΑΪΚΟΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ, ΑΝΑΠΛΗΡΩΤΗΣ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ

Διπλωματική Εργασία

«ΣΤΡΑΤΗΓΗΜΑΤΑ ΠΟΛΕΜΟΥ ΚΑΙ ΔΙΕΘΝΕΣ ΔΙΚΑΙΟ»

ΤΟΥ

ΖΑΧΑΡΗ ΕΥΑΓΓΕΛΟΥ

Δεκέμβριος 2020

«Δηλώνω υπευθύνως ότι όλα τα στοιχεία σε αυτήν την εργασία τα απέκτησα, τα επεξεργάστηκα και τα παρουσιάζω σύμφωνα με τους κανόνες και τις αρχές της ακαδημαϊκής δεοντολογίας, καθώς και τους νόμους που διέπουν την έρευνα και την πνευματική ιδιοκτησία. Δηλώνω επίσης υπευθύνως ότι, όπως απαιτείται από αυτούς τους κανόνες, αναφέρομαι και παραπέμπω στις πηγές όλων των στοιχείων που χρησιμοποιώ και τα οποία δεν συνιστούν πρωτότυπη δημιουργία μου»

Ευχαριστίες

Θα ήθελα να εκφράσω τις ευχαριστίες μου και τη βαθύτερη ευγνωμοσύνη μου στον επιβλέποντα καθηγητή μου, κ. Ζάικο Νικόλαο, για τις χρήσιμες ακαδημαϊκές συμβουλές και την πολύτιμη καθοδήγηση του.

Περίληψη Εργασίας

Η παρούσα διατριβή επιχειρεί να αποτυπώσει την έννοια του Στρατηγήματος - Τεχνάσματος Πολέμου (Ruse of War), τον τρόπο που αντιμετωπίζεται στο Διεθνές Δίκαιο του Πολέμου, καθώς και τις σύγχρονες εξελίξεις στη διεθνή πρακτική. Την έννοια αυτή επιχείρησαν να κωδικοποιήσουν οι θεωρητικοί του Διεθνούς Δικαίου από τις αρχές του 20^{ου} αιώνα παρουσιάζοντας τον ορισμό της στην IV Σύμβαση της Χάγης (18.10.1907) και, στη συνέχεια, στο Πρόσθετο Πρωτόκολλο I (8.6.1977) στις Συμβάσεις της Γενεύης από 12.8.1949. Στο παρόν πόνημα επίσης, επιχειρείται να παρουσιαστεί και η έννοια της Δολιότητας ή Δόλου (Perfidy), που αποτελεί απαγορευμένη ενέργεια στο πεδίο της μάχης. Σε ό,τι αφορά στη δομή της διατριβής, γίνεται αρχικά μια προσπάθεια εισαγωγής στο Διεθνές Ανθρωπιστικό Δίκαιο, το οποίο είναι σώμα κανόνων, που διέπει τις σχέσεις μεταξύ Κρατών. Στη συνέχεια, παρουσιάζονται σε αντιπαραβολή οι έννοιες του Στρατηγήματος και της Δολιότητας, σύμφωνα με το Διεθνές Δίκαιο. Κατόπιν, αφού έχουν παρουσιαστεί οι βασικές έννοιες, αναλύονται περιπτωσιολογικές μελέτες μαχών και στρατιωτικών επιχειρήσεων, στις οποίες εξετάζεται ποια από τις δύο ενέργειες -Στρατήγημα ή Δολιότητα- επιλέχθηκε. Επιπρόσθετα, αναλύονται οι σύγχρονες προκλήσεις για τους νομικούς του Διεθνούς Δικαίου, καθώς παρουσιάζεται μία υποχώρηση των Στρατηγημάτων και μία αύξηση των Δολιοτήτων. Η διατριβή ολοκληρώνεται με προτάσεις για την επανεξέταση των απαγορεύσεων, ώστε να ενισχυθούν οι θεμελιώδεις αρχές του Δικαίου του Πολέμου, όπως η διάκριση, η αναλογικότητα, η στρατιωτική ανάγκη και ο ανθρωπισμός.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

1. Εισαγωγή.....	1-2
ΜΕΡΟΣ Α'.....	3-18
1.1. Τι είναι το Διεθνές Ανθρωπιστικό Δίκαιο (IHL).....	4
1.2. Διεθνείς Ένοπλες Συγκρούσεις.....	6
1.2.1. Η Φύση της Σύγκρουσης: Πόλεμος, Ένοπλη Σύγκρουση και Κατοχή.....	6
1.3. Ισότητα των αντιμαχομένων και μη αμοιβαιότητα (Equality of belligerents and non-reciprocity).....	9
1.4. Αντίποινα.....	11
1.5. Το Δίκαιο των Συνθηκών.....	13
1.6. Νομικό καθεστώς των αντιμαχόμενων μερών.....	13
1.7. Μη Διεθνείς Ένοπλες Συγκρούσεις.....	14
1.7.1 Κοινό Άρθρο 3 στις συμβάσεις της Γενεύης του 1949.....	14
1.7.2. Χρονικό και εδαφικό πεδίο των Μη διεθνών Ένοπλων Συγκρούσεων.....	17
ΜΕΡΟΣ Β'.....	20-35
2.1. Τεχνάσματα - Στρατηγήματα και Δολιότητες.....	20
2.1.1. Στρατηγήματα – Τεχνάσματα.....	25
2.1.1.1. Τα «Στρατηγήματα» του Πολύαινου.....	25
2.1.1.2. Τα «Τακτικά» του Λέοντα ΣΤ' του Σοφού.....	30
2.2. Δολιότητες (Perdify).....	34
ΜΕΡΟΣ Γ'.....	36-57
3.1. Στρατηγήματα και Δολιότητες στη σύγχρονη εποχή.....	36

3.1.1.	Η Παραλλαγή ως Στρατήγημα.....	37
3.1.2.	Η Ενέδρα	43
3.1.3.	Η Κάλυψη.....	46
3.1.4.	Η Παγίδευση.....	48
3.1.5.	Οι Νάρκες Ξηράς.....	52
3.2.	Περιορισμοί.....	54
3.2.1.	Ειδικά Προστατευόμενα Αντικείμενα.....	55
3.2.2.	Ζώνες Μάχης.....	56
	ΜΕΡΟΣ Δ'.....	58-68
4.1.	Στρατηγήματα και Δολιότητες – Περιπτωσιολογικές Μελέ- τες.....	58
4.1.1.	Η χρήση στολών του εχθρού. Η Υπόθεση Skorzeny, 1943... ..	58
4.1.2.	Προσποίηση Προθέσεως για Διαπραγμάτευση υπό Σημαία Ανακωχής ή Παραδόσεως (λευκή σημαία). Η Περίπτωση του Υπλγου Barry, 1982.....	62
4.1.3.	Προσποίηση Προθέσεως για Διαπραγμάτευση υπό Σημαία Ανακωχής ή Παραδόσεως (λευκή σημαία). Επιχείρηση «Καταιγίδα της Ερήμου», 1990-1991.....	63
4.1.4.	Η Παραλλαγή ενός Στρατιωτικού Αντικειμένου ως αστικό. Η Υπόθεση Ιμάντ Μουγκνιγιά, 2008.....	64
4.1.5.	Η Κατάχρηση του Εμβλήματος ενός Διεθνούς Οργανισμού. Η Στρατιωτική «Επιχείρηση Ζακ», 2008.....	67
	ΕΠΙΛΟΓΟΣ.....	69-72
	ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	73-80

1. Εισαγωγή

Η διατριβή αυτή ασχολείται με την ανάλυση της έννοιας του Στρατηγήματος Πολέμου (Ruse of War),¹ σύμφωνα με το Διεθνές Δίκαιο. Το Στρατήγημα στην αρχαιότητα αποτέλεσε τρόπο επίλυσης διαφορών με τις μικρότερες δυνατές απώλειες ή ακόμη και τέχνασμα, που έφθανε στα όρια της πανουργίας. Την έννοια αυτή επιχείρησαν να κωδικοποιήσουν οι θεωρητικοί του Διεθνούς Δικαίου – στρατιωτικοί, νομικοί, διπλωμάτες – από τις αρχές του 20^{ου} αιώνα παρουσιάζοντας τον ορισμό του στην IV Σύμβαση της Χάγης για τους νόμους και τα έθιμα του επί ξηράς πολέμου (18.10.1907) και, στη συνέχεια, στο Πρόσθετο Πρωτόκολλο I (8.6.1977) στις Συμβάσεις της Γενεύης από 12.8.1949.

Το Διεθνές Δίκαιο αναγνωρίζει, κατ' αρχήν, ως επιτρεπτά τα στρατηγήματα ή «τεχνάσματα» (ruses). Τα τεχνάσματα αυτά, σύμφωνα με τον ορισμό Πρόσθετου Πρωτοκόλλου I, «είναι ενέργειες, οι οποίες αποσκοπούν στην παραπλάνηση του αντιπάλου ή στην παρότρυνση του σε απερίσκεπτες ενέργειες, οι οποίες όμως δεν παραβιάζουν κανένα κανόνα του διεθνούς δικαίου, που εφαρμόζεται στις ένοπλες ρήξεις και οι οποίες δεν είναι δόλιες, διότι δεν προκαλούν την εμπιστοσύνη του ενός αντιπάλου αναφορικά με την προστασία, σύμφωνα με αυτό το δίκαιο». Παράλληλα, παρέχονται στο Πρόσθετο Πρωτόκολλο I τέσσερα παραδείγματα τέτοιων τεχνασμάτων, δηλαδή η χρήση (α) παραλλαγής (camouflage), (β) δολωμάτων (decoys), (γ) ψεύτικων επιχειρήσεων (mock operations) και (δ) αποπληροφόρησης (misinformation)” [Άρθρο 37(2), Ν. 1786/1988, Κύρωση προσθέτου Πρωτοκόλλου I στις Συμβάσεις της Γενεύης της 12ης Αυγούστου 1949 που αναφέρονται στην προστασία των θυμάτων ενόπλων συγκρούσεων (ΦΕΚ 125/Α/8-6-1988)]. Στη διεθνή βιβλιογραφία ωστόσο, υπάρχει αναφορά και σε πληθώρα ειδικότερων μη απαγορευμένων τεχνασμάτων του πολέμου.

¹ Στην παρούσα διατριβή η έννοια Στρατήγημα χρησιμοποιείται για την απόδοση του όρου Τέχνασμα, όπως παρουσιάζεται στο Πρόσθετο Πρωτόκολλο I (8.6.1977) στις Συμβάσεις της Γενεύης από 12.8.1949, άρθρο 37, παράγραφος 2.

Η έννοια του Στρατηγήματος ωστόσο, είναι αναγκαίο να εξεταστεί παράλληλα με αυτή της Δολιότητας², η οποία αναλύεται στο Πρόσθετο Πρωτόκολλο Ι παράλληλα με την πρώτη. Για την ακρίβεια, αρχικά αναλύονται οι απαγορευμένες πράξεις – δολιότητες ως απαγορευμένες και στη συνέχεια τα στρατηγήματα – τεχνάσματα ως τη νόμιμη εξαίρεση αυτών, που περιλαμβάνουν κάποια παραπλανητική ενέργεια ή προσπάθεια παρότρυνσης του εχθρού σε απερίσκεπτη ενέργεια. Τα στρατηγήματα θεωρείται ότι αποτελούν και ευφυή τεχνάσματα λιγότερο ισχυρών αντιπάλων απέναντι στην υπεροπλία των εχθρών τους, όταν η ισότητα των όπλων τους δεν μπορεί να διασφαλισθεί με άλλο τρόπο, παρά μόνο με την ευρηματικότητα τους και ενδεχομένως και με τη χρήση απάτης. Ωστόσο, παρατηρείται ότι δεν αποτελούν μονοπώλιο των ανίσχυρων αλλά υιοθετούνται ακόμη και από τις Μεγάλες Δυνάμεις, στην προσπάθεια τους να κατισχύσουν.

Αυτό που παρατηρείται στο σύγχρονο πεδίο της μάχης ωστόσο, είναι ότι τα στρατηγήματα -όπως περιγράφονται στο Πρόσθετο Πρωτόκολλο Ι- αλλά και η πληθώρα ειδικότερων θεμιτών στρατηγημάτων, που εμφανίζεται στη διεθνή βιβλιογραφία δεν είναι πλέον αποτελεσματικά, κυρίως λόγω των τεχνολογικών εξελίξεων. Παράλληλα όμως, παρατηρείται μία αύξηση των επιθετικών πράξεων που ενέχουν δολιότητα από μεγάλο αριθμό δρώντων – ιδίως μη κρατικών – με αποτέλεσμα την παραβίαση του Διεθνούς Ανθρωπιστικού Δικαίου.

Επιπρόσθετα, σήμερα τίθεται ως επιτακτική ανάγκη η συμφωνία των Κρατών για τον περιορισμό των μη απαγορευμένων ενεργειών με βάση την έννοια του στρατηγήματος, αλλά και αντίστοιχα η διεύρυνση της έννοιας της δολιότητας, καθώς αντιμετωπίζει ελάχιστα τα σενάρια επίθεσης, που θέτουν σε κίνδυνο την καλή πίστη μεταξύ των μαχητών. Ως εκ τούτου, απαιτείται βαθμονόμηση της ισορροπίας της στρατιωτικής ανάγκης και του ανθρωπισμού για τη μη καταφυγή των Κρατών σε ενέργειες κακής πίστης. Βασικό αντικείμενο τέλος της διατριβής είναι η υποβολή προτάσεων, ώστε να θεσμοθετηθεί η απαγόρευση της εφαρμογής δολιότητας σε

² Ο όρος Δολιότητα επιλέχθηκε να χρησιμοποιηθεί στο παρόν πόνημα παράλληλα με αυτόν του Δόλου. Ο πρώτος όρος εμφανίζεται στο ν. 43/1979 της Κυπριακής Δημοκρατίας περί Κύρωσης του Πρόσθετου Πρωτοκόλλου Ι, ενώ ο δεύτερος στο κείμενο επικύρωσης του Πρόσθετου Πρωτοκόλλου Ι (8.6.1977).

όλα τα πεδία μάχης και να προληφθούν ενέργειες σε όλες τις διαστάσεις του σύγχρονου πολυχωρικού πολέμου.

Α' ΜΕΡΟΣ

«ΔΙΚΑΙΟ ΤΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ» (LOW – JUS IN BELLO), ΔΙΚΑΙΟ ΤΩΝ ΕΝΟΠΛΩΝ ΣΥΡΡΑΞΕΩΝ (LOAC), ΔΙΕΘΝΕΣ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ (IHL)

1.1. Τι είναι το Διεθνές Ανθρωπιστικό Δίκαιο (IHL)

Το Διεθνές Ανθρωπιστικό Δίκαιο είναι μέρος του Διεθνούς Δικαίου, το οποίο είναι σώμα κανόνων, που διέπουν τις σχέσεις μεταξύ Κρατών. Το Διεθνές Δίκαιο αποτελείται κυρίως από διεθνείς συμβάσεις – διμερείς ή πολυμερείς, εθιμικούς κανόνες και γενικές αρχές του δικαίου που έχουν διαμορφωθεί στο πλαίσιο της εσωτερικής δικαιοταξίας και μετατεθεί στο διεθνές επίπεδο. Ειδικότερα το Διεθνές Ανθρωπιστικό Δίκαιο εφαρμόζεται στις ένοπλες συγκρούσεις. Δε ρυθμίζει εάν ένα Κράτος μπορεί να χρησιμοποιήσει βία, καθώς αυτό διέπεται από ένα σημαντικό, αλλά ξεχωριστό, τμήμα του Διεθνές Δικαίου, που αναφέρεται στον Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών, όπως για παράδειγμα στα άρθρα 2, 24, 25 και 51 του Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών (ICRC, 2004, 1) (Χατζηκωνσταντίνου, 1999, 17).

Η Διεθνής Επιτροπή του Ερυθρού Σταυρού (ICRC) προσδιορίζει τον όρο «Διεθνές Ανθρωπιστικό Δίκαιο εφαρμοζόμενο σε ένοπλες συγκρούσεις» ως ένα σύνολο κανόνων, που αποσκοπούν στην επίλυση προβλημάτων, που δημιουργούνται σε διεθνείς και μη διεθνείς ένοπλες συγκρούσεις και που για ανθρωπιστικούς λόγους περιορίζουν το δικαίωμα των μερών, που συμμετέχουν στη σύγκρουση, όσον αφορά στη χρήση μεθόδων και μέσων πολέμου, ή προστατεύουν πρόσωπα και περιουσίες, που επηρεάζονται ή δύνανται να επηρεαστούν από τη σύγκρουση.

Οι όροι «Διεθνές Ανθρωπιστικό Δίκαιο», «Δίκαιο των Ενόπλων Συρράξεων» και «Δίκαιο του Πολέμου» είναι ισοδύναμοι. Ωστόσο, οι δύο τελευταίοι χρησιμοποιούνται κυρίως από τις Ένοπλες Δυνάμεις (Ε.Δ.). Μία διάκριση, η οποία πλέον έχει μόνο διδακτική αξία και ιστορική σημασία είναι αυτή, που διαχωρίζει το Διεθνές Ανθρωπιστικό Δίκαιο σε δύο κλάδους. Ο πρώτος είναι ο κλάδος του Δικαίου της Γενεύης, που έχει σκοπό τη διαφύλαξη του στρατιωτικού προσωπικού, που δε

λαμβάνει πλέον μέρος στη μάχη και τα άτομα που δεν αναμειγνύονται ενεργά στις εχθροπραξίες και ειδικότερα τους αμάχους. Ο δεύτερος είναι ο κλάδος του Δικαίου της Χάγης, που θέτει κανόνες σε ότι αφορά στα δικαιώματα και στις υποχρεώσεις των εμπολέμων στη διεξαγωγή των στρατιωτικών επιχειρήσεων, ενώ επιπρόσθετα περιορίζει τα μέσα που χρησιμοποιούν οι αντίπαλοι για την πρόκληση βλάβης (Χατζηκωνσταντίνου, 1999, 26).

Το Διεθνές Ανθρωπιστικό Δίκαιο δεν είναι ιδιαίτερα περίπλοκο σε εννοιολογικό επίπεδο και αλλά, αντίθετα με τις προσδοκίες ορισμένων όμως, ούτε είναι ενστικτώδες. Δεν μπορεί κανείς να «γνωρίζει» το Δίκαιο του Πολέμου, μέσω μίας υπόθεσης του τι «φαίνεται» ηθικά σωστό ή λάθος. Σε ορισμένα πανεπιστήμια και νομικές σχολές, συνήθως προσφέρεται ως ένα επιλεγόμενο μάθημα Διεθνούς Δικαίου, σχετικά με τις Συμβάσεις της Γενεύης. Ωστόσο, σε γενικές γραμμές, είναι μια σχετικά ειδική πτυχή του Διεθνούς Δικαίου και συνεπώς, το Διεθνές Ανθρωπιστικό Δίκαιο θεωρείται όχι ιδιαίτερα δύσκολο ή επίπονο στην εκμάθηση (Solis, 2010, xxx).

Συνοψίζοντας, ο σκοπός του Διεθνούς Ανθρωπιστικού Δικαίου είναι η προστασία των θυμάτων ένοπλων συγκρούσεων και η αντιμετώπιση των εχθροπραξιών, με βάση την ισορροπία μεταξύ της στρατιωτικής αναγκαιότητας και του ανθρωπισμού. Επιπλέον, το Διεθνές Ανθρωπιστικό Δίκαιο πρέπει να διακρίνεται από τα νομικά πλαίσια, που ενδέχεται να ισχύουν παράλληλα, αλλά έχουν διαφορετικά στόχους και σκοπούς, όπως ο Χάρτης των Ηνωμένων Εθνών (ΧΗΕ), η Αρχή της Ουδετερότητας, το Δίκαιο των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και το Διεθνές Ποινικό Δίκαιο. Επιπλέον, οι μαχητές πρέπει να εκπληρώνουν τις ανθρωπιστικές τους υποχρεώσεις κάτω από όλες τις περιστάσεις, ανεξάρτητα από τη συμπεριφορά του εχθρού και τη φύση ή την προέλευση της σύγκρουσης. Αν και το Διεθνές Ανθρωπιστικό Δίκαιο είναι σήμερα ένα από τους πιο πυκνά κωδικοποιημένους και επικυρωμένους κλάδους του Διεθνούς Δικαίου, οι κανόνες του μπορούν επίσης να εξαχθούν από το έθιμο και τις γενικές αρχές του δικαίου. Ωστόσο, οι πρόσφατες πολιτικές, κοινωνικές, οικονομικές και τεχνολογικές εξελίξεις

θέτουν νέες προκλήσεις στα θεμελιώδη επιτεύγματα και την πιστή εφαρμογή του (Melzer, 2016, 16).

Σε έναν κόσμο όπου η εικόνα από τα σύγχρονα πεδία των μαχών μεταδίδεται παγκοσμίως σε πραγματικό χρόνο, οι μαχητές αναμένεται να πληρούν ένα υψηλό επίπεδο συμπεριφοράς και να υποστούν έντονη κριτική. Σε ασαφείς καταστάσεις, όπου ο θάνατος είναι κάτι «φυσιολογικό» και η άσκηση βίας αποτελεί τον κανόνα, πώς θα πρέπει να αποφασίσουν οι μαχητές, άμεσα και υπό πυρά, τι είναι σωστό και τι είναι λάθος, όχι μόνο ηθικά, αλλά και νομικά; Η γνώση του Διεθνούς Ανθρωπιστικού Δικαίου παρέχει μερικές από τις απαντήσεις που χρειάζονται (Solis, 2010, xxx).

Συνεπώς, το Διεθνές Ανθρωπιστικό Δίκαιο είναι ένα σύνολο κανόνων, που έχει ως επιδίωξη τον περιορισμό των ανθρωπιστικών συνεπειών των ενόπλων συγκρούσεων. Ο πρωταρχικός σκοπός του Διεθνούς Ανθρωπιστικού Δικαίου είναι να περιορίσει τα μέσα και τις μεθόδους του πολέμου, που μπορούν να χρησιμοποιήσουν τα μέρη που συμμετέχουν σε μια σύγκρουση, να διασφαλίσει την προστασία και την ανθρώπινη μεταχείριση των ατόμων, που δεν συμμετέχουν ή δεν συμμετέχουν πλέον άμεσα στις εχθροπραξίες. Εν ολίγοις, το Διεθνές Ανθρωπιστικό Δίκαιο περιλαμβάνει αυτούς τους κανόνες του διεθνούς δικαίου, που θεσπίζουν τα ελάχιστα πρότυπα ανθρωπισμού, τα οποία πρέπει να γίνονται σεβαστά σε κάθε περίπτωση ένοπλης σύγκρουσης.

1.2. Διεθνείς Ένοπλες Συγκρούσεις

1.2.1. Η Φύση της Σύγκρουσης: Πόλεμος, Ένοπλη Σύγκρουση και Κατοχή

Το Διεθνές Ανθρωπιστικό Δίκαιο διακρίνει δύο τύπους ένοπλων συγκρούσεων: α. Διεθνείς Ένοπλες Συγκρούσεις, μεταξύ δύο ή περισσότερων κρατών και β. Μη Διεθνείς Ένοπλες Συγκρούσεις, μεταξύ κυβερνητικών δυνάμεων και μη κυβερνητικών ένοπλων ομάδων, ή μεταξύ αυτών των ομάδων αποκλειστικά. Το Διεθνές Ανθρωπιστικό Δίκαιο καθιερώνει επίσης διάκριση μεταξύ Μη Διεθνών Ένοπλων Συγκρούσεων κατά την έννοια του κοινού άρθρου 3 των Συμβάσεων της

Γενεύης του 1949 και των Μη Διεθνών Ένοπλων Συγκρούσεων, που εμπίπτουν στον ορισμό του άρθρου 1 του Πρόσθετου Πρωτοκόλλου II. Από νομική άποψη, δεν υπάρχει άλλος τύπος ένοπλης σύγκρουσης. Ωστόσο, είναι σημαντικό να υπογραμμιστεί ότι μια κατάσταση μπορεί να εξελιχθεί από έναν τύπο ένοπλης σύγκρουσης σε έναν άλλο, ανάλογα με τα γεγονότα, που επικρατούν σε μια συγκεκριμένη στιγμή (ICRC, 2016, 1).

Είναι γνωστό ότι, παραδοσιακά τα κράτη εξέφραζαν την πολεμική τους πρόθεση (*animus belligerendi*) μέσω επίσημων κηρύξεων πολέμου, οι οποίες, αυτοδικαίως (*ipso facto*), δημιουργούσαν μία νομική κατάσταση πολέμου και πυροδοτούσαν την εφαρμογή του δικαίου του πολέμου (*jus in bello*) μεταξύ τους, ακόμη και με την απουσία ανοιχτών εχθροπραξιών. Ακριβολογώντας, το παραδοσιακό δίκαιο του πολέμου είναι ευρύτερο του Διεθνούς Ανθρωπιστικού Δικαίου, καθώς δεν περιλαμβάνει μόνο ανθρωπιστικούς κανόνες, αλλά ουσιαστικά όλους τους κανόνες, που διέπουν τις σχέσεις μεταξύ των εμπολέμων κρατών. Αυτό περιλαμβάνει επίσης διατάξεις για τις διπλωματικές, οικονομικές και δικαιοτικές σχέσεις, καθώς και σχετικά με τη νομική θέση των ουδετέρων κρατών. Ταυτόχρονα όμως, το παραδοσιακό δίκαιο του πολέμου είναι πιο περιορισμένο σε σχέση με το Διεθνές Ανθρωπιστικό Δίκαιο, καθώς εφαρμόζεται μόνο κατά τη διάρκεια μιας επίσημης κατάστασης πολέμου μεταξύ κρατών, ενώ το Διεθνές Ανθρωπιστικό Δίκαιο θεσπίζει ελάχιστα πρότυπα ανθρωπισμού, που ισχύουν σε κάθε ένοπλη σύγκρουση, ανεξάρτητα από την ύπαρξη εμπόλεμης κατάστασης από νομική άποψη (Melzer, 2016, 56).

Κατά τη διάρκεια του 20ου αιώνα, οι επίσημες κηρύξεις πολέμου έγιναν όλο και πιο ασυνήθιστες και η έννοια του «πολέμου» σε μεγάλο βαθμό αντικαταστάθηκε από την έννοια της «ένοπλης σύγκρουσης». Σήμερα, μία Διεθνής Ένοπλη Σύγκρουση θεωρείται ότι υφίσταται τη στιγμή που ένα κράτος χρησιμοποιήσει ένοπλη βία εναντίον άλλου κράτους, ανεξάρτητα από τους λόγους ή την ένταση της αντιπαράθεσης και ανεξάρτητα από το αν μια κατάσταση πολέμου έχει επίσημα κηρυχθεί ή αναγνωριστεί. Αν και σπάνια αναφέρεται στη νομολογία ή στην ακαδημαϊκή βιβλιογραφία, η πολεμική πρόθεση παραμένει μια σιωπηρή

προϋπόθεση για την ύπαρξη Διεθνούς Ένοπλης Σύγκρουσης. Αυτό σημαίνει ότι η εφαρμογή του Διεθνούς Ανθρωπιστικού Δικαίου δεν μπορεί να ενεργοποιηθεί απλώς από εσφαλμένη ή τυχαία αιτία πρόκλησης βλάβης ή χρήσης βίας εκ μέρους ατόμων, που ενεργούν χωρίς την έγκριση ή την αποδοχή του κράτους που εκπροσωπούν (Melzer, 2016, 56-57).

Πράξεις αυτού του είδους μπορεί να συνεπάγονται τις νομικές συνέπειες της κρατικής ευθύνης, όπως το καθήκον της αποζημίωσης, αλλά δεν ισοδυναμούν με ένοπλες συγκρούσεις, λόγω της έλλειψης πρόθεσης σύγκρουσης. Εν τη παρουσία μιας τέτοιας πρόθεσης ωστόσο, ακόμη και μικρές περιπτώσεις χρήσης ένοπλης βίας -όπως μεμονωμένα περιστατικά στα σύνορα, η σύλληψη ενός μεμονωμένου ατόμου και η φυλάκιση του, ή ο τραυματισμός, η δολοφονία ενός ατόμου- μπορεί να είναι επαρκή για να εφαρμοστεί το Διεθνές Ανθρωπιστικό Δίκαιο, που διέπει τις Διεθνείς Ένοπλες Συγκρούσεις (ICRC, 2016, 1).

Σε αυτή την περίπτωση ισχύουν ορισμένοι περιορισμοί. Στην ειδική περίπτωση των εθνικών απελευθερωτικών κινημάτων, το απαιτούμενο όριο βίας μπορεί να είναι παρόμοιο με αυτό των καταστάσεων Μη Διεθνούς Ένοπλης Σύγκρουσης, ανάλογα με το αν οι πραγματικές περιστάσεις μοιάζουν περισσότερο με τη σχέση μεταξύ κυρίαρχων Κρατών ή μεταξύ μίας κυβερνητικής αρχής και μη κρατικής ένοπλης ομάδας (Melzer, 2016, 56-57).

Επιπλέον, σε δύο περιπτώσεις, μια Διεθνής Ένοπλη Σύγκρουση μπορεί να θεωρηθεί ότι υφίσταται, παρά την απουσία ανοιχτών εχθροπραξιών. Πρώτον, η εφαρμογή του Διεθνούς Ανθρωπιστικού Δικαίου μπορεί ακόμα να ενεργοποιηθεί από μια επίσημη κήρυξη πολέμου. Δεύτερον, το Διεθνές Ανθρωπιστικό Δίκαιο εφαρμόζεται αυτόματα όταν η επικράτεια ενός κράτους είναι εν όλω ή εν μέρει καταληφθείσα από άλλο κράτος χωρίς τη συναίνεση του, ακόμη κι όταν μια τέτοια κατοχή δε συναντά ένοπλη αντίσταση. Συνοψίζοντας, ελλείψει επίσημης δήλωσης πολέμου, η πρόθεση των αντιμαχόμενων προέρχεται από τις πραγματικές συνθήκες και όχι από επίσημη αναγνώριση μιας κατάστασης πολέμου. Η απόφαση επομένως, ότι μία Διεθνής Ένοπλη Σύγκρουση λαμβάνει χώρα,

καθορίζεται κυρίως από αυτό που πραγματικά συμβαίνει επιτόπου (ICTY, 2005, para. 89). Συνεπώς, μια κατάσταση μπορεί να ισοδυναμεί με μία Διεθνή Ένοπλη Σύγκρουση και να προκαλέσει την εφαρμογή του Διεθνούς Ανθρωπιστικού Δικαίου, παρόλο που ένα από τα αντιμαχόμενα Κράτη δεν αναγνωρίζει την κυβέρνηση του αντίπαλου δρώντα (Σύμβαση της Γενεύης Περί Μεταχειρίσεως των Αιχμαλώτων Πολέμου III, 1943, άρθρο 4A3) ή αρνείται εντελώς την ύπαρξη μιας κατάστασης πολέμου (Συμβάσεις της Γενεύης I-IV, κοινό άρθρο 2) (Melzer, 2016, 56-57).

1.3. Ισότητα των αντιμαχομένων και μη αμοιβαιότητα (Equality of belligerents and non-reciprocity)

Όπως προκύπτει από τα προαναφερθέντα, το Διεθνές Ανθρωπιστικό Δίκαιο προορίζεται ειδικά για εφαρμογή σε συνθήκες ένοπλων συγκρούσεων. Επομένως, οι αντιμαχόμενοι δεν μπορούν να δικαιολογήσουν την αποτυχία σεβασμού του Διεθνούς Ανθρωπιστικού Δικαίου επικαλούμενοι τη σκληρή φύση των ένοπλων συγκρούσεων. Πρέπει να συμμορφώνονται με τις ανθρωπιστικές τους υποχρεώσεις σε όλες τις περιπτώσεις (Συμβάσεις της Γενεύης I – IV, κοινό άρθρο 1; CIHL, άρθρο 139). Αυτό σημαίνει επίσης, ότι το Διεθνές Ανθρωπιστικό Δίκαιο είναι εξίσου δεσμευτικό για όλα τα μέρη της ένοπλης σύγκρουσης, ανεξάρτητα από τα κίνητρά τους, ή από τη φύση, ή την προέλευση της σύγκρουσης (Πρόσθετο Πρωτόκολλο I, Προοίμιο, Παρ. 5). Ένα Κράτος, το οποίο ασκεί το δικαίωμά του για αυτοάμυνα ή προσπαθεί νομίμως να αποκαταστήσει το νόμο και την τάξη στην επικράτειά του, πρέπει να είναι τόσο προσεκτικό στη συμμόρφωση του με το Διεθνές Ανθρωπιστικό Δίκαιο, όσο κι ένα επιτιθέμενο Κράτος ή μια μη κρατική ένοπλη ομάδα, που κατέφυγε στη βία κατά παράβαση του διεθνούς ή του εθνικού δικαίου, αντίστοιχα (ισότητα των αντιμαχομένων). Επιπλέον, οι αντιμαχόμενοι πρέπει να σέβονται το Διεθνές Ανθρωπιστικό Δίκαιο, ακόμη και αν παραβιάζεται από τον αντίπαλό τους (μη αμοιβαιότητα ανθρωπιστικών υποχρεώσεων) (Συμβάσεις της Γενεύης I-IV, κοινό άρθρο 1, κανόνας 140). Στον αντίποδα, τα αντίποινα των αντιμαχομένων επιτρέπονται μόνο υπό εξαιρετικά αυστηρές προϋποθέσεις, όπως αναλύονται παρακάτω. Σε κάθε περίπτωση, τα αντίποινα δεν

μπορούν ποτέ να στρέφονται εναντίον προσώπων ή αντικειμένων, που δικαιούνται ανθρωπιστικής προστασίας.

1.4. Αντίποινα

Καθόλη τη διάρκεια της ιστορίας του διεθνούς δικαίου, τα μη ένοπλα αντίποινα αποτελούν ένα από τα πιο αποτελεσματικά εργαλεία για τα Κράτη, προκειμένου να διασφαλίσουν ότι άλλα Κράτη τηρούν τις διεθνείς τους υποχρεώσεις. Είναι ένα μέτρο εξαναγκασμού, με το οποίο ένα κράτος στοχεύει να υποχρεώσει ένα άλλο κράτος να παύσει να παραβιάζει το διεθνές δίκαιο μέσω πράξεων, που διαφορετικά θα ήταν αντίθετες με το διεθνές δίκαιο. Στο Διεθνές Ανθρωπιστικό Δίκαιο, τα αντίποινα επιτρέπονται μόνο σε εξαιρετικές περιστάσεις και υπό αυστηρούς όρους. Αυτή η μοναδικότητα του Διεθνούς Ανθρωπιστικού Δικαίου βασίζεται στο γεγονός ότι οι κύριοι δικαιούχοι του Διεθνούς Ανθρωπιστικού Δικαίου δεν είναι τα ίδια τα αντιμαχόμενα Κράτη, αλλά τα πιθανά θύματα οποιασδήποτε ένοπλης σύγκρουσης μεταξύ αυτών των Κρατών (Melzer, 2016, 301). Επομένως, το Διεθνές Ανθρωπιστικό Δίκαιο απαγορεύει τα αντίποινα όχι μόνο εναντίον αμάχων, [Πρόσθετο Πρωτόκολλο I, άρθρο 51 (6), Πρωτόκολλο II της Σύμβασης για Ορισμένα Συμβατικά Όπλα - CCW, άρθρο 3 παράγραφος 2; Τροποποιημένο πρωτόκολλο II της σύμβασης για Ορισμένα Συμβατικά Όπλα - CCW, άρθρο 3 (7)] κατά τη διεξαγωγή εχθροπραξιών, αλλά και εναντίον ατόμων που έχουν την εξουσία ενός μέρους που συμμετέχει στη σύγκρουση, συμπεριλαμβανομένων των τραυματιών, των ασθενών, των ναυαγών, του ιατρικού και θρησκευτικού προσωπικού, των μαχητών, των πολιτών σε κατεχόμενη περιοχή και άλλων κατηγοριών πολιτών υπό την εξουσία ενός εμπόλεμου μέρους [Geneva Convention I, Art. 46; Geneva Convention II, Art. 47; Geneva Convention III, Art. 13 (3); Geneva Convention IV, Art. 33 (1); CIHL, Rule 146]. Επιπλέον, το Διεθνές Ανθρωπιστικό Δίκαιο απαγορεύει αντίποινα εναντίον της παρουσίας των πολιτών υπό την εξουσία ενός αντιπάλου, εναντίον υγειονομικών αντικειμένων, πολιτιστικής ιδιοκτησίας, αντικειμένων απαραίτητων για την επιβίωση του άμαχου πληθυσμού, εναντίον του φυσικού περιβάλλοντος, καθώς και εναντίον έργων και εγκαταστάσεων, που περιέχουν ιδιαίτερα επικίνδυνες δυνάμεις καθώς και εναντίον

αστικών αντικειμένων γενικά [Geneva Convention I, Art. 46; Geneva Convention II, αρ. 47; Geneva Convention IV, αρ. 33; Πρόσθετο Πρωτόκολλο I, Άρθρα 52–56; Σύμβαση της Χάγης για την πολιτιστική ιδιοκτησία, Art. 4 (4), CIHL, Κανόνας 147] (Henckaerts and Doswald-Beck, 2005 (a), 523).

Παρόλο που το δίκαιο των συνθηκών δεν απαγορεύει ρητά τα αντίποινα μεταξύ των αντιμαχομένων, ως μέσο επιβολής της συμμόρφωσης με απαγορεύσεις και περιορισμούς στη χρήση ορισμένων όπλων, η πρόσφατη κρατική πρακτική αντικατοπτρίζει μια τάση να απαγορεύονται εντελώς τα αντίποινα μεταξύ των αντιμαχομένων (CIHL, σχολιασμός του άρθρου 145). Σε περίπτωση όπου δεν απαγορεύεται από το Διεθνές Ανθρωπιστικό Δίκαιο, τα αντίποινα μεταξύ των αντιμαχομένων υπόκεινται στους ακόλουθους αυστηρούς όρους, σύμφωνα με το γενικό διεθνές δίκαιο (CIHL, άρθρο 145):

- Σκοπός: Τα αντίποινα μπορούν να ληφθούν μόνο ως απάντηση σε σοβαρή παραβίαση του Διεθνούς Ανθρωπιστικού Δικαίου και αποκλειστικά για να υποχρεώσουν έναν αντίπαλο να συμμορφωθεί με το ΔΑΔ. Αυτό αποκλείει τα «προληπτικά» αντίποινα, τα αντίποινα ως αντίδραση σε αντίποινα του εχθρού, τα αντίποινα για παραβίαση νόμου και τα αντίποινα με σκοπό την εκδίκηση ή την τιμωρία (United Nations, Draft Articles on Responsibility of States for Internationally Wrongful Acts , 80).

- Μέτρο έσχατης προσφυγής (αναγκαιότητα): Πριν από την προσφυγή σε πολεμικά αντίποινα, πρέπει να χρησιμοποιηθούν διαμαρτυρίες, διαπραγματεύσεις ή άλλα νόμιμα μέτρα για να προσπαθήσουμε να αναγκάσουμε έναν αντίπαλο να σταματήσει να παραβιάζει το Διεθνές Ανθρωπιστικό Δίκαιο. Τα αντίποινα μπορούν να χρησιμεύσουν μόνο ως έσχατη λύση, αφού οι προειδοποιήσεις αγνοηθούν.

- Αναλογικότητα: Οι αντιδράσεις πρέπει να είναι ανάλογες με την αρχική παράβαση του Διεθνούς Ανθρωπιστικού Δικαίου, στην οποία ανταποκρίνονται.

- Απόφαση στο υψηλότερο επίπεδο διακυβέρνησης (αρχή): Η απόφαση να καταφύγουμε σε αντίποινα πρέπει να ληφθεί στο ανώτατο επίπεδο της κυβέρνησης ή στρατιωτικής ηγεσίας. Σε καμία περίπτωση δεν μπορούν να ληφθούν αποφάσεις για την έναρξη πολεμικών αντιποίνων από μεμονωμένους μαχητές.
- Τερματισμός: Τα αντίποινα πρέπει να σταματήσουν μόλις ο εχθρός παύσει την παραβίαση του Διεθνούς Ανθρωπιστικού Δικαίου (United Nations, Draft Articles on Responsibility of States for Internationally Wrongful Acts, Art. 53). Το εκτεταμένο φάσμα απαγορεύσεων και αυστηρών όρων, που επιβάλλονται στα αντίποινα των αντιμαχομένων έχει περιορίσει σημαντικά τη χρήση αυτού του μέσου στις σύγχρονες ένοπλες συγκρούσεις. Για ορισμένα κράτη, το περιοριστικό καθεστώς του Πρόσθετου Πρωτοκόλλου Ι ήταν ο λόγος να μην επικυρωθεί, ενώ άλλα έχουν διατυπώσει επιφυλάξεις. Σε γενικές γραμμές, δεδομένου ότι τα αντίποινα από τους αντιμαχόμενους ενέχουν σημαντικό κίνδυνο κατάχρησης και αντεκδίκησης, που ενδέχεται να επιδεινώσουν τη σύγκρουση, υπάρχει μια συνεχιζόμενη τάση προς τη γενική τους απαγόρευση ως μέσο επιβολής της συμμόρφωσης με το Διεθνές Ανθρωπιστικό Δίκαιο (Melzer, 2016, 301- 303).

1.5 Το Δίκαιο των Συνθηκών

Γενικότερα σε ότι αφορά στις συγκρούσεις, η κλασική μορφή ένοπλης σύγκρουσης έχει διεθνή χαρακτήρα και διεξάγεται μεταξύ δύο ή περισσότερων κρατών. Σήμερα, το Διεθνές Ανθρωπιστικό Δίκαιο που διέπει καταστάσεις διεθνών ένοπλων συγκρούσεων κωδικοποιείται κυρίως στους κανονισμούς της Χάγης του 1907, τις τέσσερις συμβάσεις της Γενεύης του 1949 και το Πρόσθετο Πρωτόκολλο Ι. Το δίκαιο των συνθηκών συμπληρώνεται από ένα πλούσιο σώμα εθιμικού Διεθνούς Ανθρωπιστικού Δικαίου. Το κοινό άρθρο 2 ορίζει ότι:

«πλέον των διατάξεων, που θα εφαρμοστούν σε καιρό ειρήνης, η παρούσα Σύμβαση θα ισχύει για όλες τις περιπτώσεις κήρυξης πολέμου ή οποιασδήποτε άλλης ένοπλης σύγκρουσης, που μπορεί να προκύψει μεταξύ δύο ή περισσότερων Υψηλά Συμβαλλομένων Μερών, ακόμη και αν η κατάσταση του

πολέμου δεν αναγνωρίζεται από ένα από αυτά· [Geneva Conventions I–IV, κοινό άρθρο 2(1)] σε όλες τις περιπτώσεις μερικής ή ολικής κατοχής του εδάφους ενός Υψηλά Συμβαλλόμενου Μέρους, ακόμη κι αν η εν λόγω κατοχή συναντάται χωρίς ένοπλη αντίσταση» [Geneva Conventions I–IV, κοινό άρθρο 2(2)].

Για τα κράτη που έχουν επικυρώσει το Πρόσθετο Πρωτόκολλο Ι, οι καταστάσεις οι οποίες αναφέρονται στο κοινό άρθρο 2 περιλαμβάνουν επίσης: «ένοπλες συγκρούσεις, στις οποίες οι λαοί πολεμούν εναντίον της αποικιακής κυριαρχίας και της ξένης κατοχής και κατά των ρατσιστικών καθεστώτων στην άσκηση του δικαιώματος της αυτοδιάθεσης, όπως κατοχυρώνεται στο Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών (ΧΗΕ) και στη Διακήρυξη σχετικά με τις αρχές του διεθνούς δικαίου για τις φιλικές σχέσεις και τη συνεργασία μεταξύ των κρατών μελών σύμφωνα με τον ΧΗΕ» [Πρόσθετο Πρωτόκολλο Ι, άρθρο 1(4)].

Έτσι, η ύπαρξη μιας διεθνούς ένοπλης σύγκρουσης εξαρτάται ουσιαστικά από δύο στοιχεία, δηλαδή το νομικό καθεστώς των αντιμαχόμενων μερών και τη φύση της σύγκρουσης μεταξύ τους (Melzer, 2016, 55).

1.6. Νομικό καθεστώς των αντιμαχόμενων μερών

Οι ένοπλες συγκρούσεις αντλούν τον διεθνή τους χαρακτήρα από το γεγονός ότι αυτές λαμβάνουν χώρα μεταξύ Υψηλών Συμβαλλομένων Μερών στις Συμβάσεις της Γενεύης του 1949, πράγμα που απαραίτητα σημαίνει Κράτη³. Τα Κράτη που αποτελούν μέρη του Πρόσθετου Πρωτοκόλλου Ι, έχουν περαιτέρω συμφωνήσει να αναγνωρίσουν ορισμένους τύπους εθνικών απελευθερωτικών κινημάτων ως «συμβαλλόμενα μέρη» σε μια διεθνή ένοπλη σύγκρουση, παρότι δε δύνανται να χαρακτηριστούν προσωρινά ως κυρίαρχα κράτη, σύμφωνα με το διεθνές δίκαιο [Πρόσθετο Πρωτόκολλο Ι, Art. 96(3)]. Οι ένοπλες συγκρούσεις μεταξύ μερών, που δεν είναι ούτε κράτη ούτε εθνικά απελευθερωτικά κινήματα, δεν δύνανται να θεωρηθούν ως διεθνείς ένοπλες συγκρούσεις αλλά αποτελούν είτε μη διεθνείς ένοπλες συγκρούσεις είτε άλλες καταστάσεις βίας (Melzer, 2016, 55-56).

³ Η Σύμβαση της Γενεύης (ή οι τέσσερις Συμβάσεις) του 1949 έχει κυρωθεί από 196 Κράτη (Φεβρουάριος 2016).

1.7. Μη Διεθνείς Ένοπλες Συγκρούσεις

Η συντριπτική πλειοψηφία των σύγχρονων ένοπλων συγκρούσεων διεξάγεται, όχι μεταξύ Κρατών, αλλά μεταξύ Κρατών και οργανωμένων ένοπλων ομάδων ή μεταξύ τέτοιων ομάδων και συνεπώς είναι μη διεθνούς χαρακτήρα. Το Διεθνές Ανθρωπιστικό Δίκαιο, που διέπει τις μη διεθνείς ένοπλες συγκρούσεις συνίσταται, πρωτίστως από το κοινό Άρθρο 3 και το Πρόσθετο Πρωτόκολλο II. Ορισμένες συνθήκες σχετικά με τη ρύθμιση, την απαγόρευση ή τον περιορισμό ορισμένων τύπων όπλων εφαρμόζονται επίσης στις μη διεθνείς ένοπλες συγκρούσεις. Τελευταίο, αλλά όχι αμελητέο, είναι το γεγονός ότι το εθιμικό δίκαιο έχει μεγάλη σημασία για τη ρύθμιση των μη διεθνών ένοπλων συγκρούσεων. Το δίκαιο των Συνθηκών διακρίνει μεταξύ των μη διεθνών ένοπλων συγκρούσεων κατά την έννοια του κοινού Άρθρου 3 και των μη διεθνών ένοπλων συγκρούσεων, που εμπίπτουν στον ορισμό, που παρέχεται στο Άρθρο 1 του Πρόσθετου Πρωτοκόλλου II (Melzer, 2016, 66).

1.7.1 Κοινό Άρθρο 3 στις συμβάσεις της Γενεύης του 1949

Κατά τη διάρκεια των διαπραγματεύσεων πριν από την υιοθέτηση των Συμβάσεων της Γενεύης του 1949, υποβλήθηκε η πρόταση για την επέκταση της δυνατότητας εφαρμογής των Συμβάσεων συνολικά σε μη διεθνείς ένοπλες συγκρούσεις (Final Record of the Diplomatic Conference of Geneva of 1949, 120–129 και 325–339). Ωστόσο, έγινε σύντομα σαφές, ότι τα κράτη θα συμφωνούσαν να εφαρμόσουν πλήρως και τις τέσσερις Συμβάσεις στις μη διεθνείς ένοπλες συγκρούσεις μόνο κατόπιν της αποδοχής ενός πολύ στενού ορισμού της μη διεθνούς ένοπλης σύγκρουσης, κάτι που ήταν πολύ απίθανο να επιτευχθεί (Final Record of the Diplomatic Conference of Geneva of 1949, 120–129). Κατά συνέπεια, η δυνατότητα εφαρμογής του Διεθνούς Ανθρωπιστικού Δικαίου σε μη διεθνείς ένοπλες συγκρούσεις πιθανότατα θα είχε παραμείνει η εξαίρεση αντί να καταστεί ο κανόνας. Ως εκ τούτου, αποφασίστηκε τελικά να περιοριστούν οι διατάξεις, που εφαρμόζονται σε μη διεθνείς ένοπλες συγκρούσεις και όχι οι περιπτώσεις των μη

διεθνών ένοπλων συγκρούσεων, στις οποίες θα εφαρμοζόταν το Διεθνές Ανθρωπιστικό Δίκαιο (ICRC, 2016, Art. 3).

Αναλόγως, το κοινό άρθρο 3 προσδιορίζει απλώς έναν αριθμό βασικών καθηκόντων και απαγορεύσεων παροχής ελάχιστης προστασίας σε όλα τα άτομα, που δεν είναι ή που δεν είναι πλέον, συμμετέχοντες ενεργά στις εχθροπραξίες. Σε αντάλλαγμα, αυτή η «μικρογραφία Σύμβασης» (Final Record of the Diplomatic Conference of Geneva of 1949, 326) πρέπει να εφαρμόζεται «κατ' ελάχιστον» από κάθε συμβαλλόμενο μέρος σε κάθε «ένοπλη σύγκρουση όχι διεθνούς χαρακτήρα» [Geneva Conventions I–IV, κοινό άρθρο 3(1)]. Το κοινό Άρθρο 3 αναφέρει: «Σε περίπτωση ένοπλης σύγκρουσης μη διεθνούς χαρακτήρα στην επικράτεια ενός από τα Υψηλά Συμβαλλόμενα Μέρη, κάθε Μέρος στη σύγκρουση υποχρεούται να εφαρμόζει, κατ' ελάχιστον, τις ακόλουθες διατάξεις:

α. Άτομα που δε συμμετέχουν ενεργά στις εχθροπραξίες, συμπεριλαμβανομένων των μελών των ενόπλων δυνάμεων, που έχουν παραδώσει τον οπλισμό τους και των ατόμων, που έχουν τεθεί εκτός μάχης (*hors de combat*) εξαιτίας ασθένειας, τραυματισμού, αιχμαλωσίας ή άλλου λόγου θα αντιμετωπίζονται με ανθρωπισμό, χωρίς καμία δυσμενή διάκριση, που βασίζεται σε φυλή, χρώμα, θρησκεία ή πίστη, φύλο, γέννηση ή πλούτο ή οποιαδήποτε άλλα παρόμοια κριτήρια. Προς τούτο, οι ακόλουθες πράξεις είναι και πρέπει να παραμένουν απαγορευμένες ανά πάσα στιγμή και σε οποιοδήποτε μέρος σε σχέση με τα προαναφερθέντα άτομα:

(1) Προσβολές κατά της ζωής και της σωματικής ακεραιότητας, ιδίως ο φόνος υφ' όλους αυτούς τους τύπους, ο ακρωτηριασμός, η σκληρή μεταχείριση και τα παντός είδους βασανιστήρια,

(2) Η κράτηση ομήρων,

(3) Οι προσβολές κατά της ανθρώπινης αξιοπρεπείας και ειδικώς η ταπεινωτική και εξευτελιστική μεταχείριση,

(4) Οι απαγγελίες καταδικών και οι εκτελέσεις, που λαμβάνουν χώρα χωρίς να προηγηθεί διεξαγωγή δίκης υπό κανονικώς συσταθέντος δικαστηρίου, που παρέχει τις δικαστικές εγγυήσεις, τις αναγνωριζόμενες ως απαραίτητες υπό των πολιτισμένων εθνών.

β. Οι τραυματίες και ασθενείς θα συλλέγονται και θα περιθάλπονται. Αμερόληπτος ανθρωπιστικός οργανισμός, όπως η Διεθνής Επιτροπή του Ερυθρού Σταυρού, θα δύναται να προσφέρει τις υπηρεσίες του στα μετέχοντα στη σύρραξη Μέρη. Τα σε σύρραξη Μέρη θα προσπαθήσουν εξ άλλου να θέσουν εν ισχύ, δι' ειδικών συμφωνιών, όλες ή μέρος των διατάξεων της παρούσης Συμβάσεως. Η εφαρμογή των ανωτέρω διατάξεων δε θα επηρεάσει τη νομική θέση τους στη σύρραξη των συμμετεχόντων Κρατών.

Μια μη διεθνής ένοπλη σύγκρουση, κατά την έννοια του κοινού Άρθρου 3, δε χρειάζεται απαραίτητα να εμπλέκει μια κυβέρνηση ενός Κράτους· μπορεί επίσης να λαμβάνει χώρα εξ ολοκλήρου ανάμεσα σε οργανωμένες ένοπλες ομάδες, ένα σενάριο που είναι ιδιαίτερα σύνηθες σε περιοχές αδύναμης διακυβέρνησης, όπως στα «αποτυχημένα Κράτη». Προκειμένου μία μη κρατική ένοπλη ομάδα να θεωρηθεί ως «Μέρος» σε μία σύγκρουση, το κοινό άρθρο 3 δεν απαιτεί την αναγνώριση της από το αντίπαλο Κράτος, ούτε λαϊκή υποστήριξη, εδαφικό έλεγχο ή πολιτικό κίνητρο. Η έννοια του «συμμετέχοντος μέρους σε μία ένοπλη σύγκρουση» προϋποθέτει ένα ελάχιστο επίπεδο οργάνωσης, χωρίς το οποίο οι συντονισμένες στρατιωτικές επιχειρήσεις και η συλλογική συμμόρφωση με το Διεθνές Ανθρωπιστικό Δίκαιο δεν θα ήταν δυνατές. Επιπλέον, για να χαρακτηριστεί ως «ένοπλη σύγκρουση», μία μη διεθνής αντιπαράθεση πρέπει πάντα να περιλαμβάνει βία, που φτάνει σε κάποιο όριο έντασης [Geneva Conventions I–IV, κοινό άρθρο 3].

1.7.2. Χρονικό και εδαφικό πεδίο των Μη Διεθνών Ένοπλων Συγκρούσεων

(α) Χρονικό πεδίο των Μη διεθνών Ένοπλων Συγκρούσεων

Όσον αφορά στο χρονικό πεδίο, οι Μη Διεθνείς Ένοπλες Συγκρούσεις ξεκινούν μόλις η ένοπλη βία, η οποία λαμβάνει χώρα μεταξύ επαρκώς οργανωμένων μερών, φτάσει στο απαιτούμενο όριο έντασης. Ενώ αυτά τα συστατικά στοιχεία παρέχουν αντικειμενικά κριτήρια για τον εντοπισμό μιας κατάστασης ένοπλης σύγκρουσης, στην πολιτική πραγματικότητα ερμηνεύονται συχνά με ένα ορισμένο γεωγραφικό πλάτος, ιδιαίτερα από την εμπλεκόμενη κυβέρνηση. Ενώ, σε διάφορες περιστάσεις, τα κράτη αρνούνται να αναγνωρίσουν τη δυνατότητα εφαρμογής του Διεθνούς Ανθρωπιστικού Δικαίου, παρότι η οργανωμένη ένοπλη βία προκαλεί χιλιάδες θύματα κάθε χρόνο, άλλες αντιπαραθέσεις εντάσσονται εύκολα σε ένα νομικό παράδειγμα του «πολέμου», μολοντί φαίνεται να έχουν περισσότερα κοινά με επιχειρήσεις επιβολής του νόμου, παρά με πλήρεις ένοπλες συγκρούσεις. Μόλις ξεκινήσει μια Μη Διεθνής Ένοπλη Σύγκρουση, το Διεθνές Ανθρωπιστικό Δίκαιο ισχύει μέχρι να «επιτευχθεί ειρηνική διευθέτηση» (ICTY, 1995, para. 70). Σε αυτό το σημείο, επίσης, διάφορες μορφές διευθέτησης είναι πιθανό να λάβουν χώρα, από επίσημες ειρηνευτικές συμφωνίες ή δηλώσεις παράδοσης, μέχρι την πλήρη στρατιωτική ήττα ενός από τα δύο μέρη ή τη σταδιακή υποχώρηση της ένοπλης βίας, έως ότου αποκατασταθεί σταθερά η ειρήνη και η δημόσια ασφάλεια. Στην πράξη, το τέλος μιας Μη Διεθνούς Ένοπλης Σύγκρουσης δεν απαιτεί μόνο το τέλος των ενεργών εχθροπραξιών, αλλά και το πέρας των σχετικών στρατιωτικών επιχειρήσεων των αντιμαχόμενων πλευρών σε τέτοιο βαθμό, που η πιθανότητα επανάληψής τους μπορεί πιθανώς να αποκλειστεί.

(β) Εδαφικό πεδίο των Μη Διεθνών Ένοπλων Συγκρούσεων

Όσον αφορά στο εδαφικό πεδίο εφαρμογής, η δυνατότητα εφαρμογής του κοινού άρθρου 3 και του Πρόσθετου Πρωτόκολλου II περιορίζεται σε ένοπλες συγκρούσεις, που πραγματοποιούνται «στο έδαφος» ενός Υψηλού Συμβαλλόμενου Μέρους. Το Πρωτόκολλο απαιτεί ακόμη το κυρίαρχο Κράτος να συμμετέχει ως μέρος της σύγκρουσης, που λαμβάνει χώρα στο έδαφος του. Η εδαφική προϋπόθεση βασίζεται στο γεγονός ότι και τα δύο προαναφερθέντα νομικά εργαλεία εισήγαγαν δεσμευτικούς κανόνες, όχι μόνο για τα ίδια τα συμβαλλόμενα κράτη, αλλά και για τις μη κρατικές ένοπλες ομάδες, που

δραστηριοποιούνται στην επικράτειά τους. Η νομοθετική αρχή προέρχεται λοιπόν και περιορίζεται από την εδαφική κυριαρχία κάθε συμβαλλόμενου Κράτους. Επομένως, είναι λογικό ότι τα προαναφερθέντα νομικά εργαλεία εισάγουν ένα εδαφικό δεσμό μεταξύ της σύγκρουσης και του συμβαλλόμενου Κράτους.

Σήμερα, ο εδαφικός περιορισμός του πεδίου εφαρμογής του κοινού άρθρου 3 και του Πρόσθετου Πρωτοκόλλου II δεν εξυπηρετεί πλέον τον αρχικό σκοπό του. Πρώτον, οι τέσσερις Συμβάσεις της Γενεύης του 1949 έχουν επικυρωθεί παγκοσμίως, καθιστώντας απίθανο το σενάριο μιας Μη Διεθνούς Ένοπλης Σύγκρουσης, που θα λάβει χώρα εξ' ολοκλήρου εκτός του εδάφους ενός συμβαλλόμενου Κράτους. Δεύτερον, ακόμη και εάν επρόκειτο για μια τέτοια ένοπλη σύγκρουση, θα εξακολουθούσε να διέπεται από τις ανθρωπιστικές διατάξεις του κοινού άρθρου 3 δυνάμει της αναγνώρισης τους ως εθιμικό δίκαιο και της έκφρασης μίας γενικής αρχής του δικαίου («στοιχειώδεις πρόνοιες ανθρωπισμού») οι οποίες, ως εκ τούτου, θα ήταν παγκόσμια δεσμευτικές ανεξάρτητα των υποχρεώσεων της Συνθήκης. Τρίτον, όποτε οι Μη Διεθνείς Συγκρούσεις περιλάμβαναν εξωεδαφικές επιδρομές με τη συγκατάθεση του γειτονικού Κράτους, θεωρήθηκαν ως τμήμα της αρχικής Μη Διεθνούς Ένοπλης Σύγκρουσης. Σε περίπτωση απουσίας τέτοιας συγκατάθεσης, οι εξωεδαφικές επιχειρήσεις δύνανται να προκαλέσουν Διεθνή Ένοπλη Σύγκρουση με το κυρίαρχο κράτος. Εν προκειμένω, υπάρχει μια συνεχιζόμενη διαμάχη ως προς το εάν η νέα πυροδοτηθείσα Διεθνής Ένοπλη Σύγκρουση συνυπάρχει με την αρχική Μη Διεθνή Ένοπλη Σύγκρουση ή αν συμπεριλαμβάνει την τελευταία, τουλάχιστον στο βαθμό, που αυτή συμβαίνει σε ξένη εδαφική επικράτεια (Melzer, 2016, 71).

Ουσιαστικά, εάν υπήρχε κάποια σκέψη περιορισμού της Μη Διεθνούς Ένοπλης Σύγκρουσης στα εδαφικά όρια ενός μόνο κράτους, αυτή παρέμεινε μόνο στην σκέψη των συντακτών του κοινού άρθρου 3 και του Πρόσθετου Πρωτοκόλλου II, δεν εκφράστηκε ποτέ και έχει ξεπεραστεί προφανώς από τη σύγχρονη νομική γνώμη και κρατική πρακτική. Ακόμα κι αν ο αρχικός στόχος αυτών των διατάξεων μπορεί να ήταν να ρυθμίσουν τις ένοπλες συγκρούσεις, που λαμβάνουν χώρα εντός των εδαφικών ορίων ενός Κράτους, ο

όρος «Μη Διεθνής» Ένοπλη Σύγκρουση σήμερα δεν μπορεί να θεωρείται πλέον συνώνυμος με την «εσωτερική» ένοπλη σύγκρουση. Ταυτόχρονα, σε καταστάσεις Μη Διεθνούς Ένοπλης Σύγκρουσης, το Διεθνές Ανθρωπιστικό Δίκαιο ισχύει όχι μόνο σε περιοχές, που εκτίθενται σε ενεργές εχθροπραξίες, αλλά διέπει ουσιαστικά οποιαδήποτε πράξη ή στρατιωτική επιχείρηση, που εκτελείται για λόγους, που σχετίζονται με τη σύγκρουση, ανεξάρτητα από την εδαφική τοποθεσία. Αυτό βέβαια, δε σημαίνει ότι η στρατιωτική δράση εναντίον του εχθρού μπορεί να αναληφθεί νόμιμα οποτεδήποτε και οπουδήποτε στον κόσμο («παγκόσμιο πεδίο μάχης»). Αντίθετα, για να είναι νόμιμη κάθε εξωεδαφική στρατιωτική δράση, πρέπει πάντα να συμμορφώνεται, όχι μόνο με τους κανόνες και τις αρχές του Διεθνούς Ανθρωπιστικού Δικαίου, αλλά και με εκείνους του *jus ad bellum*, του νόμου της ουδετερότητας και οποιουδήποτε άλλου σχετικού σώματος του διεθνούς δικαίου. Τελικά, οι Μη Διεθνείς Ένοπλες Συγκρούσεις δε χαρακτηρίζονται από το περιορισμένο ή απεριόριστο εδαφικό πεδίο εφαρμογής τους, αλλά από τη φύση και ποιότητα των εμπλεκόμενων μερών και από την πραγματική εμφάνιση των εχθροπραξιών και άλλων πράξεων και άλλων στρατιωτικών επιχειρήσεων που έχουν έναν δεσμό με τη σύγκρουση (*nexus*) (Melzer, 2016, 72).

ΜΕΡΟΣ Β'

ΤΕΧΝΑΣΜΑΤΑ-ΣΤΡΑΤΗΓΗΜΑΤΑ (RUSES - STRATEGEMS) ΚΑΙ ΔΟΛΙΟΤΗΤΕΣ (PERDIFY)

2.1. Τεχνάσματα - Στρατηγήματα και Δολιότητες

Καταρχάς, με βάση το άρθρο 24 της IV Σύμβασης της Χάγης για τους νόμους και τα έθιμα του επί ξηράς πολέμου της 18 Οκτωβρίου 1907 και, στη συνέχεια, δυνάμει του άρθρου 37 (παρ. 2) του Πρόσθετου Πρωτοκόλλου Ι της 08 Ιουλίου 1977 στις Συμβάσεις της Γενεύης από τις 12 Αυγούστου 1949 για την προστασία των θυμάτων ενόπλων συγκρούσεων (που επικυρώθηκε με τον νόμο 1786/1988 από την Ελλάδα), το Διεθνές Δίκαιο αναγνωρίζει, κατ' αρχήν, ως μη απαγορευμένα τα «τεχνάσματα του πολέμου» (ruses of war) (Κουράκης, 2014, 504).

Συγκεκριμένα, το άρθρο 37 αλλά και τα άρθρα 38 και 39 για τα τεχνάσματα και τις δολιότητες προβλέπουν:

«**Άρθρο 37.** Απαγόρευση δόλου

1. Απαγορεύεται ο φόνος, τραυματισμός ή σύλληψη αντιπάλου δια προσφυγής σε δόλο. Ενέργειες, οι οποίες προκαλούν την εμπιστοσύνη ενός αντιπάλου για να τον κάνουν να πιστέψει ότι δικαιούται προστασίας, ή ότι υποχρεούται να παράσχει προστασία σύμφωνα με τους κανόνες του διεθνούς δικαίου που ισχύουν για τις ένοπλες ρήξεις, με πρόθεση να προδώσει αυτή την εμπιστοσύνη, αποτελούν δόλο. Οι ακόλουθες ενέργειες είναι παραδείγματα δόλου:

α. Προσποίηση προθέσεως για διαπραγμάτευση υπό σημαία ανακωχής ή παραδόσεως.

β. Προσποίηση ανικανότητας λόγω τραυμάτων ή ασθένειας.

γ. Προσποίηση πολιτικού μη μάχιμου καθεστώτος.

δ. Προσποίηση προστατευομένου καθεστώτος δια της χρήσεως σημείων, εμβλημάτων ή στολών των Ηνωμένων Εθνών ή ουδετέρων ή άλλων Κρατών μη εμπολέμων.

2. Τεχνάσματα πολέμου δεν απαγορεύονται. Τέτοια τεχνάσματα είναι ενέργειες, οι οποίες αποσκοπούν στην παραπλάνηση του αντιπάλου ή στην παρότρυνση του σε απερίσκεπτες ενέργειες, οι οποίες όμως δεν παραβιάζουν κανένα κανόνα του διεθνούς δικαίου, που εφαρμόζεται στις ένοπλες συγκρούσεις και οι οποίες δεν είναι δόλιες, διότι δεν προκαλούν την εμπιστοσύνη του ενός αντιπάλου αναφορικά με την προστασία σύμφωνα με αυτό το δίκαιο.

Τα ακόλουθα είναι παραδείγματα τέτοιων τεχνασμάτων: η χρήση παραλλαγής, δολωμάτων, ψεύτικων επιχειρήσεων και αποπληροφόρησης.»

Άρθρο 38

Αναγνωρισμένα εμβλήματα

1. Απαγορεύεται η μη σωστή χρήση του διακριτικού εμβλήματος του Ερυθρού Σταυρού, της Ερυθράς Ημισελήνου ή του Ερυθρού Λέοντος και Ήλιου, ή άλλων εμβλημάτων σημείων και σημάτων, που προβλέπονται από τις Συμβάσεις και από το παρόν Πρωτόκολλο. Επίσης, απαγορεύεται η εσκεμμένη κακή χρήση σε μία ένοπλη σύγκρουση άλλων διεθνώς αναγνωρισμένων προστατευτικών εμβλημάτων, σημείων ή σημάτων, συμπεριλαμβανομένης και της σημαίας ανακωχής και του προστατευτικού εμβλήματος της πολιτιστικής περιουσίας.

2. Απαγορεύεται η χρήση του διακριτικού εμβλήματος των Ηνωμένων Εθνών, εκτός των περιπτώσεων που επιτρέπονται από αυτόν τον Οργανισμό.

Άρθρο 39

Εμβλήματα εθνικότητας

1. Απαγορεύεται η χρήση σε ένοπλη σύρραξη των σημαιών ή στρατιωτικών εμβλημάτων, διακριτικών ή στολών ουδετέρων ή άλλων Κρατών μη εμπολέμων.

2. Απαγορεύεται η χρήση των σημαιών ή στρατιωτικών εμβλημάτων, διακριτικών βαθμού ή στολών αντιπάλων Μερών, κατά την ανάληψη επιθέσεων ή με σκοπό να προστατευθούν, ευνοηθούν ή εμποδισθούν στρατιωτικές επιχειρήσεις.

3. Τίποτα στο παρόν άρθρο ή στο άρθρο 37, παράγραφος 1 (δ), δεν επηρεάζει τους υπάρχοντες γενικά αναγνωρισμένους κανόνες διεθνούς δικαίου, που ισχύουν για την κατασκοπεία ή για τη χρήση σημαιών κατά τη διεξαγωγή ένοπλης ρήξης κατά θάλασσα.»

Εκτός από τις τέσσερις κατηγορίες τεχνασμάτων, που αναφέρονται στο άρθρο 36, υπάρχει αναφορά και σε πληθώρα ειδικότερων θεμιτών τεχνασμάτων του πολέμου:

Η δημιουργία αιφνιδιαστικών επιθέσεων, ενεδρών, υποχωρήσεων, προσομοιωμένων επιχειρήσεων στην ξηρά, στον αέρα ή στη θάλασσα· η προσποίηση δήθεν αδράνειας πριν από την επίθεση, η παραλλαγή (καμουφλάρισμα) στρατευμάτων, όπλων, αποθηκών ή θέσεων βολής-πυροδότησης στο φυσικό ή τεχνητό περιβάλλον· η αξιοποίηση της νύχτας ή των ευνοϊκών καιρικών συνθηκών (ομίχλης κ.λπ.)· η κατασκευή εγκαταστάσεων, που δε θα χρησιμοποιηθούν· η τοποθέτηση εικονικών αεροδρομίων ή τοποθέτηση ομοιωμάτων πυροβόλων, τεθωρακισμένων οχημάτων και ναρκών· η χρήση μικρών μονάδων για την προσομοίωση μεγάλων δυνάμεων και του εξοπλισμού τους, με τη χρήση ισχυρών προπομπών ή πολλών προκεχωρημένων βάσεων· η μετάδοση παραπλανητικών μηνυμάτων μέσω ραδιοφώνου ή στον τύπο· η σκόπιμη προώθηση στον εχθρό πλαστών στοιχείων ή παραπλανητικών σχεδίων επιχειρήσεων, αποστολών ή ειδήσεων, που δεν έχουν σχέση με την πραγματικότητα, χρησιμοποιώντας τις συχνότητες επικοινωνίας και τους κωδικούς πρόσβασης του εχθρού· η προσποίηση επικοινωνίας με ενισχύσεις, που δεν

υπάρχουν· η οργάνωση προσομοιωμένων πτώσεων αλεξιπτωτιστών και εικονικού ανεφοδιασμού από αέρα· η τροποποίηση των πινακίδων των οδών και των τοπογραφικών ενδείξεων (π.χ. των τοπογραφικών πυραμίδων)· η αφαίρεση από τις στολές των διακριτικών, που δείχνουν το βαθμό, τη μονάδα, την εθνικότητα ή την ειδική λειτουργία· η χρήση από τα μέλη μιας στρατιωτικής μονάδας των διακριτικών άλλων μονάδων, ώστε να κάνουν τον εχθρό να πιστέψει ότι αντιμετωπίζει μια πιο σημαντική δύναμη· η χρήση των μέσω επικοινωνιών με μοναδικό σκοπό την εξαπάτηση ενός αντιπάλου· η καταφυγή σε μεθόδους ψυχολογικού πολέμου, για την υποκίνηση των στρατιωτών του εχθρού να επαναστατήσουν, να εξεγερθούν ή να λιποτακτήσουν (π.χ. με ρίψη από αέρος φυλλαδίων με αρνητικό για τον εχθρό περιεχόμενο), η χρήση πολιτών του εχθρού ως κατασκόπων με δωροδοκία ή άλλα ανταλλάγματα (όμως, στο άρθρο 46 του Πρόσθετου Πρωτοκόλλου I καθορίζονται τα όρια τέτοιων ενεργειών), η χρήση πλαστών νομισμάτων του εχθρού κ.λπ. (Sandoz et al, 1987, 443-444).

Ωστόσο, υφίστανται δύο προϋποθέσεις, ώστε να θεωρηθούν τα παραπάνω τεχνάσματα ως επιτρεπτά από το Πρωτόκολλο. Αυτές οι προϋποθέσεις είναι οι εξής:

1. Οι πραγματοποιούμενες στρατιωτικές ή άλλες ενέργειες δεν πρέπει να δημιουργούν ψευδώς σε κάποιον το αίσθημα εμπιστοσύνης, ότι δηλαδή ο αντίπαλός του δήθεν απολαμβάνει προστασίας, κατά το Δίκαιο των Ενόπλων Συρράξεων. Σε άλλη περίπτωση, που δεν τηρείται η παραπάνω προϋπόθεση, δεν αποτελούν τεχνάσματα αλλά αποτελούν δολιότητες (perfidy), που κλονίζουν την εμπιστοσύνη. Πάραυτα, αμφισβητείται η παραβίαση εμπιστοσύνης σε περίπτωση, που η ύπουλη και δόλια συμπεριφορά ενός αντιπάλου έχει παρατηρηθεί και στο παρελθόν και συνεπώς είναι από παλαιότερα γνωστή.

2. Να μην παραβιάζεται κανένας από τους κανόνες του διεθνούς δικαίου, που εφαρμόζονται στις ένοπλες συγκρούσεις [άρθρο 2 παραγρ. (β) του Πρόσθετου Πρωτοκόλλου I, ως προς την έννοια των «Κανόνων του Διεθνούς Δικαίου»].

Οι ανωτέρω αναφερθείσες προϋποθέσεις συγκεκριμενοποιούνται με το άρθρο 37 του Πρόσθετου Πρωτοκόλλου Ι και επιπλέον, θεσπίζονται αντίστοιχες απαγορεύσεις. Οι τελευταίες καθορίζουν τα όρια έως τα οποία μπορούν να φθάσουν τα εν λόγω «τεχνάσματα του πολέμου», ώστε να μην αντιτίθενται στο Διεθνές Δίκαιο.

Καταρχάς, τα τεχνάσματα πολέμου δεν μπορούν, όπως αναφέρθηκε, να είναι δόλιες ενέργειες, διότι τότε, υπό προϋποθέσεις, καθίστανται εγκλήματα πολέμου, σύμφωνα με το Καταστατικό του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου, άρθρο 8 παρ. 2, κατηγ. β', περ. χι του από 17.7.1998 (επικύρωση στην Ελλάδα με τον ν. 3003/2002). Σε αυτή την περίπτωση δε, η απειλούμενη ποινή είναι τουλάχιστον επιπέδου κάθειρξης, όπως προβλέπεται στον εκτελεστικό νόμο 3948/2011, άρθρο 12, περ. ζ', για ανθρωποκτονία ή πρόκληση βαριάς σωματικής βλάβης με κατάχρηση εμπιστοσύνης του αντιπάλου. Συνεπώς, συνδυάζοντας το Πρόσθετο Πρωτόκολλο Ι και το Καταστατικό του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου απαγορεύονται, εφόσον συντρέχει και το υποκειμενικό στοιχείο της πρόθεσης να προδοθεί δηλαδή η επιδεικνυόμενη από τον άλλο εμπιστοσύνη, οι ακόλουθες δύο περιπτώσεις εγκλημάτων: «(α) ανθρωποκτονία ή (β) τραυματισμός με δόλια τεχνάσματα ατόμων, που ανήκουν στο εχθρικό έθνος ή στρατό» (Ελληνική Δημοκρατία, ν. 3003/2002, άρθρο 8, χι).

Οι περιπτώσεις ανθρωποκτονίας ή τραυματισμού με δόλια τεχνάσματα χαρακτηρίζονται, όπως αναφέρθηκε, ως εγκλήματα πολέμου. Αυτό οφείλεται τόσο στη βαρύτητά τους (έχουν ως αποτέλεσμα τη δόλια και εμπρόθετη προσβολή της ζωής ή της σωματικής ακεραιότητας ενός αντιπάλου), όσο και στη συντελούμενη με αυτό τον τρόπο παραβίαση βασικών αρχών του Διεθνούς Δικαίου, όπως οι αρχές της καλής πίστewς, της εντιμότητας και της ασφάλειας των διεθνών σχέσεων (Sandoz et al, 1987, 443), όπως για παράδειγμα ως προς την ανάγκη να παρέχεται προστασία σε τραυματίες ή ζητούντες ανακωχή (Dinstein, 2004, 201).

Τέλος, κρίνεται αναγκαίο να τονιστεί σε αυτό το σημείο ότι τα προαναφερθέντα, αφορούν επίσης και τις περιπτώσεις ένοπλης σύρραξης στον

αέρα και τη θάλασσα, αν και με αξιοσημείωτους περιορισμούς (Ελληνική Δημοκρατία, ν. 2002, 1988, άρθρο 39). Επομένως, ένα πολεμικό πλοίο μπορεί να εμφανισθεί σε πολεμική σύρραξη με τα διακριτικά που φέρουν τα πλοία του εχθρού, χωρίς να παραβιάζει το διεθνές δίκαιο, αρκεί να φανερώσει την πραγματική του ταυτότητα όταν ξεκινήσει την επίθεσή του. Ωστόσο αντιλαμβάνεται κανείς ότι αυτού του είδους τα στρατηγήματα περιορίζονται σημαντικά από τα σύγχρονα μέσα αναγνώρισης και επιτήρησης, αλλά και από τα συστήματα εντοπισμού θέσεως, που διαθέτουν όλες οι σύγχρονες Ε.Δ., συμπεριλαμβανομένων και των ελληνικών.

2.1.1. Στρατηγήματα – Τεχνάσματα

Παρότι οι έννοιες των στρατηγημάτων και των δολιοτήτων εμφανίστηκαν στα νομικά κείμενα κυρίως από τις αρχές του προηγούμενου αιώνα, απαντώνται συνεχώς στα πολεμικά συγγράμματα, από την αρχαιότητα μέχρι σήμερα – αυτό αποτελεί μία ένδειξη της εθιμικής φύσης των σύγχρονων διεθνών νομικών ρυθμίσεων.

2.1.1.1. Τα «Στρατηγήματα» του Πολύαινου

Ξεκινώντας λοιπόν από την αρχαιότητα, ένα σημαντικό έργο, που αναφέρεται μόνο στα στρατηγήματα, συντάχθηκε δεκαοχτώ αιώνες πριν τη σημερινή εποχή από τον Πολύαινο. Ο Πολύαινος ήταν Μακεδόνας συγγραφέας του 2ου αιώνα μ.Χ., του οποίου το σημαντικότερο έργο του ήταν τα «Στρατηγήματα», το οποίο συνέγραψε για να βοηθήσει τους συναυτοκράτορες Μάρκο Αυρήλιο και Λούκιο Βήρο να αντιμετωπίσουν την απειλή των Πάρθων. Συγκεκριμένα, το 161 μ.Χ. ο Πάρθος βασιλιάς Βολογάσης Δ΄ κατέλαβε την Αρμενία, την Οσροηνή και στη συνέχεια εισέβαλε στη ρωμαϊκή επαρχία της Συρίας, υπερνικώντας όλα τα ρωμαϊκά στρατεύματα. Η Ρώμη αντέδρασε συγκεντρώνοντας ισχυρό στρατό στην περιοχή, υπό την ονομαστική μόνο ηγεσία του συναυτοκράτορα Λούκιου Βήρου, ο οποίος έφτασε στην Αντιόχεια ταξιδεύοντας με πλοία πραγματοποιώντας στάσεις σε Κόρινθο, Αθήνα, Χίο και Έφεσο και συνεχίζοντας προς τη Λυκία και την Παμφυλία. Ενώ η συμμετοχή του Λούκιου Βήρου στην εκστρατεία δεν ήταν ουσιαστική, καθώς

επιδιδόταν μόνο σε διασκεδάσεις, θεάματα και κυνήγι, τελικά το 163 μ.Χ. οι Πάρθοι εκδιώχθηκαν από την Αρμενία και τη Συρία. Τα επόμενα δυο χρόνια η αντεπίθεση συνεχίστηκε στην Οσροηνή και τη Μεσοποταμία, όπου λεηλατήθηκαν η Σελεύχεια και η παρθική πρωτεύουσα Κτησιφών. Παρά το ξέσπασμα θανατηφόρας επιδημίας, που έμελλε τελικά να πλήξει και μεγάλο μέρος του ρωμαϊκού κόσμου, η προέλαση συνεχίστηκε στη Μηδία. Ο πόλεμος έληξε το 166 μ.Χ. (Κίτσος, 2002).

Η πρόθεσή του Πολύαινου λοιπόν, ήταν να παρουσιάσει στους αυτοκράτορες σύντομα παραδείγματα επιτευγμάτων παλαιότερων στρατηγών, που θα μπορούσαν να μιμηθούν στους Παρθικούς Πολέμους. Μέρος του έργου του, ειδικά στο βιβλίο 8, φαίνεται να έχει προστεθεί περισσότερο για ψυχαγωγικούς λόγους, καθώς έχει ελάχιστη πρακτική αξία. Το βιβλίο αυτό περιλαμβάνει συμβουλές για θέματα, όπως το πώς να ξυπνήσει κανείς την κόρη του τυράννου και πώς να αναγκάσει τους συγγενείς του να του δώσουν χρήματα. Το ελληνικό κείμενο του Πολύαινου μεταφράστηκε στα Αγγλικά το 1973 από τον R. Shepherd (Shepherd, 1793). Στην εισαγωγή του 1^{ου} Βιβλίου ο Πολύαινος αναφέρει:

«Οι θεοί, η δική σας αρετή και η ρωμαϊκή γενναιότητα, που πάντα στέφονται με νίκη, τα χέρια των ιερών μεγαλειοτήτων σας, Αντωνίνε και Βήρο, θα παρευρεθούν επίσης με επιτυχία στην εκστρατεία, που έχετε αναλάβει εναντίον της Περσίας και των Πάρθων. Εγώ, που γεννήθηκα Μακεδόνας, και ως εκ τούτου, έχω εθνικό δικαίωμα νίκης εναντίον των Περσών, αποφάσισα να μην είμαι εντελώς άχρηστος σε εσάς υπό τις παρούσες συνθήκες. Και αν το παράστημα μου δεν είναι τόσο ρωμαλέο και υγιές όπως ήταν στο παρελθόν, δεν πρέπει να θεωρείται ότι μου λείπει το πνεύμα της Μακεδονίας. Προχωρημένος όπως είμαι σε χρόνια, δεν καταφέρνω ούτε να ακούσω από την αριστερή πλευρά χωρίς μεγάλη προσπάθεια. Αποδεχτείτε λοιπόν, επιφανείς αρχηγοί, μέσω αυτής της συλλογής από στρατηγήματα, που χρησιμοποιούνται από τους περισσότερους διακεκριμένους στρατηγούς, αυτή τη μικρή βοήθεια στη στρατιωτική επιστήμη, που επιδεικνύει -όπως συμβαίνει και με μια εικόνα- τη γενναιότητα και την εμπειρία των πρώην διοικητών, τη συμπεριφορά και τις λειτουργίες τους και τις διάφορες επιτυχίες που εξασφάλισαν και που μπορεί (σ.σ. η βοήθεια) σε ορισμένες

περιπτώσεις να φανεί χρήσιμη και στους εαυτούς σας, τους πολέμαρχους σας, τους στρατηγούς σας, τους διοικητές των στρατευμάτων των δέκα χιλιάδων, ή των χιλίων, ή των εξακοσίων ατόμων, αλλά και σε όποιον πιστεύετε ότι είναι κατάλληλος για να του αναθέσετε στρατιωτική διοίκηση. Η γενναιότητα κατακτά με το σπαθί, αλλά η ανώτατη στρατηγική επικρατεί με δεξιότητες και στρατηγήματα, που επιδεικνύονται σε αυτές τις νίκες και που επιτυγχάνονται με το λιγότερο δυνατό κίνδυνο. Είναι η πιο αλάθητη απόδειξη της στρατιωτικής ικανότητας, στη κορύφωση της σύγκρουσης να χτυπήσετε σε ένα πρόσφορο σημείο, που θα κρίνει τη μάχη υπέρ σας, χωρίς να περιμένετε το αποτέλεσμα μιας τακτικής μάχης. Πάντα συνειδητοποιούσα ότι αυτό είναι το αγαπημένο συναίσθημα του Ομήρου, γιατί αλλιώς τι άλλο μπορεί να εννοεί με αυτές τις συχνές εκφράσεις, “μεβιάς για και με δόλο” (Οδύσσεια, Ι' 406), εκτός από το ότι πρέπει πρώτα να χρησιμοποιήσουμε στρατηγήματα και μηχανισμούς ενάντια στον εχθρό και μόνο εάν αυτά αποτύχουν, η ανδρεία και ο ισχυρότερος βραχίονας θα κυριαρχήσει;

Αν παραδεχτούμε την εξουσία του Ομήρου, ο Σίσυφος ο γιος του Αιόλου, ήταν ο πρώτος από τους Έλληνες που χρησιμοποίησαν στρατηγήματα στον πόλεμο (Ιλιάδα, Ζ' 150)⁴: “Στην άκρη απ' το Άργος το αλογόθροφο τρανό αγναντεύεις κάστρο, την Εφύρα, όπου ζούσε ο Σίσυφος, ο πιο στη γη πανούργος”» (Shepherd, 1793, 1).

Στην αρχή του πρώτου βιβλίου επίσης, ο Πολύαινος αναφέρει:

«Ούτε πιστεύω ότι οι υπέροχες ικανότητες του γέροντα Πρωτέα, να μεταμορφώνεται σε ζώα και δέντρα, σηματοδοτεί κάτι άλλο εκτός από την ποικιλία των τεχνουργημάτων, που εφάρμοζε εναντίον του εχθρού:

⁴ Οι μεταφράσεις της Ιλιάδας και της Οδύσσειας, που χρησιμοποιήθηκαν είναι αυτές των Ν. Καζαντζάκη, Ι.Θ. Κακριδή. α. Καζαντζάκη Ν., Κακριδή Ι.Θ. *Οδύσσεια*. Αθήνα: 1938. β. Καζαντζάκη Ν., Κακριδή Ι.Θ. *Ομήρου Ιλιάδα*. Αθήνα: 1955.

“μόν’ πρώτα λιώντας μακροχήτικος στα χέρια μας εγίνη, φίδι μετά, κατόπι λιόπαρδη και θρασεμένος κάπρος, κι εγίνη και νερό τρεχάμενο και φουντωμένο δέντρο” (Οδύσσεια, Δ' 455-458)» (Shepherd, 1793, 2).

Αμέσως μετά, ο Μακεδόνας συγγραφέας εξυμνεί τον πρωταγωνιστή της Οδύσσειας:

«Όσον αφορά στον Οδυσσέα, γνωρίζουμε ότι εκτιμούσε ιδιαίτερα τον εαυτό του για τα στρατηγήματα και τις κατασκευές δικής του επινοήσεως:

“Είμαι ο Οδυσσέας, ο γιος του αντρόκαρδου Λαέρτη· ο κόσμος όλος ξέρει τους δόλους μου, κι η δόξα μου ψηλά στα ουράνια φτάνει!”»

Συνεχίζοντας να μιλά για τον Οδυσσέα, ο Πολύαινος αναφέρει:

«Οι Έλληνες ήρωες του απέδωσαν την τελική νίκη (Οδύσσεια, Χ' 230):

“στην άγρια μάχη εσκότωνες πολλούς, κι ήταν δικιά σου βουλή, το κάστρο το πλατύδρομο, που επάρθη του Πριάμου.”

Επίσης, ο Δούρειος Ίππος, τον οποίο:

“ο Επειός έφτιαξε μαζί με την Παλλάδα” (Οδύσσεια, Θ' 493), ήταν συσκευή, που επινοήθηκε από τον Οδυσσέα. Επιπρόσθετα, όταν ήταν στη χώρα των Κυκλώπων το όνομα “Κανένας”, το κρασί με το οποίο αποκοίμισε τον Πολύφημο, ο κορμός που χρησιμοποίησε για την τύφλωση του, η χρήση των κριών για να δεθούν οι σύντροφοι του και του μεγάλου κριαριού για να δεθεί ο ίδιος, μπορούν να αποκαλεστούν στρατηγήματα, τα οποία επινοήσε εναντίον των Κυκλώπων» (Οδύσσεια, Θ' 366-493).

Αφού αφιερώνει τις αρχικές σελίδες του 1^{ου} βιβλίου στον Οδυσσέα, ο Πολύαινος περιγράφει τα στρατηγήματα του θεού Διονύσου, και κυρίως την εκστρατεία του στην Εγγύς Ανατολή και στις Ινδίες, που αναφέρονται στο έργο «Διονυσιακών βιβλία μη΄» (μη΄= 48), που αποτελούν ελληνικό επικό ποίημα του Νόννου του Πανοπολίτη:

«Για να εξασφαλίσει την είσοδο στις πόλεις κατά τη διάρκεια της εκστρατείας του στην Ινδία, ο Διόνυσος έντυσε τα στρατεύματά του με λευκά λινά και δέρματα ελαφιών, αντί για λαμπερές πανοπλίες. Τα δόρατά τους ήταν στολισμένα με κισσό, και τα σημεία των λογχών ήταν μεταμφιεσμένα ώστε να μοιάζουν με θύρσους (σ.σ. τα τελετουργικά ραβδιά του Διόνυσου και της συνοδείας του). Οι εντολές του δόθηκαν από κύμβαλα και τύμπανα, αντί για τρομπέτες. Μεθώντας τους εχθρούς του με κρασί, τους απασχόλησε με χορό και βακχικά όργια. Αυτά ήταν τα στρατηγήματα, που χρησιμοποίησε κατά την κατάκτηση της Ινδίας και της υπόλοιπης Ασίας» (Shepherd, 1793, 2).

Περιγράφοντας ένα ακόμη στρατήγημα από το προαναφερθέν βιβλίο, αναφέρεται στον Πάνα, στρατηγό του Διονύσου στην εκστρατεία, στο έργο του Νόννου του Πανοπολίτη:

«Ενώ βρισκόταν σε μία κοιλάδα, ο Διόνυσος ενημερώθηκε από τους ανιχνευτές του ότι ένας τεράστιος στρατός του εχθρού στρατοπέδευσε σε σημείο λίγο ψηλότερα από τον δικό του. Αυτά ήταν ανησυχητικά νέα, αλλά σύντομα ανακουφίστηκε από τις διαβεβαιώσεις του Πάνα, ο οποίος διέταξε ολόκληρο τον στρατό, στη σιωπή της νύχτας και με ένα σήμα, να φωνάξει δυνατά. Οι γύρω βράχοι και οι κοιλάτες αντήχησαν τον ήχο και έσπειραν στον εχθρό το φόβο, ότι οι δυνάμεις του Διόνυσου ήταν απεριόριστα περισσότερες, από ότι ήταν οι δικές τους. Καταλήφθηκαν από άγχος, εγκατέλειψαν το στρατόπεδο τους και αναχώρησαν. Εξαιτίας αυτού του στρατηγήματος, σύμφωνα με τους ποιητές, η νύμφη Ηχώ υποτίθεται ότι ήταν η ερωμένη του Πάνα. Ακόμη, αυτός είναι και ο λόγος, που όλοι οι άσκοποι και φανταστικοί φόβοι ονομάζονται πανικός» (Shepherd, 1793, 3).

Επιστρατεύοντας ένα τελευταίο από τα στρατηγήματα, που αναφέρει ο Πολύαινος, μεταφερόμαστε στην περίοδο μετά τη σημαντική νίκη του μεγάλου Αθηναίου στρατιωτικού και πολιτικού Κίμωνα, γιου του Μιλτιάδη, στις εκβολές του Ευρυμέδοντα, το 467 π.Χ. Σε εκείνη τη μάχη, οι ελληνικές δυνάμεις συνέτριψαν τους Πέρσες, που απειλούσαν τις ελληνικές πόλεις της Μ. Ασίας και τα νησιά του Αιγαίου:

«Αφού ο Κίμων είχε νικήσει τους Σατράπες του Πέρση Βασιλιά στον ποταμό Ευρυμέδοντα, επάνδρωσε τα πολλά πλοία που είχε καταλάβει, με Έλληνες που ήταν ντυμένοι ως Μήδοι και τους έστειλε στην Κύπρο. Οι Κύπριοι, εξαπατήθηκαν από τα ρούχα των βαρβάρων και υποδέχτηκαν τον στόλο ως φίλους και συμμάχους. Όμως, όταν ήταν πια ασφαλείς στην ακτή, αποκάλυψαν ότι ήταν Έλληνες και έγιναν αφέντες του νησιού, περισσότερο από την ξαφνική ανησυχία, στην οποία οι Κύπριοι περιήλθαν, παρά από τη βία που χρησιμοποιήθηκε εναντίον τους» (Shepherd, 1793, 14).

2.1.1.2. Τα «Τακτικά» του Λέοντα ΣΤ' του Σοφού

Πλέον των παραπάνω, που διατυπώθηκαν από τον Πολύαινο, ιδιαίτερα σημαντικός είναι ο τρόπος, με τον οποίο οι Βυζαντινοί στα τέλη του 9ου αιώνα επεδίωκαν να ρυθμίζουν τις πολεμικές τους αντιπαραθέσεις. Αυτό γίνεται ιδιαίτερα εμφανές στα δύο τελευταία κεφάλαια του έργου «Τακτικά» του αυτοκράτορα Λέοντα ΣΤ' του Σοφού. Ουσιαστικά, μέχρι τότε οι Βυζαντινοί είχαν ήδη κληρονομήσει μια ογκώδη σειρά στρατιωτικών πραγματειών από την αρχαιότητα: διαγράμματα μάχης, σχηματισμούς και οδηγίες για τη βελτίωση της χρήσης των τοξοβόλων, οδηγίες για πολιορκία αλλά και υπεράσπιση μιας πόλης, και για σχεδόν κάθε πτυχή του πολέμου. Ο Λέων ΣΤ' μελέτησε όλα αυτά τα αρχεία, τα συνόψισε και παρουσίασε αυτό που θεωρούσε ότι αποτελεί ένα στοιχειώδες εγχειρίδιο για τους αξιωματικούς του, για την προετοιμασία των στρατιωτών, για τις πολεμικές επιχειρήσεις, για τον τρόπο μετακίνησης τους προς τους χώρους διεξαγωγής των μαχών αλλά και για τις ενέργειες τους στο πεδίο της μάχης. Το έργο του, με τον τίτλο «Τακτικά», ήταν το αποτέλεσμα. Στα «Τακτικά» παρουσιάζονται πολλές

πληροφορίες, οι οποίες δίδονται ως οδηγίες του Αυτοκράτορα προς τους στρατιωτικούς Διοικητές (Dennis, 2010, ix). Στα «Τακτικά» γίνεται αισθητή η επίδραση του χριστιανισμού στον τρόπο αντιμετώπισης του εχθρού. Αυτό που είναι εμφανές μελετώντας το έργο αυτό, που αποτελεί σύνοψη της διαμορφωθείσας βυζαντινής στρατιωτικής τακτικής, είναι ότι πρέπει να επιδιώκεται η επικράτηση επί του αντιπάλου με τις μικρότερες δυνατές ζημιές, μέσω διπλωματίας, ή εξαγωγής πολιτισμού, ή και μέσω πρόκλησης συρράξεων μεταξύ των εχθρών, ή ακόμη και με τεχνάσματα, που φθάνουν συχνά στα όρια της πανουργίας και της εξαπάτησης του αντιπάλου (Dennis, 2010, 502-619), (Κουράκης, 2014, 503-508).

Ορισμένα παραδείγματα των αρχαίων τεχνασμάτων, που ο Λέων ΣΤ' ο Σοφός παραθέτει στα προαναφερθέντα κεφάλαια είναι τα παρακάτω:

«Σε άλλες στιγμές, να επιλέξετε ελαφριούς και γρήγορους δρόμους (σ.σ. τύπος πλοίου του Βυζαντινού πολεμικού ναυτικού), που θα επιτεθούν και στη συνέχεια θα προσποιηθούν ότι φεύγουν. Καθώς οι εχθροί θα ακολουθούν, θα γίνουν ανυπόμονοι και θα κουραστούν αισθανόμενοι πίεση επειδή θα αποτύχουν να προλάβουν τα πλοία μας, που θα υποχωρούν. Τα εχθρικά πλοία θα αποκοπούν από το υπόλοιπο του στόλου τους. Τότε άλλοι δρόμους, των οποίων τα πληρώματα θα είναι ξεκούραστα και δε θα έχουν υποστεί φθορά, θα εφορμήσουν στον εξαντλημένο εχθρό και θα τον καταστρέψουν» (Dennis, 2010, 525).

«Στην αρχαιότητα αλλά και πρόσφατα, χρησιμοποιήθηκαν όπλα εναντίον εχθρικών πλοίων και εναντίον των μαχητών που επιβαίνουν σε αυτά, όπως καπνός που διοχετεύεται μέσα σιφόνια μαυρίζοντας το θαλάσσιο χώρο της ναυμαχίας με καπνό» (Dennis, 2010, 526).

«Να διασπείρετε φήμες μεταξύ του εχθρού, για μία ενέργεια που σκοπεύετε να κάνετε και μετά κάντε κάτι άλλο. Όσον αφορά στα ουσιώδη ζητήματα, μοιραστείτε ό,τι πρέπει να μην είναι μυστικό μόνο με τον πιο

οικείο κύκλο σας. Έχει αποδειχθεί ότι πρέπει να εξαπατούμε τον εχθρό με αυτόν τον τρόπο» (Dennis, 2010, 541).

«Δεν πρέπει, όπως δείχνει η εμπειρία, να χρησιμοποιείται πάντα ο ίδιος τρόπος δράσης εναντίον του εχθρού, παρόλο που μπορεί να αποδεικνύεται συχνά επιτυχής. Επειδή χρησιμοποιείται συνεχώς, ο εχθρός θα προσαρμοστεί σε αυτόν και θα επινοήσει αντίμετρα και μπορεί να είναι αυτός αποτελεσματικός εναντίον μας» (Dennis, 2010, 541).

«Κατά τη διάρκεια της μάχης, διαδώστε τη φήμη στα δικά μας στρατεύματα ότι έχουμε νικήσει τον εχθρό σε κάποιον άλλον τομέα. Αυτή η ψευδής φήμη θα προκαλέσει θάρρος στους στρατιώτες μας. Θα ξεπεράσουν τις σκέψεις δειλίας και θα αναζωογονηθεί ο ανδρισμός τους, λαμβάνοντας την “ψεύτικη” νίκη ως καλό οιωνό και περιμένοντας να λάβουν τη νίκη στην επικείμενη μάχη, ως νέο δώρο από τον Θεό» (Dennis, 2010, 541).

«Θα συμβάλλετε στο κακό ηθικό του εχθρού εάν, κατά την περίοδο μετά τη μάχη, επιτύχετε να προβείτε κρυφά στον ενταφιασμό των δικών μας νεκρών» (Dennis, 2010, 543).

«Θα σας υποδείξω έναν τρόπο να πείσετε τους εχθρούς να παραδοθούν. Στείλτε επιστολές στους εχθρούς υπό πολιορκία, με βέλη από τόξα, στις οποίες να υπόσχεστε ελευθερία και ασυλία. Μπορείτε επίσης να μεταφέρετε τα ίδια μηνύματα σε αυτούς, απελευθερώνοντας αιχμαλώτους» (Dennis, 2010, 546).

«Εάν, σε περίοδο πολέμου, συλλάβετε έναν κατάσκοπο του εχθρού ανάμεσά μας και είμαστε σίγουροι ότι οι δυνάμεις μας είναι ασφαλείς, ισχυρές και αβλαβείς, τότε μην τον κρατήσετε αλλά αφήστε τον να επιστρέψει στον εχθρό, για να αναφέρει ότι είμαστε σε τόσο καλή κατάσταση, ώστε οι εχθρικές δυνάμεις να απογοητευτούν πλήρως» (Dennis, 2010, 568).

«Θα κάνετε τους στρατιώτες σας να αισθανθούν πιο δυνατοί την ημέρα της μάχης αν από νωρίς διαδώσετε ότι είδατε ένα όνειρο που προερχόταν από τον Θεό, ο οποίος σας ώθησε να επιτεθείτε στον εχθρό και εμφανίστηκε για να σας παρέχει υποστήριξη» (Dennis, 2010, 589).

«Εάν για κάποιο λόγο, θέλετε ο στρατός μας να φανεί μικρός στον εχθρό, συγκεντρώστε τις ομάδες και κατά την ξεκούραση βάλτε να στρατωνιστούν στο ίδιο κατάλυμα και να τοποθετήσουν τα όπλα τους το ένα δίπλα στο άλλο. Εάν ωστόσο, έχετε ένα μικρό στρατό και θέλετε να φανεί μεγαλύτερος, διαιρέστε τις ομάδες σε δύο ή περισσότερα τμήματα, ανάλογα με τον αριθμό των στρατιωτών. Στη συνέχεια μετακινηθείτε γρήγορα από τον καταυλισμό και πηγαίνετε σε έναν άλλο. Παρατηρώντας συνεχώς τις κινήσεις του εχθρού εμπλακείτε σε μάχη μαζί του, πριν αντιληφθεί το πραγματικό μέγεθος του στρατού σας» (Dennis, 2010, 607).

Παρόμοια τεχνάσματα απαντώνται και σε παλαιότερα συγγράμματα, όπως του Κινέζου Σουν Τζου (5ος αι. π.Χ.), παλαιότερων Ελλήνων, Ρωμαίων και Βυζαντινών στρατιωτικών συγγραφέων, όπως ο Ξενοφών, ο Αινείας ο Τακτικός, ο Ασκληπιόδοτος, ο Ονάσανδρος, ο Φροντίνος, Αιλιανός ο Τακτικός, ο Αρριανός, ο Πολύαινος, ο Βεγέτιος και ο Μαυρίκιος. Ο «αναίμακτος» αυτός τρόπος διεξαγωγής στρατιωτικών επιχειρήσεων απαντάται ως πρόταση από τους διακεκριμένους συγγραφείς, ιστορικούς, στρατηγιστές και φιλοσόφους αποτελώντας βασική διαχρονική αρχή της τέχνης του πολέμου από την αρχαιότητα έως και την εποχή της Γαλλικής Επανάστασης 1789, οπότε και άρχισαν να υιοθετούνται οι νεότερες ιδέες περί ολοκληρωτικού πολέμου. Εύλογο, λοιπόν, είναι οι διαχρονικές αυτές μεθοδεύσεις να έχουν επιδράσει αποφασιστικά και στο Διεθνές Δίκαιο. Σταδιακά μάλιστα συνέβαλλαν στη διαμόρφωση του θεσμικού πλαισίου, με αποτέλεσμα πολλά από αυτά να αναγνωρίζονται από το δίκαιο ακόμη και σήμερα, ως τα λεγόμενα «τεχνάσματα του πολέμου».

2.2. Δολιότητες (Perdify)

Η εξαπάτηση του εχθρού σχετικά με τις προθέσεις κάποιου είναι μια αρκετά προφανής και από μόνη της αδιαμφισβήτητη πρακτική στον στρατηγικό, επιχειρησιακό και στον τακτικό σχεδιασμό. Στο στρατηγικό, επίπεδο, το πιο γνωστό παράδειγμα της εξαπάτησης είναι ίσως η συμμαχική προσπάθεια στο τέλος του Β' Παγκοσμίου Πολέμου για την εξαπάτηση της γερμανικής στρατιωτικής διοίκησης σχετικά με τις ακτές αποβάσεως της D-Day. Όπως παρατήρησε ο Sir Winston Churchill: «Ο εχθρός ήταν υποχρεωμένος να γνωρίζει ότι ετοιμάζεται μια μεγάλη εισβολή. Έπρεπε να κρύψουμε τον τόπο και την ώρα της επίθεσης και να τον κάνουμε να σκεφτεί ότι αποβιβαζόμασταν κάπου αλλού και σε διαφορετικό χρόνο. Η μεγάλη μας εξαπάτηση ήταν η προσποίηση ότι διασχίζουμε το στενό του Ντόβερ στην Μάγχη. Το τελικό αποτέλεσμα ήταν αξιοθαύμαστο. Η γερμανική Ανώτατη Διοίκηση πίστευε ακράδαντα τα αποδεικτικά στοιχεία, που θέσαμε στη διάθεσή της [και] ήταν πεπεισμένη ότι το Πα – ντε – Καλαί (Pas de Calais), ήταν ο στόχος μας» (Dinstein, 2004, 197).

Η διάκριση αναφέρεται στους Κανόνες Χερσαίων Επιχειρήσεων στη Σύμβαση IV της Χάγης του 1907, της οποίας το άρθρο 23 (β) απαγορεύει τη δολοφονία ή τον τραυματισμό εχθρικών ατόμων «ύπουλα», δηλαδή «με δολιότητα» και επιτρέπει ρητά τα «τεχνάσματα» του πολέμου, σύμφωνα με το άρθρο 24 (Convention IV, 1907). Ο πλήρης ορισμός αναφέρεται τώρα από το άρθρο 37 του 1977 του Πρώτου Πρόσθετου Πρωτοκόλλου (Schindler and Toman, 1988, 69-93). Το εν λόγω άρθρο στην παράγραφο 1 απαγορεύει τις δολιότητες αναφέροντας: «Απαγορεύεται να σκοτώσετε, να τραυματίσετε ή να συλλάβετε έναν αντίπαλο καταφεύγοντας σε δολιότητα.» Οι πράξεις που επικαλούνται την εμπιστοσύνη ενός αντιπάλου και τον οδηγούν να πιστέψει ότι δικαιούται ή υποχρεούται να παρέχει προστασία, σύμφωνα με τους κανόνες του διεθνούς δικαίου που ισχύουν σε ένοπλες συγκρούσεις, με πρόθεση να καταπατηθεί αυτή η εμπιστοσύνη, συνιστούν δολιότητα. Ως παραδείγματα δολιότητας παρουσιάζονται τα παρακάτω: η προσποίηση της επιθυμίας για διαπραγμάτευση υπό σημαία ανακωχής, η προσποίηση ανικανότητας ή ασθένειας, η προσποίηση πολιτικής ή άλλης μη μάχιμης κατάστασης, ή προσποίηση προστατευόμενου καθεστώτος με κατάχρηση

εμβλημάτων των Ηνωμένων Εθνών ή ουδέτερων ή άλλων μη εμπλεκόμενων κρατών (Dinstein, 2004, 198).

ΜΕΡΟΣ Γ'

ΣΤΡΑΤΗΓΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΔΟΛΙΟΤΗΤΕΣ ΣΤΗ ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΕΠΟΧΗ

3.1 Στρατηγήματα και Δολιότητες στη Σύγχρονη Εποχή

Όπως αναφέρθηκε, από τη μία τα στρατηγήματα καταγράφονται ανά τους αιώνες, τουλάχιστον από τον Τρωικό πόλεμο μέχρι τον 21^ο αιώνα, αλλά εκτιμάται ότι οι τεχνολογικές εξελίξεις και η δυνατότητα αποκάλυψης τους θα περιορίσουν σημαντικά τη χρήση τους. Από την άλλη, αυξανόμενη είναι η εμφάνιση των δολιοτήτων. Η δολιότητα και η προδοσία είναι από τις σοβαρότερες κατηγορίες του Δικαίου του Πολέμου. Οι προδοσίες της καλής πίστης, που συνδέονται με τη δολιότητα απειλούν περισσότερο από τις άμεσες, τακτικές ενέργειες του επιτιθέμενου και του θύματος. Επιπλέον, οι δόλιες ενέργειες μπορούν να προκαλέσουν συστηματική βλάβη στο Δίκαιο του Πολέμου σε επίπεδο τήρησης. Αυτό που έχει παρατηρηθεί και έχει ιδιαίτερη σημασία είναι ότι ακόμη και μία μόνο στιγμή δολιότητας μπορεί να θέσει μόνιμα σε κίνδυνο τη δυνατότητα επίδειξης ανθρωπισμού μεταξύ των αντιμαχόμενων. Ως εκ τούτου, αρχικά στο συγκεκριμένο τμήμα της εργασίας, θα γίνει μία θεωρητική ανάλυση ορισμένων στρατηγημάτων και έπειτα θα αναφερθούν περιπτωσιολογικές μελέτες. Επιπλέον, θα επιχειρηθεί η ανάλυση των τελευταίων, σύμφωνα και με τις προσεγγίσεις έγκριτων ακαδημαϊκών, ώστε να προσδιοριστούν περαιτέρω οι έννοιες του στρατηγήματος και της δολιότητας, να επισημανθούν οι διαφορές τους μέσω της χρήσης πραγματικών παραδειγμάτων, με αποτέλεσμα τα παραπάνω να αποτελέσουν τη βάση για τις προτάσεις, που θα διατυπωθούν στον επίλογο.

Το συμβατικό Διεθνές Ανθρωπιστικό Δίκαιο, ορίζει ότι τουλάχιστον μία μορφή παραλλαγής ενός στρατιωτικού αντικειμένου ως αστικού αντικειμένου (καμουφλάζ) είναι ένα επιτρεπόμενο στρατηγήμα και όχι μια απαγορευμένη πράξη δόλου. Το εθιμικό Διεθνές Ανθρωπιστικό Δίκαιο είναι ακόμη πιο ανεκτικό σε τέτοιες παραπλανητικές πρακτικές. Τα Κράτη όχι μόνο έχουν χρησιμοποιήσει και επιβεβαιώσει με συνέπεια τη νομιμότητα της παραλλαγής, αλλά έχουν επίσης

χρησιμοποιήσει και επιβεβαιώσει με συνέπεια τη νομιμότητα τεσσάρων άλλων στρατιωτικών πρακτικών, που βασίζονται στην παραλλαγή: την ενέδρα, την κάλυψη, την παγίδευση και τις νάρκες ξηράς. Επομένως, υπό την επιφύλαξη των περιορισμών που συζητούνται παρακάτω, και οι πέντε πρακτικές δεν πρέπει να θεωρούνται ως δολιότητες, ακόμη κι αν τα συμπεράσματα δεν είναι πλήρως ικανοποιητικά (Watts, 2014, 161).

3.1.1. Η Παραλλαγή ως Στρατήγημα

Δεν προκαλεί έκπληξη το γεγονός ότι το άρθρο 37 παράγραφος 2 θεωρεί την παραλλαγή (καμουφλάζ) ως επιτρεπόμενη εξαπάτηση πολέμου, δεδομένου ότι τα Κράτη έχουν καμουφλάρει πολλές φορές στο παρελθόν, τους στρατιώτες και τα στρατιωτικά τους αντικείμενα από τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο (Β' ΠΠ) και μετά (Hartcup, 1980, 48-122). Στη θάλασσα, τόσο οι Συμμαχικές Δυνάμεις, όσο και οι Δυνάμεις του Άξονα κατέβαλλαν μεγάλο κόπο ώστε να «επιτύχουν να ενσωματώνονται τα πλοία στο θαλάσσιο περιβάλλον», όπως μέσω της «εκθαμβωτικής βαφής, της χρήσης επίπεδων χρωμάτων ή της επέκτασης του δικτυού παραλλαγής στα αγκυροβόλια» (Morris, 2007, 235 & 251). Ομοίως στην ξηρά, οι Συμμαχικοί στρατοί αλλά και αυτοί του Άξονα «επιδίωξαν επίμονα να δώσουν στα εργοστάσια αεροσκαφών και σε άλλα στρατιωτικά βιομηχανικά συγκροτήματα την εμφάνιση αστικών συνοικιών» (Watts, 2014, 163). Ο Watts επιπλέον, αναφέρει τις Ηνωμένες Πολιτείες ως παράδειγμα αυτών των προσπαθειών:

«Οι Ηνωμένες Πολιτείες δημιούργησαν ολόκληρες πόλεις, συμπεριλαμβανομένων των σπιτιών, των δρόμων και των δέντρων, πάνω στις στέγες των στρατιωτικών εγκαταστάσεων συναρμολόγησης αεροσκαφών του Σιάτλ της Boeing Corporation. Άλλα βιομηχανικά σχήματα παραλλαγής των ΗΠΑ περιλάμβαναν την προσθήκη ψεύτικων εκκλησιών σε κρίσιμα εργοστάσια. Στην πραγματικότητα, η πρακτική παραλλαγής των βιομηχανικών εγκαταστάσεων των ΗΠΑ ήταν αρκετά προχωρημένη, ώστε να εμπνεύσει ένα εγχειρίδιο για το θέμα, που εκδόθηκε από κοινού από το Υπουργείο Γεωργίας και τη Σχολή Καλών Τεχνών

Pratt. Το φυλλάδιο, περιλάμβανε οδηγίες, σχετικά με το πως να μετατραπούν οι σκεπές των εργοστασίων, ώστε να μοιάζουν με μικρά σπίτια και αυλές» (Watts, 2014, 163-164).

Οι Σύμμαχοι χρησιμοποίησαν επίσης καμουφλάζ για επιθετικούς σκοπούς. Η Πολεμική Αεροπορία της Αυστραλίας, για παράδειγμα, μεταμόρφωσε ολόκληρη τη βάση της στο Bankstown της Νέας Νότιας Ουαλίας, σε μια μικρή εξοχική πόλη «για επίθεση, άμυνα και για επιθετική έκπληξη. Αυτά τα κτίρια μεγάλης κλίμακας μιμούνταν την παραδοσιακή αρχιτεκτονική του Σίδνεϋ και απέκρυπταν τα βομβαρδιστικά και μαχητικά αεροσκάφη του Σίδνεϋ, που ήταν έτοιμα να απογειωθούν σε σύντομο χρονικό διάστημα» (Elias, 2012, 36). Τα Κράτη έχουν επιπλέον επιβεβαιώσει με συνέπεια τη νομιμότητα της κάλυψης στρατιωτικών αντικειμένων και στρατιωτών. Το πιο προφανές παράδειγμα, φυσικά, αποτελεί το ίδιο το άρθρο 37 παράγραφος 2. Το Πρόσθετο Πρωτόκολλο Ι έχει επικυρωθεί από 174 κράτη. Αυτή η έγκριση αντικατοπτρίζεται σε πολλά κρατικά στρατιωτικά εγχειρίδια, συμπεριλαμβανομένων εκείνων που εκδίδονται από την Αργεντινή, την Αυστραλία, τη Γαλλία, τις Ηνωμένες Πολιτείες, το Ηνωμένο Βασίλειο, την Ινδονησία, τον Ισημερινό, την Ισπανία, το Ισραήλ, την Ιταλία, τον Καναδά, τις Κάτω Χώρες, την Κένυα, την Κροατία, τη Μαδαγασκάρη, τη Νιγηρία, τη Νότια Αφρική, την Ουγγαρία και τη Σουηδία. Είναι δύσκολο ωστόσο, να κατανοήσουμε γιατί η θανατηφόρα χρήση της παραλλαγής δε χαρακτηρίζεται ως δολιότητα. Η χρήση ενός παραλλαγμένου (καμουφλαρισμένου) στρατιωτικού αντικειμένου ώστε να σκοτώσει, φαίνεται να ικανοποιεί και τα τρία βασικά στοιχεία της δολιότητας.

Κάνοντας το στρατιωτικό αντικείμενο να φαίνεται ως αστικό αντικείμενο, η παραλλαγή (καμουφλάζ) φαίνεται να προκαλεί τον αντίπαλο να πιστέψει ότι το αντικείμενο δεν θα του επιτεθεί και ότι δεν μπορεί να του επιτεθεί – στοιχείο 1ο. Έτσι, ο στρατιώτης του εχθρού κινδυνεύει, καθώς εκθέτει τον εαυτό του στην επίθεση, προσεγγίζοντας το στρατιωτικό αντικείμενο και όχι πυροβολώντας εναντίον του - στοιχείο 2ο. Ο επιτιθέμενος στη συνέχεια εκμεταλλεύεται σκόπιμα την έκθεση του στρατιώτη του εχθρού και τον σκοτώνει - στοιχείο 3ο.

Η χρήση της παραλλαγής για τη μεταμφίεση ενός στρατιωτικού αντικειμένου ως αστικού αντικειμένου ικανοποιεί σαφώς το δεύτερο και το τρίτο στοιχείο της δολιότητας - αυτό που ο Watts καλεί, αναλογικά με το δίκαιο των συμβάσεων, τις απαιτήσεις «αποδοχής» και «παραβίασης» (Watts, 2014, 147). Το επιτρεπτό της παραλλαγής πρέπει να σημαίνει, επομένως, ότι η απόκρυψη ενός στρατιωτικού αντικειμένου ως αστικού αντικειμένου δεν ικανοποιεί το πρώτο στοιχείο της δολιότητας – αυτό δηλαδή της «προσφοράς» (Watts, 2014, 147) - επειδή δεν «προκαλεί την εμπιστοσύνη ενός αντιπάλου για να τον κάνει να πιστέψει ότι δικαιούται προστασίας, ή ότι υποχρεούται να παράσχει προστασία σύμφωνα με τους κανόνες του διεθνούς δικαίου» (N. 1786/1988, άρθρο 37).

Ωστόσο, εύλογα δημιουργείται το ερώτημα γιατί η παραλλαγή δεν αποτελεί δολιότητα. Εξάλλου, η αρχή της διάκρισης στο άρθρο 48 του Πρόσθετου Πρωτοκόλλου Ι δεν κάνει διάκριση μεταξύ πολιτών και αστικών (μη στρατιωτικών) αντικειμένων, και το άρθρο 37 παράγραφος 1 (γ) γενικά απαγορεύει, εξίσου ως δολιότητα, την «προσποίηση πολιτικού μη μάχικου καθεστώτος». Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι ένας στρατιώτης διαπράττει μια πράξη δολιότητας όταν μεταμφιέζεται ως μέλος του άμαχου πληθυσμού -φορώντας, για παράδειγμα, πολιτικά ρούχα- και σκοτώνει έναν αντίπαλο, επειδή αυτός ο στρατιώτης εκμεταλλεύτηκε σκόπιμα την πεποίθηση στον αντίπαλο ότι δικαιούται προστασίας έναντι επίθεσης, σύμφωνα με το άρθρο 48, που προβλέπει ότι «προς το σκοπό της διασφάλισης σεβασμού και προστασίας του άμαχου πληθυσμού και των αστικών στόχων τα εμπόλεμα Μέρη θα κάνουν πάντοτε διάκριση μεταξύ αμάχου πληθυσμού και μαχίμων» (N. 1786/1988, άρθρο 48). Επομένως, ένας επιτιθέμενος ενεργεί με δολιότητα όταν χρησιμοποιεί ένα παραλλαγμένο άρμα μάχης, ώστε να μοιάζει με τμήμα μιας (πολιτικής) πολυκατοικίας για να σκοτώσει έναν αντίπαλο;

Αναρωτάται λοιπόν κανείς: «Δεν έχει σκόπιμως εκμεταλλευτεί ο επιτιθέμενος το γεγονός ότι, ο στρατιώτης του εχθρού έχει εξαπατηθεί βλέποντας μόνο ένα αστικό αντικείμενο (πολυκατοικία), εναντίον του οποίου το Διεθνές Ανθρωπιστικό Δίκαιο, του απαγορεύει να επιτεθεί και επίσης απαγορεύει στον

επιτιθέμενο να χρησιμοποιήσει την πολυκατοικία ώστε να του επιτεθεί⁵» Η απάντηση είναι ότι τα Κράτη αρνούνται να εξομοιώσουν απολύτως την προσποίηση πολιτικού καθεστώτος με την προσποίηση κατάστασης αστικού αντικειμένου. Με άλλα λόγια, τα Κράτη προφανώς πιστεύουν ότι, όσον αφορά στην αξίωση για προστασία βάσει του Διεθνούς Ανθρωπιστικού Δικαίου, υπάρχει διαφορά μεταξύ της χρήσης παραλλαγής, που θα κάνει έναν στρατιώτη να φαίνεται ως άμαχος και της χρήσης παραλλαγής, που θα κάνει ένα άρμα μάχης να φαίνεται ότι είναι μια πολυκατοικία: μόνο στην πρώτη περίπτωση «προκαλεί την εμπιστοσύνη ενός αντιπάλου για να τον κάνει να πιστέψει ότι δικαιούται προστασίας, ή ότι υποχρεούται να παράσχει προστασία» στα εν λόγω πολιτικά αντικείμενα (Ν. 1786/1988, άρθρο 37). Αυτή η ερμηνεία υποστηρίζεται από τους ακαδημαϊκούς, που έχουν μελετήσει τη δολιότητα. Σχεδόν χωρίς εξαίρεση, οι μελετητές του Διεθνούς Ανθρωπιστικού Δικαίου κάνουν μια κατηγορηματική διάκριση μεταξύ της χρήσης της παραλλαγής για την προσποίηση της κατάστασης του αμάχου (από έναν στρατιωτικό) και της χρήσης της για την προσποίηση της κατάστασης ενός αστικού αντικειμένου.

Ο Στρατηγός A.P.V. Rogers, για παράδειγμα, διακρίνει συγκεκριμένα δύο περιπτώσεις:

«(α) την περίπτωση της παραλλαγής ενός άρματος μάχης, έτσι ώστε ο εχθρός να διέλθει αγνοώντας την ύπαρξή του και στη συνέχεια να δεχθεί πυρά σε μικρή και θανατηφόρα απόσταση (στρατήγημα) και (β) την περίπτωση του στρατιώτη, που υποκρίνεται ότι είναι τραυματίας, έτσι ώστε να μπορεί να πυροβολήσει από μικρή και θανατηφόρα απόσταση έναν στρατιώτη του εχθρού, που έρχεται στη βοήθειά του (δολιότητα).»

⁵ Το Πρόσθετο Πρωτόκολλο Ι, άρθρο 48 αναφέρει : «Προς το σκοπό της διασφάλισης σεβασμού και προστασίας του άμαχου πληθυσμού και των αστικών στόχων τα εμπόλεμα Μέρη θα κάνουν πάντοτε διάκριση μεταξύ αμάχου πληθυσμού και μαχίμων και μεταξύ αστικών στόχων και στρατιωτικών τοιούτων και ανάλογα θα κατευθύνουν τις πολεμικές τους επιχειρήσεις μόνο κατά στρατιωτικών στόχων.»

Σύμφωνα με τον Rogers, «στην πρώτη περίπτωση, το πλήρωμα του άρματος μάχης δεν προσποιείται προστατευόμενο καθεστώς, ενώ στη δεύτερη, ο στρατιώτης δελεάζει τον αντίπαλο σε κίνδυνο, προσποιούμενος ότι διαθέτει το προστατευόμενο καθεστώς κάποιου, που είναι εκτός μάχης (hors de combat)» (Rogers, 1996, 54-55).

Ο Solis παίρνει παρόμοια θέση, ισχυριζόμενος ότι:

«η συνεχής χρήση στολής παραλλαγής δεν αποτελεί δολιότητα. Αν και ο παραλλαγμένος στρατιώτης ελπίζει να σκοτώσει, να τραυματίσει ή να συλλάβει τον εχθρό, το γεγονός ότι φέρει στολή παραλλαγής δε συνεπάγεται κάποια διασφάλιση προστασίας από το Δίκαιο των Ενόπλων Συρράξεων (LOAC). Ένας στρατιώτης μπορεί να προσπαθήσει να γίνει “αόρατος” στο πεδίο της μάχης, αλλά όχι ανάμεσα στο πλήθος» (Solis, 2010, 423).

Ακόμη και ο Σχολιασμός της Διεθνούς Επιτροπής του Ερυθρού Σταυρού (ICRC Commentary) για το Πρόσθετο Πρωτόκολλο I διακρίνει μεταξύ της προσομοίωσης της κατάστασης ενός αμάχου από έναν στρατιώτη και της προσομοίωσης της κατάστασης ενός αστικού αντικειμένου παραλλάσσοντας ένα στρατιωτικό μέσο. Όπως σημειώνει η Διεθνής Επιτροπή σχετικά με το άρθρο 37:

«μαχητής που συμμετέχει σε μια επίθεση, ή σε μια στρατιωτική επιχείρηση προπαρασκευαστική της επίθεσης, μπορεί να χρησιμοποιήσει την παραλλαγή και να κάνει τον εαυτό του σχεδόν αόρατο σε φυσικό ή ανθρωπογενές φόντο, αλλά απαγορεύεται να προσποιείται πολιτικό μη μάχιμο καθεστώς και να κρυφτεί μέσα σε ένα πλήθος. Αυτή είναι η ουσία του κανόνα (κατά της δολιότητας)» (Sandoz et al, 1987, 1507).

Επειδή τα Κράτη είναι οι συντάκτες τόσο του Συμβατικού όσο και του Εθιμικού Διεθνούς Δικαίου, έχουν το δικαίωμα να υιοθετήσουν έναν ορισμό της δολιότητας, που βασίζεται στη διάκριση αμάχου/ αστικού αντικειμένου. Είναι σημαντικό να σημειωθεί ωστόσο, ότι η διάκριση θεωρητικά δεν είναι ικανοποιητική.

Όπως υποδηλώνει η διατύπωση του άρθρου 37, η θέα ενός πολίτη ή ενός αστικού αντικειμένου προκαλεί έναν στρατιώτη του εχθρού να προβεί σε δύο διαφορετικές υποθέσεις και αντίστοιχες ενέργειες: την πεποίθηση ότι δικαιούται προστασίας (δηλαδή την πεποίθηση ότι το αστικό αντικείμενο δεν θα του επιτεθεί), ή ότι υποχρεούται να παράσχει προστασία (δηλαδή την πεποίθηση ότι δεν μπορεί να επιτεθεί στο αστικό αντικείμενο).

Η επιμονή στη διάκριση αμάχων/ αστικών αντικειμένων έχει νόημα όσον αφορά στη δεύτερη πεποίθηση -το δικαίωμα προστασίας από την επίθεση- επειδή το συμβατικό Διεθνές Ανθρωπιστικό Δίκαιο υποχρεώνει τους επιτιθέμενους να διακρίνουν (τους μαχητές και το στρατιωτικό υλικό τους) από αστικά αντικείμενα. Σύμφωνα με το άρθρο 44 παράγραφος 3 του Πρόσθετου Πρωτοκόλλου I, «οι μάχιμοι υποχρεούνται να διακρίνονται από τον άμαχο πληθυσμό κατά την εμπλοκή τους σε μία επίθεση ή σε στρατιωτικές επιχειρήσεις προπαρασκευαστικές μιας επίθεσης» (N. 1786/1988, άρθρο 44 (3)]. Αλλά τι γίνεται με τη δεύτερη πεποίθηση - την υποχρέωση προστασίας από επίθεση; Η διάκριση αμάχου / αστικού αντικειμένου δεν έχει σχέση με αυτό, επειδή το άρθρο 48 απαγορεύει στους μαχητές να επιτίθενται άμεσα τόσο σε αστικά αντικείμενα όσο και σε αμάχους (N. 1786/1988, άρθρο 48]. Με άλλα λόγια, δεν έχει σημασία αν η χρήση της παραλλαγής οδηγεί έναν στρατιώτη του εχθρού να πιστέψει ότι βλέπει ένα αστικό αντικείμενο ή έναν άμαχο. Σε κάθε περίπτωση, οι κανόνες του Διεθνούς Ανθρωπιστικού Δικαίου τον υποχρεώνουν να μην επιτίθεται σκόπιμα στο αστικό αντικείμενο. Προκύπτει λοιπόν, ότι η σκόπιμη πρόκληση αυτής της πεποίθησης, που οδηγεί στο θάνατο του στρατιώτη του θα πρέπει να χαρακτηρίζεται ως δολιότητα.

3.1.2. Η Ενέδρα

Η ενέδρα είναι μια άλλη κοινή στρατιωτική πρακτική, που περιλαμβάνει τη μεταμφίεση ενός στρατιωτικού αντικειμένου σε αστικό αντικείμενο. Όταν μια ομάδα στρατιωτικών χρησιμοποιεί ένα αστικό αντικείμενο, που θα της επιτρέψει να ξεκινήσει μια αιφνιδιαστική επίθεση- π.χ. το προσωπικό της κρύβεται μέσα σε ένα καμένο σχολικό λεωφορείο ή πίσω από ένα φράχτη δίπλα σε έναν

δρόμο- αυτό το αστικό αντικείμενο μετατρέπεται σε επιτρεπτό στρατιωτικό στόχο λόγω της χρήσης του. Η επιτυχία της ενέδρας εξαρτάται ωστόσο από τους στρατιωτικούς του εχθρού, που εξακολουθούν να πιστεύουν ότι το πλέον - στρατιωτικό αντικείμενο εξακολουθεί να είναι αστικό: ο αντίπαλος δεν θα εκπλαγεί από την επίθεση, εάν υποψιάζεται ότι το σχολικό λεωφορείο περιέχει στρατιώτες ή ότι υπάρχουν στρατιώτες, που κρύβονται πίσω από τον φράχτη (Oeter, 1995, 471). Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι η ενέδρα, υπό κάποιες προϋποθέσεις, είναι ένα επιτρεπόμενο στρατήγημα και όχι μια απαγορευμένη πράξη δόλου. Η ενέδρα είναι μια «μακροχρόνια στρατιωτική τακτική», που έχει χρησιμοποιηθεί «με συνέπεια σε όλη την ιστορία, από τον αρχαίο έως τον σύγχρονο πόλεμο» (Phifer, 2012, 146). Πράγματι, ο Δούρειος Ίππος -το «κλασικό παράδειγμα στρατηγήματος» σύμφωνα με τον Fleck- περιγράφεται καλύτερα ως ενέδρα (Fleck, 1974, 269 - 273).

Τα κράτη έχουν επίσης επιβεβαιώσει με συνέπεια τη νομιμότητα της χρήσης ενέδρας, κατά τη διάρκεια ένοπλης σύγκρουσης. Το αμερικανικό Εγχειρίδιο Δικαίου του Πολέμου, για παράδειγμα, δηλώνει κατηγορηματικά ότι «[το] δίκαιο του πολέμου δεν απαγορεύει την πρόκληση έκπληξης για τη διεξαγωγή επιθέσεων, όπως η χρήση ενέδρας», επειδή δεν υπάρχει «απαίτηση να προειδοποιηθεί ο μαχητής του εχθρού πριν δεχθεί επίθεση. Αντίθετα, οι απαιτήσεις για προειδοποίηση ισχύουν μόνο όσον αφορά στον άμαχο πληθυσμό» (U.S. Department Of Defense, Office of General Counsel, 2015, 200). Πολλά άλλα στρατιωτικά εγχειρίδια θεωρούν συγκεκριμένα την ενέδρα, ως ένα επιτρεπόμενο στρατήγημα, συμπεριλαμβανομένων εκείνων που εκδίδονται από την Αυστραλία, το Βέλγιο, τον Καναδά, τον Ισημερινό, το Ισραήλ, τις Κάτω Χώρες, τη Νέα Ζηλανδία, τη Νιγηρία, τη Νότια Αφρική, την Ισπανία, την Ελβετία και το Ηνωμένο Βασίλειο [Henckaerts & Doswald-Beck, 2005 (a), 1246 - 1255]. Όπως και με τη χρήση του καμουφλάζ, τα κράτη δικαιολογούν τη νομιμότητα της ενέδρας επιμένοντας -μη πειστικά για τους λόγους που συζητήθηκαν παραπάνω- ότι η τοποθέτηση στρατιωτικών μέσα ή πίσω από αστικά αντικείμενα για να εκπλήξουν τον αντίπαλο «δεν εμπεριέχει δόλο, γιατί δεν εμπνέει την εμπιστοσύνη του αντιπάλου σε σχέση

με την προστασία, σύμφωνα με το Διεθνές Ανθρωπιστικό Δίκαιο» (Koninklijke Landmacht/ Ministerie van Defensie, 1993, 1250).

Ο Rogier Bartels εκφράζει την άποψη ότι η νομιμότητα της ενέδρας, στην πραγματικότητα, δεν έρχεται σε αντίθεση με την ιδέα, ότι αποτελεί δολιότητα η παραλλαγή ενός στρατιωτικού αντικείμενου ως αστικό. Κατά την άποψή του, είναι κρίσιμο να γίνει διάκριση μεταξύ ενεδρών σε αστικές περιοχές και ενεδρών που «λαμβάνουν χώρα στο πεδίο της μάχης, κάνοντας χρήση του φυσικού περιβάλλοντος ώστε να αποκρυβούν (σ.σ. τα μέσα και το προσωπικό) γιατί οι ενέδρες σε αστικό περιβάλλον αποτελούν πράξη δολιότητας» (Bartels, 2015). Το Ισραήλ διακρίνει μια παρόμοια φυσική / τεχνητή διάκριση ως προς το αν η χρήση της παραλλαγής είναι δολιότητα, διατυπώνοντας την άποψη ότι «η παραλλαγή ενός μαχητή ώστε να εμφανίζεται ως αντικείμενο του φυσικού περιβάλλοντος. . . επιτρέπεται (όπως η βαφή του προσώπου με μαύρο χρώμα, η προσθήκη φύλλων στο κράνος και ούτω καθεξής), ενώ η παραλλαγή ενός μαχητή ώστε να εμφανίζεται ως αντικείμενο σε αστικές περιοχές» δεν είναι επιτρεπτή» [Henckaerts, & Doswald-Beck, 2005 (a), 1249].

Ωστόσο, φαίνεται ότι καμία από τις παραπάνω θέσεις δεν μπορεί να γίνει αποδεκτή. Τόσο ο Bartels όσο και το εγχειρίδιο του Ισραήλ, φαίνεται να υποθέτουν ότι υπάρχει μια σημαντική νομική διαφορά μεταξύ του να μετατρέπεται ένα στρατιωτικό αντικείμενο ώστε να μοιάζει με ένα αστικό αντικείμενο, όπως μια πολυκατοικία ή ένα σχολικό λεωφορείο, που έχει καεί και του να μετατρέπεται σε φυσικό αντικείμενο, όπως μια ομάδα θάμνων ή ένας φράχτης. Αυτή η διάκριση, ωστόσο, δεν βρίσκει στήριξη στο Διεθνές Ανθρωπιστικό Δίκαιο, σύμφωνα με το οποίο, το φυσικό περιβάλλον δεν θεωρείται λιγότερο αστικό αντικείμενο από ότι τα αντικείμενα, που έχουν κατασκευαστεί από τον άνθρωπο. Εξάλλου, όπως σημειώνει η Διεθνής Επιτροπή του Ερυθρού Σταυρού (ICRC):

«Η κρατική πρακτική λαμβάνει υπόψη μη στρατιωτικές περιοχές, κωμοπόλεις, κωμοπόλεις, χωριά, κατοικημένες περιοχές, κατοικίες, κτίρια και σπίτια και σχολεία, πολιτικά μέσα μεταφοράς, νοσοκομεία, ιατρικές

εγκαταστάσεις και ιατρικές μονάδες, ιστορικά μνημεία, χώρους λατρείας και πολιτιστική ιδιοκτησία, και το φυσικό περιβάλλον ως *prima facie* (εκ πρώτης όψεως) αστικά αντικείμενα, υπό την προϋπόθεση ότι, δεν έχουν γίνει στρατιωτικοί στόχοι» [Henckaerts, & Doswald-Beck (b), 2005, 34].

Επειδή το φυσικό περιβάλλον δεν αποτελεί σε «μικρότερο βαθμό» αστικό αντικείμενο, σε σχέση με το τεχνητό περιβάλλον, δεν δύναται να υποστηριχθεί ότι οι ενέδρες σε επιχειρήσεις σε αστικές περιοχές είναι πράξεις δολιότητας, ενώ οι ενέδρες στο πεδίο (σε μη αστικές περιοχές) είναι επιτρεπόμενα στρατηγήματα πολέμου. Είναι ασυμβίβαστο με την αρχή της διάκρισης του Διεθνούς Ανθρωπιστικού Δικαίου να υποστηρίξουμε ότι η εκτόξευση μιας ενέδρας μέσα από ένα καμένο σχολικό λεωφορείο «προκαλεί την εμπιστοσύνη ενός αντιπάλου για να τον κάνει να πιστέψει ότι δικαιούται προστασίας, ή ότι υποχρεούται να παράσχει προστασία» βάσει του Διεθνούς Ανθρωπιστικού Δικαίου, αλλά μια ενέδρα πίσω από ένα φράχτη δεν το κάνει. Δηλαδή, είτε και οι δύο ενέδρες προκαλούν αυτή την εμπιστοσύνη, είτε όχι. Ο Bartels αναγνωρίζει ότι οι «κλασικές» ενέδρες στο πεδίο της μάχης (σε μη αστικές περιοχές) είναι νόμιμες. Στο πλαίσιο της ενέδρας λοιπόν, η διάκριση δολιότητας / στρατηγήματος δεν ενεργοποιείται, εάν το στρατιωτικό αντικείμενο μεταμφιέζεται ως φυσικό ή τεχνητό αντικείμενο, αλλά από το εάν ο επιτιθέμενος προσομοιώνει την κατάσταση πολίτη ή αστικού αντικειμένου. Όπως και με την παραλλαγή, η μία τακτική είναι ένα επιτρεπόμενο στρατήγημα πολέμου, ενώ η άλλη είναι μια απαγορευμένη πράξη δολιότητας (Sandoz et al, 1987, 534):

«Ενώ οι μαχητές παίρνουν αμυντική θέση, πρέπει να φέρουν όπλα, ώστε να είναι διακριτά όταν έχουν την πρόθεση να ανοίξουν πυρ κατά του εχθρού. Αυτό δεν αποκλείει τη δυνατότητα ενέδρας, αλλά μια ενέδρα υπόκειται στους ίδιους όρους με εκείνους, που ισχύουν για τα ένστολα στρατεύματα. Είναι το φυσικό ή τεχνητό περιβάλλον, που πρέπει να χρησιμοποιηθεί από το μαχητή που συμμετέχει στην ενέδρα και όχι τυχόν πολιτικά ρούχα, και πρέπει να φέρει τον οπλισμό του με τον ίδιο τρόπο, που θα έπραττε ένας οποιοσδήποτε στρατιώτης του τακτικού στρατού.»

Με άλλα λόγια, αν και οι στρατιώτες μπορούν να ενεδρεύσουν κατά του αντιπάλου τους, ενώ κρύβονται μέσα σε ένα καμένο σχολικό λεωφορείο ή πίσω από ένα φράχτη, δεν μπορούν να το κάνουν ντυμένοι ως πολίτες (άμαχοι) και ~~έντας~~ κρυμμένοι μέσα σε αμάχους.

3.1.3. Η Κάλυψη

Με τον όρο κάλυψη ορίζεται οποιοδήποτε «φυσικό ή ανθρώπινης κατασκευής χαρακτηριστικό, που προστατεύει ένα άτομο, όχημα ή μονάδα από την παρατήρηση του εχθρού, τα άμεσα ή έμμεσα πυρά και / ή την αεροπορική επίθεση» (Bradford, 2004, 342). Παρόμοια με την ενέδρα, η κάλυψη παρέχει ένα σημαντικό πλεονέκτημα σε έναν επιτιθέμενο στρατιώτη «συγκαλύπτοντας» το γεγονός ότι ένα αστικό αντικείμενο -ένα παράθυρο, ένας χαμηλός τοίχος, ένα δέντρο, μια χαράδρα- έχει μετατραπεί σε στρατιωτικό αντικείμενο, μέσω της χρήσης του (US Army FM 21-75, 1984, 1-2). Επειδή οι αντίπαλοι δεν συνειδητοποιούν ότι το αντικείμενο, που χρησιμοποιείται ως κάλυμμα, κρύβει έναν στρατιώτη, δεν έχουν κανένα λόγο να επιχειρήσουν να προστατευθούν από την επικείμενη επίθεση. Εάν είναι εγγενώς δολιότητα να μεταμφιεστεί ένα στρατιωτικό αντικείμενο σε αστικό αντικείμενο, τότε οποιαδήποτε προσβλητική χρήση της κάλυψης θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως πράξη δολιότητας. Ωστόσο, οι στρατιώτες δεν χρησιμοποιούν πάντοτε την κάλυψη για επιθετικούς σκοπούς κατά τη διάρκεια των επιχειρήσεων, αλλά η εφεύρεση όπλων που βάλουν φυσίγγια ή βλήματα σε μεγάλες αποστάσεις -όπως τα σύγχρονα τυφέκια, πολυβόλα και πυροβόλα- έχουν καταστήσει την κάλυψη ως μια πρακτική ανάγκη στη σύγχρονη σύγκρουση (Bradford, 2004, 342). Δεν προκαλεί όμως έκπληξη, το γεγονός ότι τα κράτη επιβεβαίωσαν με συνέπεια, τη νομιμότητα της χρήσης κάλυψης για επιθετικούς σκοπούς. Το στρατιωτικό εγχειρίδιο του Ηνωμένου Βασιλείου, για παράδειγμα, θεωρεί συγκεκριμένα τον «αιφνιδιασμό», ως επιτρεπόμενο στρατήγημα πολέμου (United Kingdom Ministry of Defence, 2014, 64). Άλλα στρατιωτικά εγχειρίδια συμφωνούν, συμπεριλαμβανομένων εκείνων που εκδίδονται από το Βέλγιο, τον Καναδά, τη Νέα Ζηλανδία και τις Ηνωμένες Πολιτείες [Henckaerts et al, 2005 (a), 1246–1255]. Ο μόνος περιορισμός στη χρήση της

κάλυψης περιλαμβάνει την ίδια διάκριση μεταξύ πολιτών / αστικών αντικειμένων, που αναφέρθηκε παραπάνω στην ανάλυση της παραλλαγής και της ενέδρας: δηλαδή είναι πράξη δολιότητας να «πυροβολείς υπό την κάλυψη ενός τραυματία ή κάθε άλλου αμάχου» (Fleck, 1974, 284). Για άλλη μια φορά, ωστόσο, η εθιμική προσέγγιση είναι θεωρητικά προβληματική. Σε τελική ανάλυση, η αποτελεσματικότητα της κάλυψης εξαρτάται από το γεγονός ότι ο αντίπαλος βλέπει μόνο ένα αστικό αντικείμενο και συνεπώς, υποθέτει ότι το Διεθνές Ανθρωπιστικό Δίκαιο του απαγορεύει να επιτεθεί απευθείας στο αντικείμενο και απαγορεύει και στον αντίπαλο του να χρησιμοποιήσει το εν λόγω αντικείμενο για να του επιτεθεί. Γιατί λοιπόν ένας στρατιωτικός, που εκμεταλλεύεται σκόπιμα αυτήν την πεποίθηση για να σκοτώσει τον αντίπαλο δεν ενεργεί με δολιότητα;

Η κεντρική θέση, που κατέχει η κάλυψη στη σύγχρονη σύγκρουση υποδηλώνει ότι τα κράτη απλά δεν πιστεύουν ότι η θέα ενός αστικού αντικειμένου επιτρέπει στον στρατιώτη του εχθρού να υποθέσει ότι δεν θα χρησιμοποιηθεί ώστε να του επιτεθούν. Αυτή η πεποίθηση φαίνεται δικαιολογημένη. Όπως εξηγεί ο Fleck, η πρακτική του σύγχρονου πολέμου καθιστά από καιρό μια τέτοια υπόθεση ασφάλειας από επίθεση ξεπερασμένη:

Ο παραδοσιακός κανόνας ότι οι εχθροπραξίες πρέπει να περιορίζονται στην ανοιχτή μάχη εξακολουθεί να ισχύει, αλλά διαβρώνεται ολοένα και περισσότερο -αν δεν ακυρώνεται πλήρως- από την πρακτική της χρησιμοποίησης ομάδων υπονόμησης (σαμποτάζ) και δυνάμεων στον σύγχρονο ανορθόδοξο πόλεμο (guerilla warfare). Για τους μαχητές στις σύγχρονες ένοπλες συγκρούσεις, η πλήρης έλλειψη υποψίας θα ισοδυναμούσε με απαράδεκτη απερισκεψία. Ένας στρατιώτης μπορεί να ζητήσει προστασία, βάσει της καλής του πίστης μόνο σε εξαιρετικές περιπτώσεις, όπου απαγορεύονται οι εχθροπραξίες, λόγω ειδικής σχέσης μεταξύ αυτού και του αντιπάλου του (Fleck, 1974, 278).

Αυτό το επιχείρημα, ωστόσο, αποδεικνύεται ανίσχυρο, όταν ένας επιτιθέμενος χρησιμοποιεί την κάλυψη για να φονεύσει έναν στρατιώτη του εχθρού. Ο επιτιθέμενος μπορεί να μην προκάλεσε τον στρατιώτη του εχθρού να

πιστέψει ότι ήταν προστατευμένος από την επίθεση, ωστόσο, αποκρύπτοντας το γεγονός ότι το αστικό αντικείμενο ήταν ουσιαστικά στρατιωτικό αντικείμενο (μέσω χρήσης), ο επιτιθέμενος προκάλεσε τον στρατιώτη του εχθρού να πιστέψει ότι το άρθρο 48 του Πρόσθετου Πρωτοκόλλου I τον υποχρεώνει να μην επιτεθεί στο αντικείμενο, που χρησιμοποιείται για κάλυψη. Τότε, ο επιτιθέμενος θεωρείται ότι χρησιμοποίησε σκόπιμα την αποδοχή αυτής της υπόθεσης από τον στρατιώτη του εχθρού προκειμένου να σκοτώσει τον αντίπαλο του. Η χρήση της κάλυψης από τον επιτιθέμενο φαίνεται λοιπόν ότι ικανοποιεί και τα τρία στοιχεία της δολιότητας. Όπως λοιπόν συμβαίνει και με την παραλλαγή, δεν υπάρχει μια ικανοποιητική θεωρητική εξήγηση του γιατί η θανατηφόρα χρήση της κάλυψης δεν θα πρέπει να θεωρείται πράξη δολιότητας.

3.1.4. Η Παγίδευση

Από όλες τις στρατιωτικές πρακτικές, που τα Κράτη χρησιμοποιούν ως νόμιμες, η χρήση παγιδεύσεων (booby-traps) συνεπάγεται πιο άμεσα τη μεταμφίεση ενός στρατιωτικού αντικειμένου σε αστικό αντικείμενο. Μια παγίδευση είναι μια «συσκευή ή υλικό» που «έχει σχεδιαστεί, κατασκευαστεί ή προσαρμοστεί για να σκοτώσει ή να τραυματίσει και λειτουργεί απροσδόκητα όταν ένα άτομο διαταράσσει ή προσεγγίζει ένα φαινομενικά αβλαβές αντικείμενο ή εκτελεί μια φαινομενικά ασφαλή πράξη» [United Nations Amended Protocol, 1996, άρθρο 2(4)]. Σχεδόν οποιοδήποτε αντικείμενο, μπορεί να μετατραπεί σε παγίδευση, από προσωπικά αντικείμενα όπως φακοί και κορνίζες, έως έπιπλα, σανίδες δαπέδου και πόρτες (ICRC, 1973, 50). Οι παγιδεύσεις μπορούν να χρησιμοποιηθούν, τόσο για επιθετικούς σκοπούς (προκαλώντας θύματα), όσο και για αμυντικούς σκοπούς (Chief of the Defence Staff of Canada, 1997, § 2-5-1) και είναι πιο αποτελεσματικές ως συσκευές κατά προσωπικού (ICRC, 1973, 50). Κανένα από τα βασικά κείμενα του συμβατικού Διεθνούς Ανθρωπιστικού Δικαίου -οι κανονισμοί της Χάγης, οι συμβάσεις της Γενεύης ή τα Πρόσθετα Πρωτόκολλα- δεν απαγορεύει συγκεκριμένα τη χρήση παγιδεύσεων [Henckaerts, & Doswald-Beck, 2005 (a), 1519].

Ούτε το Τροποποιημένο Πρωτόκολλο II της Σύμβασης Απαγόρευσης ή Περιορισμού Χρήσης Ορισμένων Συμβατικών Όπλων (CCWC) του 1996, που έχει 102 συμβαλλόμενα Κράτη, εμπεριέχει τέτοια απαγόρευση. Πράγματι, το Τροποποιημένο Πρωτόκολλο επιτρέπει συγκεκριμένα στα συμβαλλόμενα Κράτη να τις χρησιμοποιούν, υπό την επιφύλαξη ορισμένων περιορισμών, όπως ότι τα Κράτη είναι υπεύθυνα για τις παγιδεύσεις που τοποθετούν [United Nations Amended Protocol, 1996, άρθρο 3(2)]. Ένας σημαντικός περιορισμός αφορά στη φύση της ίδιας της παγίδευσης: δεν μπορούν να συνδεθούν ή να σχετίζονται με «διεθνώς αναγνωρισμένα προστατευτικά εμβλήματα, σήματα ή διακριτικά» ή με «ασθενείς, τραυματίες ή νεκρούς», με παιδικά παιχνίδια και άλλα αντικείμενα, που χρησιμοποιούνται για «τη διατροφή, την υγεία, την υγιεινή, το ρουχισμό ή την εκπαίδευση των παιδιών», με τρόφιμα, ποτά και θρησκευτικά αντικείμενα [United Nations Amended Protocol, 1996, άρθρο 5(1)]. Ένας σημαντικός περιορισμός αφορά στον τρόπο, με τον οποίο μπορούν να χρησιμοποιηθούν αλλιώς νόμιμες παγιδεύσεις. Εάν προορίζονται για μια περιοχή, που καταλαμβάνεται από πολίτες «στην οποία δε διεξάγεται μάχη μεταξύ των χερσαίων δυνάμεων ή δε φαίνεται να είναι επικείμενη», πρέπει είτε «να τοποθετηθούν κοντά σε στρατιωτικό στόχο», είτε πρέπει να ληφθούν μέτρα «για την προστασία των πολιτών από τις επιπτώσεις τους, για παράδειγμα, με τη δημιουργία σημείων εισόδου, όπου το στρατιωτικό προσωπικό θα προειδοποιεί τους διερχόμενους, με την έκδοση προειδοποιήσεων ή με την τοποθέτηση σχετικών περιφράξεων και σημάνσεων» [United Nations Amended Protocol, 1996, άρθρο 7(3)].

Το εθιμικό Διεθνές Ανθρωπιστικό Δίκαιο επιτρέπει επίσης στα Κράτη να χρησιμοποιούν παγιδεύσεις σε ορισμένες καταστάσεις (Solis, 2010, 424). Όπως παρατηρεί η Διεθνής Επιτροπή του Ερυθρού Σταυρού (ICRC): «τόσο η πρακτική των συνθηκών, όσο και η άλλη κρατική πρακτική, υποστηρίζουν την υπόθεση ότι απαγορεύονται οι παγιδεύσεις εάν, λόγω της φύσης ή της τοποθέτησής τους, η χρήση τους παραβιάζει τη νομική προστασία, που παρέχεται σε ένα προστατευόμενο άτομο ή αντικείμενο από άλλο συνήθη κανόνα του Διεθνούς

Ανθρωπιστικού Δικαίου. Ο κατάλογος των παγιδεύσεων, που απαγορεύονται από το Πρωτόκολλο II και το Τροποποιημένο Πρωτόκολλο II της Σύμβασης για Ορισμένα Συμβατικά Όπλα (CCW) βρίσκεται στα στρατιωτικά εγχειρίδια και στη νομοθεσία ορισμένων Κρατών, που συμμετέχουν σε αυτές τις συνθήκες.»

Άλλα στρατιωτικά εγχειρίδια είναι πιο γενικά στην περιγραφή τους και τονίζουν ότι απαγορεύονται οι παγιδεύσεις, που σχετίζονται με αντικείμενα, που βρίσκονται σε κανονική πολιτική καθημερινή χρήση και ότι οι παγιδεύσεις δεν πρέπει να χρησιμοποιούνται σε συνδυασμό με προστατευμένα άτομα, προστατευμένα αντικείμενα (όπως ιατρικές προμήθειες, τάφοι και πολιτιστική ή θρησκευτική ιδιοκτησία) ή διεθνώς αναγνωρισμένα προστατευτικά εμβλήματα ή πινακίδες (όπως ο Ερυθρός Σταυρός και η Ερυθρά Ημισέληνος) [Henckaerts, & Doswald-Beck, 2005 (b), 278-279].

Η λίστα των Κρατών, των οποίων τα στρατιωτικά εγχειρίδια χαρακτηρίζουν νόμιμη την προσεκτική χρήση παγιδεύσεων περιλαμβάνει την Ακτή Ελεφαντοστού, την Αργεντινή, την Αυστραλία, το Βέλγιο, τη Γερμανία, τις Ηνωμένες Πολιτείες, το Ηνωμένο Βασίλειο, τον Ισημερινό, την Ισπανία, το Ισραήλ, το Καμερούν, τον Καναδά, τις Κάτω Χώρες, την Κένυα, τη Νέα Ζηλανδία, την Ουκρανία και τη Ρωσία [Henckaerts, & Doswald-Beck, 2005 (b), 1246–1255]. Η νομιμότητα της χρήσης παγιδεύσεων σε ορισμένες καταστάσεις είναι ασυμβίβαστη με την ιδέα, ότι είναι εγγενώς δόλια η απόκρυψη ενός στρατιωτικού αντικειμένου ως αστικού αντικειμένου. Στη χειρότερη περίπτωση, μπορούμε να ισχυριστούμε ότι η τοποθέτηση κάποιων συγκεκριμένων παγιδεύσεων είναι πράξη δολιότητας, δηλαδή αυτών των παγιδεύσεων που παραβιάζουν το Τροποποιημένο Πρωτόκολλο II. Όλες οι υπόλοιπες παγιδεύσεις θεωρούνται ως επιτρεπτά στρατηγήματα πολέμου. Πράγματι, το Σχόλιο της Διεθνούς Επιτροπής του Ερυθρού Σταυρού (ICRC) για το Πρόσθετο Πρωτόκολλο I, υιοθετεί με ακρίβεια αυτή τη διάκριση, σε σχέση με το άρθρο 37 παράγραφος 2. Κατά την άποψη των υποστηρικτών του, το Τροποποιημένο Πρωτόκολλο II της Σύμβασης Απαγόρευσης ή Περιορισμού Χρήσης Ορισμένων Συμβατικών Όπλων (CCWC), «το οποίο έχει υιοθετήσει σχεδόν όλες τις προτάσεις, που υποβλήθηκαν κατά τη διάρκεια της Διπλωματικής

Διάσκεψης, προβλέπει την ερμηνεία των απαγορευμένων στρατηγημάτων κατά την έννοια αυτής της παραγράφου, στον τομέα των όπλων βραδείας δράσης (delayed-action) » [Henckaerts, & Doswald-Beck, 2005 (a), 1815].

Αξίζει να σημειωθεί, ότι η διάκριση αμάχων / αστικών αντικειμένων είναι επίσης κρίσιμη στο πλαίσιο των παγιδεύσεων. Όπως επισημαίνει ο Kelly, παρόλο που η χρήση μίας παγίδευσης, που προσομοιώνει ένα αστικό αντικείμενο μπορεί να είναι ένα επιτρεπόμενο στρατήγημα πολέμου, είναι εκ φύσεως δολιότητα για έναν επιτιθέμενο να τοποθετήσει μια παγίδευση ενώ είναι μεταμφιεσμένος ως άμαχος:

«Ένας άλλος παράγοντας στον ανταρτοπόλεμο, που εγείρει ερωτήματα σχετικά με τη δολοφονία, είναι η χρήση παγιδεύσεων, που προορίζονται για ένα συγκεκριμένο άτομο. Για παράδειγμα, το κουδούνι για το σπίτι ενός ανώτερου / ανώτατου στρατιωτικού ή ενός πολιτικού ηγέτη μπορεί να συνδεθεί με εκρηκτικά ή το όχημά του μπορεί να εκραγεί, όταν επιχειρήσει να γυρίσει το κλειδί ανάφλεξης στην υποδοχή του ηλεκτρικού εκκινητή (μίζα). Ακολουθώντας την παραδοσιακή προσέγγιση, φαίνεται να ισχύει ότι αν η παγίδευση τοποθετηθεί από έναν ένστολο στρατιώτη, δεν είναι ανθρωποκτονία, αλλά αν τοποθετηθεί από έναν αντάρτη θα είναι. Αυτό ισχύει, ανεξάρτητα από το γεγονός ότι το άτομο, που τοποθέτησε την παγίδευση για να πραγματοποιήσει τη δολοφονία βρίσκεται μίλια μακριά όταν εκραγεί η βόμβα (Kelly, 1965, 106 – 107). Η Διεθνής Επιτροπή του Ερυθρού Σταυρού (ICRC), στο Σχολιασμό του Πρόσθετου Πρωτοκόλλου I, έχει αυτή την άποψη σημειώνοντας, όσον αφορά στις «παγιδεύσεις που . . . χρησιμοποιούνται από τακτικές δυνάμεις», ότι «μόνο όταν φέρουν στρατιωτικά διακριτικά όταν τοποθετούν αυτές τις συσκευές στη θέση τους, αυτοί οι μαχητές μπορούν να διακριθούν από τον άμαχο πληθυσμό» (Sandoz et al, 1987, 1713).

3.1.5. Οι Νάρκες Ξηράς

Μία νάρκη είναι ένα πυρομαχικό που τοποθετείται κάτω, πάνω ή κοντά στο έδαφος ή σε άλλη επιφάνεια και έχει σχεδιαστεί ώστε να εκραγεί

εξαιτίας της παρουσίας, της εγγύτητας ή της επαφής ενός ατόμου ή οχήματος (N. 1786/1988, άρθρο 2(2)). Επιπρόσθετα, η νάρκη κατά προσωπικού «προορίζεται για να θέσει εκτός μάχης, να τραυματίσει ή να φονεύσει ένα ή περισσότερα άτομα» (N. 1786/1988, άρθρο 2(1)). Η τοποθέτηση ενός ναρκοπεδίου συνεπάγεται τη μεταμφίεση ενός πολεμικού όπλου σε αστικό αντικείμενο. Το στρατιωτικό αντικείμενο, δηλαδή το ναρκοπέδιο, κρύβεται κάτω από ένα μη στρατιωτικό αντικείμενο, είτε τεχνητό (όπως ένας δρόμος), είτε φυσικό (όπως ένα χωράφι), δημιουργώντας έτσι την ψευδαίσθηση ότι η ναρκοθετημένη περιοχή περιέχει μόνο αστικά αντικείμενα. Με τον τρόπο αυτό οι στρατιώτες του εχθρού έχουν μια ψεύτικη αίσθηση ασφάλειας έναντι της επίθεσης, μια αίσθηση που διαλύεται μόνο όταν ένας από αυτούς πατήσει στη νάρκη ή παρασύρει το σύρμα παγίδευσης της και σκοτωθεί. Όπως και με τις παγιδεύσεις, το συμβατικό Διεθνές Ανθρωπιστικό Δίκαιο ρυθμίζει προσεκτικά, αλλά δεν απαγορεύει κατηγορηματικά τη χρήση ναρκών ξηράς.

Η Σύμβαση του 1997 για την Απαγόρευση της Χρήσης, της Αποθήκευσης, της Παραγωγής και της Διακίνησης Ναρκών Κατά Προσωπικού και για την Καταστροφή τους (Σύμβαση του Όσλο) (N. 2999/2002/ ΦΕΚ 71/A/8-4-2002), έχει 162 συμβαλλόμενα Κράτη και απαγορεύει στα Κράτη να χρησιμοποιούν νάρκες κατά στρατιωτικού προσωπικού. Μπορούν ωστόσο, να τις χρησιμοποιήσουν μόνο για να πλήξουν στρατιωτικά οχήματα [N. 2999/2002, άρθρο 1(α)]. Κράτη που δεν έχουν επικυρώσει τη Σύμβαση του Όσλο, αλλά έχουν επικυρώσει το Τροποποιημένο Πρωτόκολλο II του 1996 στη Σύμβαση για Ορισμένα Συμβατικά Όπλα-CCW, έχουν το δικαίωμα να χρησιμοποιούν νάρκες κατά προσωπικού και οχημάτων [United Nations Amended Protocol, 1996, άρθρο 3(2)], αλλά πρέπει να σχεδιάσουν, τα πυρομαχικά αυτά προκειμένου να είναι ανιχνεύσιμα [United Nations Amended Protocol, 1996, άρθρο 4] και για να αποφευχθεί η πρόκληση υπερβολικού τραυματισμού ή περιττού πόνου [United Nations Amended Protocol, 1996, άρθρο 3(3)] πρέπει να αποφύγουν να τα κατευθύνουν στον άμαχο πληθυσμό, πρέπει να αποφύγουν να τα τοποθετήσουν αδιάκριτα [United Nations Amended Protocol, 1996, άρθρο 3(7)] και πρέπει να λάβουν όλες τις εφικτές προφυλάξεις για να

αποτρέψουν τη βλάβη πολιτών [United Nations Amended Protocol, 1996, άρθρο 3(10)]. Το εθιμικό Διεθνές Ανθρωπιστικό Δίκαιο επιτρέπει επίσης στα κράτη, να χρησιμοποιούν νάρκες ξηράς, εφόσον λαμβάνουν «ιδιαίτερη προσοχή. . . για να ελαχιστοποιήσουν τις αδιάκριτες επιπτώσεις τους» [Henckaerts, & Doswald-Beck, 2005 (b), 280].

Πράγματι, σύμφωνα με τη Διεθνή Επιτροπή του Ερυθρού Σταυρού, το εθιμικό Διεθνές Ανθρωπιστικό Δίκαιο δεν απαγορεύει στα Κράτη να χρησιμοποιούν νάρκες κατά στρατιωτικού προσωπικού, διότι «περίπου δώδεκα Κράτη, που δεν είναι μέλη, έχουν χρησιμοποιήσει νάρκες κατά προσωπικού σε πρόσφατες συγκρούσεις» και «διάφορα Κράτη, συμπεριλαμβανομένων των Ηνωμένων Πολιτειών, της Ινδίας, της Κίνας, της Νότιας Κορέας, του Πακιστάν, της Ρωσίας και της Φινλανδίας, δεν έχουν επικυρώσει τη Συνθήκη της Οτάβα του 1999 και εξακολουθούν να έχουν το δικαίωμα να χρησιμοποιούν νάρκες ξηράς κατά προσωπικού» [Henckaerts, & Doswald-Beck, 2005 (b), 282]. Η νομιμότητα της χρήσης ναρκών ξηράς με έναν συγκεκριμένο τρόπο, όπως η νομιμότητα της χρήσης παγιδεύσεων, υπονομεύει περαιτέρω την ιδέα ότι είναι εγγενώς πράξη δολιότητας να μεταμφιεστεί ένα στρατιωτικό αντικείμενο ως αστικό αντικείμενο. Ορισμένες χρήσεις ναρκών ξηράς είναι πιθανότατα πράξη δολιότητας, δηλαδή αυτές που παραβιάζουν το Τροποποιημένο Πρωτόκολλο II. Όλες οι άλλες χρήσεις, ωστόσο, πρέπει να θεωρηθούν επιτρεπτά στρατηγήματα πολέμου [Henckaerts, & Doswald-Beck, 2005 (a), 282].

3.2. Περιορισμοί

Συνεπώς, όπως προκύπτει από τα προαναφερθέντα, δεν τεκμηριώνεται, ούτε στο συμβατικό αλλά ούτε και στο εθιμικό Διεθνές Ανθρωπιστικό Δίκαιο, η άποψη ότι είναι εγγενώς πράξη δολιότητας η ανθρωποκτονία, μέσω της μεταμφίεσης ενός στρατιωτικού αντικειμένου σε αστικό αντικείμενο. Αντίθετα, το συμβατικό και (ιδιαίτερα) το εθιμικό Διεθνές Ανθρωπιστικό Δίκαιο θεωρούν, όπως προαναφέρθηκε, ότι υφίστανται πέντε στρατιωτικές πρακτικές που περιλαμβάνουν τέτοιες επιτρεπόμενες εξαιρέσεις πολέμου, μέσω μεταμφίεσης, τουλάχιστον υπό

προϋποθέσεις: η παραλλαγή, η ενέδρα, η κάλυψη, παγιδεύσεις και οι νάρκες ξηράς. Αυτό δε σημαίνει, φυσικά, ότι δεν είναι ποτέ πράξη δολιότητας η μεταμφίεση ενός στρατιωτικού αντικείμενου ως αστικό αντικείμενο. Μια προϋπόθεση ώστε μια τέτοια μεταμφίεση να χαρακτηριστεί ως στρατήγημα πολέμου είναι ιδιαίτερα προφανής, δεδομένου ότι το άρθρο 37, παράγραφος 1, στοιχείο γ, θεωρεί συγκεκριμένα ότι η «προσποίηση πολιτικού μη μάχιμου καθεστώτος» είναι πράξη δολιότητας.

Συνοψίζοντας, ο εισβολέας που σκοτώνει χρησιμοποιώντας στρατιωτικό αντικείμενο, που μεταμφιέζει ως αστικό αντικείμενο πρέπει να σέβεται την αρχή της διάκρισης, όσον αφορά στον άμαχο πληθυσμό. Η απαίτηση αυτή έχει δύο μορφές. Για πρακτικές όπως η παραλλαγή, η ενέδρα και η κάλυψη, η αρχή της διάκρισης απαιτεί από τον επιτιθέμενο να διασφαλίσει ότι αποφεύγει τη χρήση μεταμφίεσης για την προσομοίωση της πολιτικής κατάστασης. Με άλλα λόγια, μολονότι είναι επιτρεπτό στρατήγημα πολέμου να κάνει ένα άρμα μάχης να μοιάζει με ένα κτίριο, να προετοιμάσει μια ενέδρα πίσω από ένα φράχτη ή να καλυφθεί πίσω από ένα καμένο σχολικό λεωφορείο, είναι απαγορευμένη πράξη δολιότητας, η ανάμειξη με τον άμαχο πληθυσμό φέροντας πολιτικά ρούχα, η οργάνωση μιας ενέδρας σε ένα πολυσύχναστο σχολείο ή η κάλυψη πίσω από έναν μαχητή που είναι εκτός μάχης (*hors de combat*) (Jackson, 2012, 253). Αντίθετα για πρακτικές όπως οι παγιδεύσεις και οι νάρκες ξηράς, η αρχή της διάκρισης απαιτεί από τον επιτιθέμενο να φέρει στρατιωτική στολή ή άλλο σταθερό και διακριτικό σήμα, ενώ τοποθετεί το όπλο βραδείας δράσης (*delayed-action*).

Επιπλέον, ακόμη και αν ένας επιτιθέμενος συμμορφώνεται με την αρχή της διάκρισης έναντι των προσώπων, το δικαίωμά του να μεταμφιέσει ένα στρατιωτικό αντικείμενο ως αστικό αντικείμενο δεν είναι απεριόριστο. Αντιθέτως, ισχύουν δύο άλλοι σημαντικοί περιορισμοί: (1) ένα στρατιωτικό αντικείμενο δεν πρέπει ποτέ να μεταμφιέζεται ως αστικό αντικείμενο, που τυγχάνει ειδικής προστασίας, βάσει του Διεθνούς Ανθρωπιστικού Δικαίου, και (2) έξω από μια ζώνη ενεργής ή επικείμενης μάχης, οι παγιδεύσεις και άλλα παρόμοια αντικείμενα - αντικείμενα που απαιτούν φυσική τοποθέτηση- πρέπει να βρίσκονται κοντά σε έναν

νόμιμο στρατιωτικό στόχο (Heller, 2015, 535). Κατόπιν, των παραπάνω κρίνεται σκόπιμη η περαιτέρω ανάλυση των δύο αυτών περιορισμών.

3.2.1. Ειδικά Προστατευόμενα Αντικείμενα

Είναι εγγενώς πράξη δολιότητας να διαπράττει κανείς ανθρωποκτονία, κάνοντας ένα στρατιωτικό αντικείμενο -ένα πράγμα, ένα όχημα, ένα κτίριο κ.τ.λ.- να φαίνεται ότι είναι ένα αστικό αντικείμενο, που λαμβάνει ειδική προστασία βάσει του Διεθνούς Ανθρωπιστικού Δικαίου. Σύμφωνα με το Διεθνές Ανθρωπιστικό Δίκαιο, τέτοια αντικείμενα είναι όσα εμφανίζουν πάνω τους τον Ερυθρό Σταυρό ή την Ερυθρά Ημισέληνο, αντικείμενα που χρησιμοποιούν εμβλήματα και πινακίδες των Ηνωμένων Εθνών, αντικείμενα που χρησιμοποιούν άλλα προστατευμένα εμβλήματα, όπως εκείνα που προσδιορίζουν την πολιτιστική ιδιοκτησία, την πολιτική άμυνα, έργα ή εγκαταστάσεις που περιέχουν επικίνδυνες δυνάμεις (όπως φράγματα, αναχώματα και πυρηνικοί σταθμοί παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας), νοσοκομεία και ζώνες ασφαλείας, στρατόπεδα αιχμαλώτων και αντικείμενα που χρησιμοποιούν τα εμβλήματα των ουδέτερων κρατών πολέμου [Henckaerts, & Doswald-Beck, 2005 (b), 224.

Ομοίως, το Πρωτόκολλο II της Σύμβασης για Ορισμένα Συμβατικά Όπλα - CCW προστατεύει «τις ανθρώπινες σορούς, τους τάφους, τις ιατρικές εγκαταστάσεις, τα παιδικά παιχνίδια και τον εξοπλισμό φροντίδας, τα τρόφιμα και τα ποτά, τα μαγειρικά σκεύη, τα ζώα και τα ακίνδυνα φορητά αντικείμενα» (United Nations Amended Protocol, 1996, άρθρο 7). Συνεπώς, με βάση τα παραπάνω, αποτελεί πράξη δολιότητας η παραλλαγή ενός άρματος μάχης ώστε να αποτελεί μέρος του σχήματος μίας εκκλησίας, η υλοποίηση ενέδρας μέσα σε ένα νοσοκομείο, η κάλυψη πίσω από ένα ασθενοφόρο όχημα του Ερυθρού Σταυρού, η παγίδευση ενός ταριχευμένου ζώου, ή ακόμη η χρησιμοποίηση των ναρκών ξηράς σε μία αποστρατιωτικοποιημένη ζώνη.

3.2.2. Ζώνες Μάχης

Επιπρόσθετα, εκτός από τα ειδικά προστατευόμενα αντικείμενα, είναι επίσης δυνατό να υποστηρίξουμε ότι έξω από μια ζώνη ενεργής ή επικείμενης μάχης, η θανατηφόρα χρήση παγιδεύσεων είναι ένα επιτρεπόμενο στρατήγημα, μόνο εάν οι παγιδεύσεις τοποθετούνται κοντά σε ένα νόμιμο στρατιωτικό στόχο. Όπως προαναφέρθηκε, η χρήση παγιδεύσεων περιορίζεται σημαντικά «σε οποιαδήποτε πόλη, κωμόπολη, χωριό ή άλλη περιοχή, που περιέχει παρόμοια συγκέντρωση αμάχων, στην οποία δε διεξάγεται μάχη μεταξύ δυνάμεων εδάφους ή δεν φαίνεται η μάχη να είναι επικείμενη» (Sandoz et al, 1987, 443). Σε τέτοιες περιπτώσεις, δεν αρκεί η παγίδευση να συμμορφώνεται με το άρθρο 7 παράγραφος 1 του Τροποποιημένου Πρωτοκόλλου II της Σύμβασης για Ορισμένα Συμβατικά Όπλα - CCW . Πρέπει επίσης, είτε «να τοποθετηθεί επί στρατιωτικού στόχου ή κοντά σε στρατιωτικό στόχο» είτε «να ληφθούν μέτρα για την προστασία των αμάχων από τις επιπτώσεις των παγιδεύσεων, για παράδειγμα, με τη δημιουργία σημείων εισόδου, όπου το στρατιωτικό προσωπικό θα προειδοποιεί τους διερχόμενους, με την έκδοση προειδοποιήσεων ή η την τοποθέτηση σχετικών περιφράξεων» [United Nations Amended Protocol, 1996, άρθρο 7(3)]. Η δεύτερη σειρά μέτρων όμως, είναι προφανώς άσκοπη για έναν επιτιθέμενο, που θέλει να χρησιμοποιήσει παγιδεύσεις για επιθετικούς σκοπούς. Ουσιαστικά λοιπόν, αυτός ο επιτιθέμενος θα πρέπει να τοποθετήσει την παγίδευση κοντά σε έναν στρατιωτικό στόχο.

Το Τροποποιημένο Πρωτόκολλο II δεν περιλαμβάνει αναφορά, σχετικά με το εάν η παραβίαση του Πρωτοκόλλου, θα πρέπει να θεωρείται πράξη δολιότητας. Ωστόσο, ο Σχολιασμός του Πρόσθετου Πρωτοκόλλου I από την Διεθνή Επιτροπή του Ερυθρού Σταυρού, αναφέρει ότι, στην πραγματικότητα, είναι πράξη δολιότητας η παραβίαση οποιουδήποτε από τους περιορισμούς του Τροποποιημένου Πρωτοκόλλου II σχετικά με τη χρήση παγιδεύσεων. Όσον αφορά συγκεκριμένα στο άρθρο 7 παράγραφος 1, για παράδειγμα, ο Σχολιασμός της Διεθνούς Επιτροπής του Ερυθρού Σταυρού αναφέρει ρητά ότι «ο συσχετισμός παγιδεύσεων με οποιαδήποτε κατηγορία προσώπων ή αντικειμένων, που προστατεύονται από το Πρωτόκολλο θα το παραβίαζε (άρθρο 37 παράγραφος 1

του), προκαλώντας την εμπιστοσύνη του αντιπάλου ως προς την προστασία που προβλέπεται στο Πρωτόκολλο, με την πρόθεση να τον σκοτώσει ή να τον τραυματίσει» (Sandoz et al, 1987, 443). Ωστόσο, η Επιτροπή δεν περιορίζει τη συζήτησή της περί δολιότητας στο άρθρο 7 παράγραφος 1. Προσθέτει επίσης ότι, «επιπλέον» επειδή οι συντάκτες της Σύμβασης για Ορισμένα Συμβατικά Όπλα - CCW υιοθέτησαν «σχεδόν όλες τις προτάσεις, που υποβλήθηκαν κατά τη διάρκεια της Διπλωματικής Διάσκεψης» που οδήγησαν στο Πρόσθετο Πρωτόκολλο I, το Τροποποιημένο Πρωτόκολλο II «παρέχει ερμηνεία των απαγορευμένων στρατηγημάτων, στον τομέα των όπλων καθυστερημένης δράσης», μια πολύ πιο κατηγορηματική δήλωση, που φαίνεται να ισχύει και για παραβιάσεις του άρθρου 7 παράγραφος 3, που αναφέρεται στην απαγόρευση τοποθέτησης τους σε πόλεις χωριά και περιοχές με συγκεντρώσεις αμάχων. Τέλος, η επιτροπή αναφέρει ότι οι παραπάνω πράξεις απαγορεύονται, ακόμη κι αν ένα Κράτος δεν αποτελεί συμβαλλόμενο μέρος της Σύμβασης Απαγόρευσης ή Περιορισμού Χρήσης Ορισμένων Συμβατικών Όπλων (CCWC), (Sandoz et al, 1987, 443).

ΜΕΡΟΣ Δ'

ΣΤΡΑΤΗΓΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΔΟΛΙΟΤΗΤΕΣ – ΠΕΡΙΠΤΩΣΙΟΛΟΓΙΚΕΣ ΜΕΛΕΤΕΣ

4.1 Στρατηγήματα και Δολιότητες – Περιπτωσιολογικές Μελέτες

Εφόσον στην παρούσα μελέτη έχει τεθεί το νομικό πλαίσιο και έχουν διευκρινιστεί και διαχωριστεί οι έννοιες του στρατηγήματος και της δολιότητας, είναι δυνατή η αναγνώριση τους σε διάφορες περιστάσεις, που οι επιτιθέμενοι επέλεξαν να εμπλακούν με τον εχθρό κάνοντας χρήση αυτών των τακτικών. Συνεπώς, παρακάτω παρατίθενται περιπτωσιολογικές μελέτες, οι οποίες έχουν αποσαφηνιστεί κατά το μεγαλύτερο μέρος τους, ως προς τα πραγματικά γεγονότα που έλαβαν χώρα, όχι τόσο για να δοθούν παραδείγματα, όσο για να συνδεθούν οι πρόνοιες του Διεθνούς Ανθρωπιστικού Δικαίου με τα πραγματικά διαλαμβανόμενα και να προκύψει η σπουδαιότητα της τήρησης των αρχών του τελευταίου.

4.1.1. Η χρήση στολών του εχθρού. Η Υπόθεση Skorzeny, 1943

Μεγάλο ζήτημα ανακύπτει με τη χρήση των στολών του εχθρού, κατά τη διάρκεια της συμμετοχής σε πολεμικές ενέργειες. Ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα αυτής της ενέργειας έλαβε χώρα προς το τέλος του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου, κατά τη διάρκεια της Μάχης των Αρδεννών, ή όπως είναι περισσότερο γνωστή στους αγγλόφωνους πληθυσμούς της Μάχης της Bulge (Προεξοχής). Ο λόγος, που δόθηκε το δεύτερο όνομα (Bulge), το οποίο είναι λιγότερο γνωστό στους μη αγγλόφωνους λαούς, είναι διότι στις εφημερίδες της εποχής των Η.Π.Α. και του Ηνωμένου Βασιλείου, η διάταξη των συμμαχικών δυνάμεων υποχώρησε, ώστε να σχηματιστεί μία τέτοια εικόνα, λόγω της πίεσης των γερμανικών στρατευμάτων (Zaloga and Gerrard, 2004, 86). Ορισμένες γερμανικές μονάδες διοικούνταν από τον Otto Skorzeny, που έφερε τον παραστρατιωτικό βαθμό του Ναζιστικού Κόμματος Obersturmbannführer των Waffen-SS, που αντιστοιχούσε με αυτόν του Αντισυνταγματάρχη. Ο Skorzeny, ήταν ένα επίλεκτο μέλος των SS, που μεταξύ άλλων μυστικών επιχειρήσεων, είχε καταφέρει στις 12

Σεπτεμβρίου 1943 στην επιδρομή Gran Sasso να διασώσει τον Ιταλό δικτάτορα Μουσολίνι μετά την ανατροπή του (Zaloga and Gerrard, 2004, 86).

Ο Skorzeny στη μάχη των Αρδεννών (16 Δεκεμβρίου 1944 – 25 Ιανουαρίου 1945) εισχώρησε πίσω από τις συμμαχικές γραμμές, έχοντας διατάξει τα τμήματα του να φέρουν αμερικανικές στολές και επιπλέον να χρησιμοποιήσουν αμερικανική βαφή και σήματα των ΗΠΑ, ώστε να πραγματοποιήσουν πράξεις σαμποτάζ. Τα τμήματα του Skorzeny δεν εντοπίστηκαν από τη συμμαχία κατά τη διεξαγωγή των σαμποτάζ και επίσης, φέρεται να μην ήλθαν σε άμεση επαφή με τον εχθρό. Ο ίδιος ο Skorzeny συνελήφθη αργότερα και κατηγορήθηκε για εγκλήματα πολέμου, ως αποτέλεσμα αυτής της επιχείρησης, αλλά τελικά απηλλάγη ερήμην (είχε εντωμεταξύ δραπετεύσει) και δεν αποδείχθηκε ότι έδωσε τις επίμαχες διαταγές (United Nations, 1949). Με βάση το παραπάνω, ο καθηγητής Peter Rowe σχολιάζει: «Η απαλλαγή του Skorzeny υποδηλώνει ότι η συγκεκριμένη χρήση της στολής του εχθρού δεν αποτέλεσε δολιότητα, αλλά εάν το τμήμα του είχε χρησιμοποιήσει τον οπλισμό του, ενώ ήταν μεταμφιεσμένο, δεν θα υπήρχε καμία αμφιβολία ως προς την ενοχή του». Ωστόσο, 18 μέλη του τμήματος του Skorzeny συνελήφθησαν φορώντας στρατιωτικές στολές των ΗΠΑ και εκτελέστηκαν ως κατάσκοποι από αμερικανικά στρατιωτικά τμήματα, πιθανόν της στρατονομίας. Ανεξάρτητα από το αν θεωρήθηκε ότι ενεργούσαν με δολιότητα ή συμμετείχαν σε κατασκοπεία, αυτές οι εκτελέσεις ήταν παράνομες υπό τη Σύμβαση της Γενεύης του 1929 για τους αιχμαλώτους πολέμου και συγκεκριμένα σύμφωνα με τα άρθρα 61, 62, 63 και 66. Ελλείψει οποιασδήποτε μορφής δίκης και δέουσας διαδικασίας, σίγουρα θα ήταν παράνομο και τώρα. Αντίστοιχα σήμερα, το άρθρο 39 παράγραφος 2 του πρόσθετου πρωτοκόλλου I του 1977 προβλέπει ότι: «Απαγορεύεται η χρήση των σημαιών ή στρατιωτικών εμβλημάτων, διακριτικών βαθμού ή στολών αντιπάλων μερών κατά την ανάληψη επιθέσεων ή με σκοπό να προστατευθούν, ευνοηθούν ή εμποδιστούν στρατιωτικές επιχειρήσεις». Είναι σαφές ότι αυτή η διάταξη θα έθετε εκτός νομιμότητας οποιαδήποτε ενέργεια, όπως αυτή των τμημάτων του Skorzeny αλλά παράλληλα, σίγουρα δεν θα οδηγούσε τους συμμετέχοντες σε μία τέτοια στρατιωτική επιχείρηση. Το αν πρόκειται λοιπόν για επέκταση της παραδοσιακής

έννοιας της δολιότητας μπορεί να είναι συζητήσιμο, αλλά υπό το άρθρο 23 (β) των Κανονισμών της Χάγης του 1907 και πιθανώς όχι υπό το άρθρο 37 του Πρόσθετου Πρωτόκολλου I του 1977, το επίπεδο της μυστικής δράσης που προτείνει ο καθηγητής Rowe μπορεί λογικά να θεωρηθεί δολιότητα, ακόμη και κατά την έννοια του συνηθισμένου *jus in bello*. Σε αντίθεση με τις παράνομες πράξεις δολιότητας, υπάρχουν νόμιμα τεχνάσματα πολέμου, που επιτρέπονται από το άρθρο 24 των Κανονισμών της Χάγης του 1907. Επιπλέον, όπως ήδη αναφέρθηκε, το Πρόσθετο Πρωτόκολλο I του 1977 παρέχει έναν χρήσιμο διευκρινιστικό ορισμό για τα τεχνάσματα στο άρθρο 37 παράγραφος 2 (McCoubrey, 2019, 225).

Η διάκριση είναι η εξής: το τέχνασμα είναι μια εξαπάτηση, που δεν παραβιάζει κανόνα διεθνούς δικαίου, ενώ η δολιότητα βασίζεται σε μια τέτοια (ψευδή) πρόκληση της εμπιστοσύνης του αντιπάλου, κατά παράβαση των κανόνων διεθνούς δικαίου. Δεν είναι δύσκολο να βρεθούν παραδείγματα παραπλανητικών πολεμικών πρακτικών, που χαρακτηρίζονται ως τεχνάσματα. Ορισμένες περιπτώσεις από τις επιχειρήσεις του πολεμικού ναυτικού μπορούν να χρησιμοποιηθούν, ώστε να αποσαφηνίσουν το προαναφερθέν ζήτημα. Στα πρώτα χρόνια του Α' Παγκόσμιου Πολέμου, πριν από την ολοκλήρωση των αμυντικών προετοιμασιών στον ιστορικό κόλπο Σκάπα Φλόου (Scapa Flow), το Βρετανικό Βασιλικό Ναυτικό προσπάθησε να εξαπατήσει τους Γερμανούς ως προς το μέγεθος του στόλου του, παραλλάσσοντας μεγάλης ηλικίας εμπορικά πλοία με ξύλινες υπερκατασκευές και άλλα εξαρτήματα έτσι ώστε να μοιάζουν από απόσταση, λόγω της τροποποιημένης σιλουέτας τους, με συγκεκριμένες μεγάλες ναυτικές μονάδες. Για παράδειγμα, το ηλικιωμένο Καναδικό πλοίο *Ruthenia* (πρώην *Lake Champlain*), που έπλεε στον Ειρηνικό είχε παραλλαχθεί ώστε να μοιάζει με το θωρηκτό *King George V* και αναπτύχθηκε για να παραπλανήσει τον εχθρό, ως προς την τοποθεσία του πολεμικού πλοίου. Μια παρόμοια προσπάθεια σε μικρότερη κλίμακα πραγματοποιήθηκε και στον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο. Αυτό ήταν σαφώς ένα νόμιμο τέχνασμα πολέμου παραπλάνησης και παραπληροφόρησης. Το ίδιο μπορεί να ειπωθεί για το γνωστό περιστατικό μετά τη μάχη του *River Plate* το 1939, όταν το Ηνωμένο Βασίλειο διέδωσε ψευδείς πληροφορίες, που υποδήλωναν ότι μια πολύ

μεγάλη και ισχυρή ναυτική δύναμη συγκεντρώθηκε για να αποτρέψει το γερμανικό βαρύ θωρηκτό KM Graf Spee να πλεύσει. Τελικά, το KM Graf Spee απέπλευσε και ενεπλάκη με τη βρετανική ναυτική δύναμη προκαλώντας τεράστιες ζημιές σε δύο καταδρομικά (Αίας και Αχιλλέας) και στο βαρύ καταδρομικό Έξετερ αλλά και το ίδιο υπέστη ζημιές και ο πλοίαρχος του αποφάσισε να το οδηγήσει στο λιμάνι του Μοντεβιδέο για επισκευές. Ωστόσο, λόγω των πιέσεων, που ασκήθηκαν μέσω τηλεγραφημάτων από τον Χίτλερ, τελικά επιλέχθηκε η αυτοβύθιση του από τον πλοίαρχο του, ο οποίος στη συνέχεια αυτοκτόνησε (Thoughtco, 2019).

Σε ότι αφορά στα τεχνάσματα πολέμου κατά τη διάρκεια της μάχης, ένα ακριβές παράδειγμα μπορεί να βρει κανείς στη δράση του γερμανικού καταδρομικού SMS Emden στο Penang του στενού της Μάλακα κατά τον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο. Το Emden ήταν ένα καταδρομικό με τρία φουγάρα, το οποίο την στιγμή που πλησίασε στο Penang, ανήγειρε μια ψεύτικη τέταρτη χοάνη από την οποία τροφοδοτήθηκε καπνός, έτσι ώστε σε έναν παρατηρητή από απόσταση, το πλοίο φαινόταν να μοιάζει με ένα βρετανικό καταδρομικό κατηγορίας «Town» , παρά τη σημαντική διαφορά στο μέγεθος. Υπό αυτή την εξαπάτηση, το Emden μπήκε στο λιμάνι Georgetown του Penang στις 28 Οκτωβρίου 1914 και κατέστρεψε διάφορα εμπορικά πλοία, μαζί με το μικρό ρωσικό καταδρομικό «Zhemtchug» και το γαλλικό αντιτορπιλικό «Mousquet». Η ενέργεια της αλλαγής της σιλουέτας ενός πλοίου δεν είναι καθόλου ίδια με τη χρήση της στολής του εχθρού, οπότε η πράξη αυτή είναι ένα νόμιμο τέχνασμα, που ισοδυναμεί με μια εξαπάτηση πολέμου, παρά με μία δολιότητα.

Η αναφορά στην παραλλαγή, στην παράγραφο 2 του άρθρου 37 φαίνεται λίγο περίεργη, καθώς πρόκειται για απόκρυψη και όχι εξαπάτηση υπό τη στενή έννοια (*stricto sensu*). Οι δύο έννοιες έχουν ενσωματωμένο τον παράγοντα πρόκλησης σύγχυσης στον εχθρό, αλλά δεν μπορούν να θεωρηθούν πανομοιότυπες πρακτικές στην πραγματικότητα. Συνεπώς, η ενέργεια του Emden βοηθά στην επιβεβαίωση της νομιμότητας της παραλλαγής (McCoubrey, 2019, 226).

4.1.2. Προσποίηση Προθέσεως για Διαπραγμάτευση υπό Σημαία Ανακωχής ή Παραδόσεως (λευκή σημαία). Η περίπτωση του Υπλγου Barry, 1982

Ο Πόλεμος των Φώκλαντ, έλαβε χώρα από τις 2 Απριλίου έως τις 14 Ιουνίου 1982, μετά την εισβολή τις Αργεντινής στις νήσους την 2 Απριλίου 1982. Παρόλο που ποτέ δεν κηρύχθηκε επίσημα ο πόλεμος, η σύντομη σύγκρουση, στην οποία μια Βρετανική Task Force στάλθηκε σε πολύ σύντομο χρονικό διάστημα για να ανακαταλάβει τις νήσους, είχε ως αποτέλεσμα την απώλεια σχεδόν 1.000 ανθρώπων και πολλούς περισσότερους τραυματίες. Οι Νήσοι Φώκλαντ, βρίσκονται περίπου 300 μίλια (483 χλμ.) από την ακτή της Αργεντινής και περίπου 8.000 μίλια (12.875 χλμ.) από αυτή της Βρετανίας. Το 1982 ο πληθυσμός ήταν πάνω από 1.800 άτομα. Μετά την εισβολή της Αργεντινής, η σύντομη άμυνα των Βρετανικών Δυνάμεων που βρίσκονταν εκεί, με επικεφαλής ένα μικρό απόσπασμα των Βασιλικών Πεζοναυτών (Royal Marines) και της μικρής Δύναμης Αμύνης των Νήσων Φώκλαντ, δεν μπόρεσε να συγκρατήσει την ανώτερη επιτιθέμενη δύναμη της Αργεντινής (United Kingdom Ministry of Defence, 2006).

Μία από τις πιο άγριες μάχες του πολέμου των Φώκλαντ διεξήχθη στην περιοχή Γκους Γκριν (Goose Green). Πρόκειται για μία περιοχή που ελέγχει το κύριο αεροδρόμιο όλων των νήσων Φώκλαντ. Σε εκείνη την περιοχή τα στρατεύματα της Αργεντινής στις 28 Μαΐου 1982 απέκρουαν με επιτυχία τις επιθέσεις του 2ου Τάγματος Αλεξιπρωτιστών (2 Para), του 2ου Βρετανικού Συντάγματος Αλεξιπρωτιστών. Σε μία στιγμή της μάχης, οι Βρετανοί είδαν μία λευκή σημαία στις θέσεις του εχθρού. Τότε, ο Βρετανός Υπολοχαγός (Υπλγος) Τζιμ Μπάρι (Jim Barry), Διμοιρίτης της 12ης Διμοιρίας του 2ου Τάγματος, εγκατέλειψε την κάλυψη του για να διαπραγματευτεί τη φαινομενική παράδοση του στρατιωτικού τμήματος της Αργεντινής και δέχθηκε πυρά. Επιπλέον, σύμφωνα με τη μαρτυρία του Στρατιώτη Γκράχαμ Κάρτερ (Graham Carter) της Διμοιρίας του, ενώ ο Υπλγος Μπάρι ήταν ήδη νεκρός και το σώμα του είχε μπλεχτεί σε συρματόπλεγμα, οι στρατιώτες του στρατιωτικού τμήματος της Αργεντινής, που φέρεται να είχαν

υψώσει λευκή σημαία, χρησιμοποίησαν το πτώμα του «για σκοποβολή» (McManners, 2008, 265).

Στην συνέχεια, οι εξοργισμένοι Βρετανοί αλεξιπτωτιστές «εξαπέλυσαν πυρά με αντιαρματικά διαμετρήματος 66mm, με αντιαρματικά τύπου Carl Gustav και με πολυβόλα εναντίον του κτιρίου, όπου εμφανίστηκε η λευκή σημαία. Το κτίσμα ήταν σα να πήρε φωτιά. Δεν υπήρξε κανένας επιζώντας του εχθρού» (Hastings and Jenkins, 1983, 247).

Καταρχάς, πρέπει να τονιστεί ότι η λευκή σημαία είναι μία ένδειξη διάθεσης για επικοινωνία και διαπραγμάτευση. Δεν υποδεικνύει απαραίτητα την πρόθεση για παράδοση, αν και συχνά αυτό είναι το αποτέλεσμα της διαπραγμάτευσης. Σε αυτή την περίπτωση ο στρατιώτης, που με το πρόσχημα της διαπραγμάτευσης ύψωσε λευκή σημαία και τη χρησιμοποίησε ως κάλυψη για να προβεί στην ανθρωποκτονία του Υπλγου Μπάρι, διέπραξε μία πράξη δολιότητας (Solis, 2010, 423).

4.1.3. Προσποίηση Προθέσεως για Διαπραγμάτευση υπό Σημαία Ανακωχής ή Παραδόσεως (λευκή σημαία). Επιχείρηση «Καταιγίδα της Ερήμου», 1990-1991

Ορισμένες περιπτώσεις προφανούς δολιότητας είναι πολύ απλές, αλλά άλλες είναι λιγότερο προφανείς. Κατά τη διάρκεια του Πολέμου του Περσικού Κόλπου (1990-1991), ένας Βρετανός αξιωματικός παρατήρησε μια λευκή σημαία που χρησιμοποιήθηκε από μια εχθρική μονάδα, εγκατέλειψε την κάλυψη του (προστασία από το εχθρικό πυρ) προκειμένου να επικοινωνήσει μαζί τους και στη συνέχεια πυροβολήθηκε αμέσως από μια άλλη εχθρική μονάδα, η οποία ήταν κοντά και η οποία δεν είχε αναρτήσει λευκή σημαία. Εάν είχε σκοτωθεί από τη μονάδα που έδειχνε τη λευκή σημαία ή από την άλλη μονάδα σε συμπαιγνία μαζί τους, η πράξη θα ήταν απερίφραστα αποτρόπαια, καθώς θα επικαλούταν την εμπιστοσύνη του, χρησιμοποιώντας ένα καθιερωμένο σημάδι επιθυμίας για διαπραγμάτευση. Δεδομένου ότι ο πυροβολισμός προήλθε από άλλη μονάδα, η οποία δεν ήταν σε

συμπαιγνία με αυτήν, που ανάρτησε τη λευκή σημαία, δεν υπήρχε δολιότητα, απλώς μια γενναία αλλά «ανόητη» ενέργεια από την πλευρά ενός αξιωματικού, ο οποίος θα έπρεπε να συμβουλευτεί τους υπολοίπους, ώστε να παραμείνει υπό κάλυψη και να απαιτήσει από τον αντιπρόσωπο του εχθρού να έρθει σε αυτόν ή να επικοινωνήσει από μακρινή απόσταση (McCoubrey, 2019, 224).

Η κατάχρηση της λευκής σημαίας θα ήταν ένα παράδειγμα κατάχρησης εμβλημάτων, που έχουν αναγνωρισμένη προστατευτική λειτουργία. Για παράδειγμα, το να πραγματοποιηθεί μια επίθεση από οχήματα που φέρουν τα διακριτικά του Ερυθρού Σταυρού ή την Ερυθρά Ημισέληνο θα ήταν σαφώς όχι μόνο δολιότητα, αλλά ένα ιδιαίτερα ακραίο παράδειγμα. Τέτοιες κατηγορίες έχουν διατυπωθεί σε διάφορες συγκρούσεις και είναι τεκμηριωμένες. Δυστυχώς όμως, έχουν επίσης γραφτεί πολλά φανταστικά βιβλία και έχουν γυριστεί πολλές ταινίες, που απεικονίζουν τέτοιες δολιότητες ως ιδιαίτερα έξυπνες ενέργειες, και στην περίπτωση τουλάχιστον μιας ταινίας, αυτό οδήγησε σε απαίτηση δημόσιας συγνώμης πριν την προβολή της ταινίας στη Γαλλία, αλλά δυστυχώς όχι στο Ηνωμένο Βασίλειο (McCoubrey, 2019, 225).

4.1.4. Η Παραλλαγή ενός Στρατιωτικού Αντικειμένου ως Αστικό. Η Υπόθεση Ιμάντ Μουγκνιγιά, 2008

Στις αρχές του 2008, ο επικεφαλής των διεθνών επιχειρήσεων της Χεζμπολάχ, Ιμάντ Μουγκνιγιά (Imad Mughniyah), βάδιζε στο χώρο στάθμευσης ενός εστιατορίου σε ένα προάστιο της Δαμασκού. Ενώ πλησίαζε ένα παρκαρισμένο όχημα τύπου SUV, μια ομάδα πρακτόρων της Μοσάντ (Mossad) πυροδότησε εξ αποστάσεως μια βόμβα, που είχε τοποθετήσει στο εφεδρικό ελαστικό του SUV. Ο Μουγκνιγιά σκοτώθηκε αμέσως. Έξι χρόνια αργότερα, η Washington Post δημοσίευσε ένα άρθρο σχετικά με τη συμμετοχή της CIA στον θάνατο του Μουγκνιγιά. Σε αυτό το άρθρο, η συντάκτρια Mary Ellen O'Connell ισχυρίστηκε ότι οι πράκτορες της Mossad ενήργησαν με δολιότητα σκοτώνοντάς τον Μουγκνιγιά με τη χρήση μιας βόμβας κρυμμένης μέσα σε ένα αστικό όχημα. «Είναι μια μέθοδος δολοφονίας, που χρησιμοποιείται από τρομοκράτες και γκάνγκστερ», υποστήριξε.

«Παραβιάζει έναν από τους παλαιότερους κανόνες του πεδίου μάχης» (Goldman & Nakashima, 2015). Όπως διαφάνηκε, το επίμαχο γεγονός αποτέλεσε την αφορμή για να συζητηθεί η έννοια της δολιότητας σύμφωνα με το Δίκαιο του Πολέμου, αν και δεν εκτυλίχθηκε στο πλαίσιο μιας ένοπλης σύγκρουσης.

Όπως ήταν φυσικό, υπήρξε αντίλογος, σχετικά με το αν τελικά η πράξη ήταν δόλια. Το άρθρο 37 παράγραφος 1 του Πρόσθετου Πρωτοκόλλου Ι απαγορεύει τη δολοφονία, τον τραυματισμό ή τη σύλληψη ενός αντιπάλου καταφεύγοντας σε δολιότητα, αλλά είναι δολιότητα να σκοτώνεις έναν αντίπαλο μεταμφιέζοντας ένα στρατιωτικό αντικείμενο σε αστικό αντικείμενο; Ή μήπως μια τέτοια «μεταμφίεση» είναι απλώς ένα αποτελεσματικό στρατήγημα πολέμου, το οποίο επιτρέπει η παράγραφος 2 του άρθρου 37; Είναι γενικά αποδεκτό ότι ο σύγχρονος ορισμός της δολιότητας, όπως αναφέρθηκε και στην ανάλυση της εργασίας, περιλαμβάνει τρία βασικά στοιχεία: (1) μια πράξη που καλεί έναν αντίπαλο να πιστέψει ότι το Διεθνές Ανθρωπιστικό Δίκαιο, είτε του δίνει δικαίωμα προστασίας από επίθεση, είτε του απαγορεύει να συμμετάσχει σε μια συγκεκριμένη επίθεση, (2) την αποδοχή αυτής της κλήσης από τον αντίπαλο εκθέτοντας τον εαυτό του σε επίθεση ή οδηγώντας τον στη μη επίθεση και (3) τη σκόπιμη προδοσία της εμπιστοσύνης του αντιπάλου, που έχει ως αποτέλεσμα βλαβερές συνέπειες (Watts, 2014, 107). Σύμφωνα με τον Rogier Bartels, και τα τρία στοιχεία ικανοποιούνται όταν σκοτώνεται ένας αντίπαλος από ένα στρατιωτικό αντικείμενο, που έχει «παραλλαχθεί» σε αστικό αντικείμενο. Ο Bartels, σχετικά με τη δολοφονία του Μουγκνιγιά αναφέρει:

«Η βόμβα δεν τοποθετήθηκε απλώς στο δρόμο ή σε χώρο στάθμευσης. Ήταν “μεταμφιεσμένη” ως αστικό αντικείμενο (γιατί αυτό επιτυγχάνεται αποτελεσματικά, όταν μια βόμβα τοποθετείται ή επιβιβάζεται σε ένα πολιτικό αυτοκίνητο). Έτσι, το αυτοκίνητο έγινε στρατιωτικό αντικείμενο, αλλά (εσκεμμένα) δεν ελήφθησαν μέτρα ώστε να το διακρίνουμε ως στρατιωτικό. Η χρήση ενός μη στρατιωτικού οχήματος «προκαλεί την πεποίθηση» ότι αυτό είναι πράγματι ένα πολιτικό όχημα SUV. Βλέποντας ένα κανονικό πολιτικό αυτοκίνητο, ένας αντίπαλος

θα πρέπει να μπορεί να εμπιστευτεί (να είναι σίγουρος) ότι δεν πρόκειται να δεχθεί επίθεση από αυτό το όχημα (όπως να του «επιτεθεί» με μία έκρηξη εξ αποστάσεως). Και φυσικά, ένα πολιτικό όχημα χρησιμοποιήθηκε σκόπιμα, αντί για ένα πράσινο όχημα με σύμβολα των Ισραηλινών Ενόπλων Δυνάμεων (IDF) ή του στρατού των ΗΠΑ, καθώς σίγουρα ο (σ.σ. Μουγκνιγιά) δεν θα είχε κινηθεί προς αυτό, έχοντας επίγνωση ότι ήταν ένα στρατιωτικό όχημα, που ανήκει στον εχθρό» (Bartels, 2015).

Αυτό είναι ένα σοβαρό επιχείρημα, δεδομένου ότι η παράγραφος 1 του άρθρου 37 θεωρεί συγκεκριμένα την «προσποίηση πολιτικού ή μη μαχητικού καθεστώτος» ως μορφή δολιότητας. Το συμβατικό Διεθνές Ανθρωπιστικό Δίκαιο, ωστόσο, δεν υποστηρίζει κατηγορηματικά την ιδέα ότι είναι πάντα δολιότητα να σκοτώνεις «μεταμφιέζοντας» ένα στρατιωτικό αντικείμενο ως αστικό αντικείμενο. Συγκεκριμένα, ένας τέτοιος κατηγορηματικός κανόνας είναι αδύνατο να συμβιβαστεί με τη διάκριση του συμβατικού του Διεθνούς Ανθρωπιστικού μεταξύ της δολιότητας και του στρατηγήματος (Κανόνες της Χάγης, 1907, άρθρο 32 β), επειδή το άρθρο 37 παράγραφος 2 του Πρόσθετου Πρωτοκόλλου I θεωρεί συγκεκριμένα τη χρήση παραλλαγής, ως μια κοινή μέθοδο για την απόκρυψη ενός στρατιωτικού αντικειμένου ως αστικό αντικείμενο, αποτελώντας ένα επιτρεπόμενο στρατήγημα πολέμου.

Ο σκοπός της χρήσης παραλλαγής είναι να πραγματοποιηθούν ενέργειες ώστε ένα στρατιωτικό αντικείμενο, όπως ένα πυροβόλο ή ένα άρμα μάχης, να φαίνεται ότι είναι αστικό αντικείμενο, είτε με φυσικό τρόπο, όπως η χρήση φυλλώματος, είτε με τεχνητό, όπως με την εκμετάλλευση ενός κτιρίου. Η αποτελεσματική παραλλαγή ωθεί τους στρατιώτες του εχθρού σε μια ψευδή αίσθηση ασφάλειας από την επίθεση, διότι τους οδηγεί στην λανθασμένη πεποίθηση ότι περιβάλλονται αποκλειστικά από αστικά αντικείμενα, ακόμη και όταν βρίσκονται μέσα στο πεδίο βολής του στρατιωτικού αντικειμένου. Συνεπώς, μία επίθεση με ένα παραλλαγμένο όπλο είναι πολύ πιο πιθανό να είναι επιτυχημένη, σε σχέση με μια επίθεση με ένα μη παραλλαγμένο όπλο.

Επομένως, η κατασκευή ενός στρατιωτικού αντικειμένου, ώστε να φαίνεται ότι είναι αστικό αντικείμενο -όπως η απόκρυψη μιας βόμβας στο εφεδρικό ελαστικό ενός SUV- είναι ένα επιτρεπόμενο στρατήγημα πολέμου και όχι μια απαγορευμένη πράξη δολιότητας, αρκεί να μην λάβει το εν λόγω αστικό αντικείμενο ειδική προστασία, βάσει του Διεθνούς Ανθρωπιστικού Δικαίου. Ωστόσο, η ανθρωποκτονία Μουγκνιγιά κατέστη, στην πραγματικότητα, μία πράξη δολιότητας, επειδή έξω από μια ενεργή ζώνη μάχης, μια εκρηκτική συσκευή που πυροδοτήθηκε εξ αποστάσεως, «μεταμφιεσμένη» ως αστικό αντικείμενο, πρέπει να βρίσκεται κοντά σε έναν στρατιωτικό στόχο, ο οποίος δεν είναι σε καμία περίπτωση το όχημα SUV, που χρησιμοποιήθηκε (Heller, 2015, 517-520).

4.1.5. Η κατάχρηση του εμβλήματος ενός Διεθνούς Οργανισμού. Η Στρατιωτική «Επιχείρηση Ζακ», 2008

Η «Επιχείρηση Ζακ» (Operación Jaque), ήταν μια στρατιωτική επιχείρηση του 2008 του στρατού της Κολομβίας, που είχε ως αποτέλεσμα την επιτυχή διάσωση 15 ομήρων, που περιλάμβαναν την πρώην υποψήφια για την Προεδρία της Κολομβίας, Ίνγκριντ Μπετανκούρτ (Ingrid Betancourt), τρεις Αμερικανούς πολίτες, τον Μαρκ Γκονσάλβες (Marc Gonsalves), τον Τόμας Χόους (Thomas Howes), και τον Κιθ Στάνσελ (Keith Stansell), που εργάζονταν για την εταιρεία υψηλής τεχνολογίας Northrop Grumman και έντεκα αστυνομικούς και στρατιωτικούς της Κολομβίας. Οι όμηροι είχαν απαχθεί σε διαφορετικές περιστάσεις, μεταξύ του 2002 και του 2003, από τις Επαναστατικές Ένοπλες Δυνάμεις της Κολομβίας (FARC) και παρέμειναν όλα αυτά τα χρόνια κρατούμενοι. Επίσης, στη διάρκεια της επιχείρησης δύο μέλη του FARC συνελήφθησαν. Η επιχείρηση έλαβε χώρα στις 2 Ιουλίου 2008, κατά μήκος του ποταμού Απαπόρις (Aparoris) στην επαρχία Γκάβιαρε (Guaviare) στα νότια της χώρας (BBC, 2008).

Στην επιχείρηση, οι Κολομβιανοί στρατιώτες, μεταμφιεσμένοι ως μέλη μίας μη κυβερνητικής διεθνούς ομάδας βοήθειας, πραγματοποίησαν μια τολμηρή διάσωση στη ζούγκλα. Κατά τη διάρκεια αυτής της επιχείρησης, που εμπίπτει στο κοινό άρθρο 3 (μη Διεθνείς Ένοπλες Συρράξεις), ένας από τους διασώστες έφερε

επίσης, πάνω από το αλεξίσφαιρο γιλέκο του ένα υφασμάτινο κάλυμμα, που απεικόνιζε τον ερυθρό σταυρό (ICRC, 2008). Σε μια σύρραξη του κοινού άρθρου 2, υποθέτοντας ότι οι μεταμφιεσμένοι στρατιώτες σκόπευαν να σκοτώσουν, να τραυματίσουν ή να συλλάβουν έναν ή περισσότερους από τους απαγωγείς του FARC, τότε θα είχαν διαπράξει μία πράξη δολιότητας, κατά παράβαση του Πρόσθετου Πρωτοκόλλου I, των άρθρων 37.1 (δ) και 38.1, καθώς και σοβαρή παραβίαση, σύμφωνα με το άρθρο 85.3 (στ) (N. 1786/1988, άρθρα 37, 38, 85). Οι δύο από τους απαγωγείς του FARC μεταφέρθηκαν με τους απαχθέντες και συνεπώς, οι αντάρτες στη συνέχεια κατέστησαν αιχμάλωτοι των Κολομβιανών Ενόπλων Δυνάμεων. Επειδή η διάσωση πραγματοποιήθηκε κατά τη διάρκεια μιας σύγκρουσης του κοινού άρθρου 3, το Πρόσθετο Πρωτόκολλο I, που αφορά στις Διεθνείς Ένοπλες Συγκρούσεις, δεν ισχύει. Το Πρόσθετο Πρωτόκολλο II, που εφαρμόζεται σε Μη Διεθνείς Ένοπλες Συγκρούσεις, στο άρθρο 12, ορίζει την ακατάλληλη χρήση του εμβλήματος ως παραβίαση (πιθανόν και σοβαρή παραβίαση), όπως προβλέπει και το άρθρο 6 του πρόσθετου πρωτοκόλλου III (UN, Protocol Additional III, 2005, 6). Τη στιγμή του συμβάντος, η Κολομβία είχε επικυρώσει το Πρόσθετο Πρωτόκολλο II, αλλά όχι το Πρόσθετο Πρωτόκολλο III. Η Μελέτη της Διεθνούς Επιτροπής του Ερυθρού Σταυρού (ICRC) για το εθιμικό δίκαιο καταλήγει στο συμπέρασμα ότι η απαγόρευση δολιότητας ισχύει, τόσο σε Διεθνείς όσο και σε Μη Διεθνείς Ένοπλες Συγκρούσεις, αλλά η ανάλυση της, σχετικά με την κρατική πρακτική δεν υποστηρίζει σθεναρά αυτό το συμπέρασμα [Henckaerts, & Doswald-Beck, 2005 (b), 1369–1377]. «Τελικά, θα μπορούσε να υποστηριχθεί ότι η επιχείρηση διάσωσης στην Κολομβία αντιπροσωπεύει μια εξαιρετικά σπάνια περίπτωση - μια περίπτωση όπου μια μικρή παραβίαση του Διεθνούς Ανθρωπιστικού Δικαίου διορθώνει μια εγκληματική παραβίαση. . . » (Dehn, 2008, 627). Τέλος, η Διεθνής Επιτροπή του Ερυθρού Σταυρού (ICRC) επέλεξε να εξετάσει απλά το ανθρωπιστικό αντικείμενο της πράξης και να «παραλείψει» την κατάχρηση του εμβλήματος του Οργανισμού (Solis, 2010, 422).

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Πιο συχνά από ό,τι υποδηλώνουν τα ακαδημαϊκά σχόλια, το υφιστάμενο Δίκαιο του Πολέμου αποδεικνύεται επαρκές στην αντιμετώπιση της πρόκλησης της διατήρησης του ανθρωπισμού στον σύγχρονο πόλεμο. Αρχές του Δικαίου του Πολέμου, όπως η διάκριση και η αναλογικότητα, η στρατιωτική ανάγκη και ο ανθρωπισμός, οδηγούν προς τον «εκπολιτισμό» των εχθροπραξιών και την προστασία των αμάχων από τις καταστροφικές στρατιωτικές επιχειρήσεις. Επιπλέον, συγκεκριμένες απαγορεύσεις του Διεθνούς Ανθρωπιστικού Δικαίου, όπως περιορισμοί επίθεσης σε ιατρικές εγκαταστάσεις ή αντικείμενα, που είναι απαραίτητα για την επιβίωση των αμάχων, ενισχύουν την παραπάνω εκτίμηση. Ενώ ο σύγχρονος πόλεμος δημιουργεί σίγουρα νέες προκλήσεις στους κανόνες των εχθροπραξιών, οι διακυβευόμενες αρχές και αξίες φαίνονται οικείες. Ο πόλεμος παραμένει ένας ανθρώπινος τομέας συμπεριφοράς, πολύ περισσότερο από μια αφηρημένη ή απλή χωρική (εδαφική) διάσταση. Συνεπώς με τη χρησιμότητά του στη ρύθμιση των ανθρώπινων σχέσεων γενικά, η απαγόρευση του Διεθνούς Ανθρωπιστικού Δικαίου για τη διενέργεια δολιοτήτων, σε αντιπαράθεση με τα επιτρεπόμενα τεχνάσματα, ήταν απαραίτητη για τη ρύθμιση της χρήσης βίας. Περισσότερο από απλός κανόνας, η απαγόρευση της δολιότητας είναι μία από τις ελάχιστες βασικές δομικές πτυχές του Διεθνούς Ανθρωπιστικού Δικαίου. Η αποτελεσματικότητα σχεδόν κάθε άλλου κανόνα πολέμου διακυβεύεται κάθε φορά που παραβιάζεται η απαγόρευση δολιότητας. Με την πιθανή εξαίρεση της σκόπιμα αδιάκριτης επίθεσης, λίγες παραβιάσεις του Διεθνούς Ανθρωπιστικού Δικαίου σηματοδοτούν περιφρόνηση για την ανθρωπότητα και το σεβασμό στον πόλεμο, τόσο ξεκάθαρα όσο η δολιότητα (Beres, 2008). Η χρήση δολίων μεθόδων πολέμου κλονίζει την εμπιστοσύνη προς το δίκαιο και καταφέρνει να αλλοτριώσει τους πολεμιστές σε βαθμό, που ξεπερνά ακόμη και την ίδια τη συστηματική βία του πολέμου (Watts, 2014, 64).

Εδώ πρέπει να σημειωθεί ότι στρατηγήματα, όπως η εμφάνιση σε πολεμική σύρραξη ενός πλοίου με τα διακριτικά του φιλικού στόλου και η φανέρωση της

πραγματικής του ταυτότητας με την έναρξη της επίθεσής του -που αποτελούν δηλαδή παραδοσιακά «τεχνάσματα πολέμου»- είναι πλέον έως ένα βαθμό ξεπερασμένα, λόγω των τεχνολογικών εξελίξεων, ιδίως λόγω των υπερσύγχρονων ψηφιακών τεχνολογιών, με τις οποίες διεξάγονται οι ένοπλες συγκρούσεις σήμερα. Ακόμη όμως και υπό τα νέα αυτά δεδομένα, παρατηρείται και σήμερα το φαινόμενο να χρησιμοποιούνται π.χ. καμουφλαρισμένα στρατιωτικά πλοία ως εμπορικά πλοία για τη μεταφορά αγαθών ή και όπλων επ' ωφελεία του εχθρού (Detter, 2000, 304). Ωστόσο, είναι ανησυχητικό ότι παρά τον έναν αιώνα διεθνούς νομοθετικής προσοχής και παρά την προφανώς αυξανόμενη συχνότητα εμφάνισης των δολιοτήτων έναντι των στρατηγημάτων στο σύγχρονο πόλεμο, οι περισσότερες ποινικές, στρατιωτικές, ακόμη και ακαδημαϊκές αντιμετωπίσεις του θέματος, απλώς αναδιατυπώνουν κωδικοποιήσεις ή δεν προσφέρουν τίποτα περισσότερο, από μια αόριστη προσέγγιση της δολιότητας, ώστε να διακριθεί από το στρατήγημα. Ιδιαίτερα σε αναδυόμενα πλαίσια ένοπλων συγκρούσεων, όπως ο κυβερνοχώρος, η απαγόρευση της δολιότητας δεν είναι σε θέση να δικαιώσει πλήρως τις αξίες, στο βαθμό που θα έπρεπε. Τα χρονικά της κωδικοποίησης περιλαμβάνουν στοιχεία, σύμφωνα με τα οποία, τα Κράτη ενδέχεται να έχουν φτάσει στα όρια συναίνεσης, σχετικά με τη διεθνή ρύθμιση της δολιότητας και τη σαφή διάκριση της από το στρατήγημα. Ωστόσο, υπάρχουν ενδείξεις ότι η διάθεση των Κρατών για τη ρύθμιση του πολέμου, μέσω πρόσθετων συνθηκών ή ακόμη και συγκεκριμένων απαγορεύσεων είναι ισχνή (Kanuck, 2010).

Τα Κράτη εμφανίζονται ικανοποιημένα, προς το παρόν, με σχετικά υψηλό βαθμό νομικής αβεβαιότητας, όσον αφορά στη ρύθμιση των αναδυόμενων μορφών πολέμου. Ταυτόχρονα, ισχυρισμοί για μια συμπληρωματική απαγόρευση ευρείας βάσης, που προέρχεται από έννοιες και αρχές της ιπποσύνης και της τιμής υπερεκτιμώνται. Τέτοιοι ισχυρισμοί φαίνεται να περιορίζονται σε κάτι περισσότερο από νοσταλγία, γεγονός που δεν έχει σχεδόν καμία νομική αξία. Συνολικά, η νομική σχέση μεταξύ των αναδυόμενων μορφών πολέμου, που βασίζονται στην εξαπάτηση και στις θετικές απαγορεύσεις της δολιότητας είναι τεταμένη και με πολλούς τρόπους ανεπαρκής. Η υπάρχουσα απαγόρευση της δολιότητας στο

Διεθνές Ανθρωπιστικό Δίκαιο φαίνεται ανεπαρκής και αντιμετωπίζει ελάχιστα τα σενάρια επίθεσης, που θέτουν σε κίνδυνο την καλή πίστη μεταξύ των μαχητών. Ο ορισμός που αποδίδουν τα Κράτη στην δολιότητα, σύμφωνα με τον οποίο τη θεωρούν μια στενά σχεδιασμένη και συγκεκριμένη απαγόρευση και όχι ως μία γενική αρχή, έχει θέσει σε μεγάλο βαθμό κινδύνου την ικανότητα αυτού του κρίσιμου ορίου του Διεθνούς Ανθρωπιστικού Δικαίου να ρυθμίσει τις αναδυόμενες, απρόβλεπτες τεχνικές εξελίξεις στις ένοπλες συγκρούσεις, όπως ο Κυβερνοπόλεμος. Όπως σημειώνουν ορισμένοι ακαδημαϊκοί, εάν οι τεχνικές λεπτομέρειες της εκφραζόμενης στην τρέχουσα περίοδο απαγόρευσης της δολιότητας αποτρέψουν την εφαρμογή της σε όλα τα πεδία μάχης, σχετικά με την προδοσία της εμπιστοσύνης, τότε μια ευρύτερη έννοια της προδοσίας ή ακόμη και μία ενισχυμένη αρχή της ιπποσύνης / δεοντολογίας, μπορούν να διατηρήσουν ένα μέτρο μετριοπάθειας στη μάχη για τον κάθε μαχητή και να προστατεύσουν την ακεραιότητα του Διεθνούς Ανθρωπιστικού Δικαίου (Canada, Office of the Judge Advocate General, 2001). Μάλιστα, η υποστήριξη σήμερα μιας τέτοιας γενικής έννοιας της ιπποσύνης μπορεί να είναι πιο εμφανής, απ' ότι σε προηγούμενες εποχές του πολέμου.

Ο νομικός του Δικαίου του Πολέμου του 16ου αιώνα, Balthazar Ayala, παρατήρησε, «Εκείνοι των παλαιών χρόνων πάντοτε υποστήριζαν ότι δεν υπήρχε μεγαλύτερη ή πιο ιερή υπόθεση στην ανθρώπινη ζωή από την καλή πίστη. . .» (Ayala, 1582). Ωστόσο, προς το παρόν, η υποστήριξη μιας τόσο ευρέως αποδεκτής και κοινής έννοιας της εντιμότητας και της τιμής στη μάχη δεν φαίνεται εφικτή. Τα Κράτη φαίνονται απρόθυμα ή ανίκανα να προσφέρουν την κατανόηση και τις βελτιώσεις, που απαιτούνται για να λειτουργήσει η αρχή της ιπποσύνης / δεοντολογίας. Προς το παρόν, η πιο εφικτή πορεία δράσης φαίνεται να είναι μια βελτίωση της ειδικής απαγόρευσης στο Πρόσθετο Πρωτόκολλο I. Δηλαδή, μια επένδυση σχετικά μικρής νομοθετικής ενέργειας, φαίνεται ικανή να αποκαταστήσει τις ελλείψεις που εντοπίζονται. Τουλάχιστον, η επέκταση της έννοιας της δολιότητας, ώστε να πάψει να θεωρείται στρατήγημα η πρόκληση ζημίας σε αντικείμενα, θα αποθαρρύνει σε μεγάλο βαθμό τη νομιμοποίηση της κακής πίστης

υπό το Διεθνές Ανθρωπιστικό Δίκαιο. Πιο φιλόδοξα, η δολιότητα όπως προσδιορίζεται στο Πρόσθετο Πρωτόκολλο Ι θα μπορούσε να τροποποιηθεί, ώστε να απαγορεύσει την καταφυγή κάθε κακής πίστης σε καθεστώς προστατευόμενου από το Διεθνές Ανθρωπιστικό Δίκαιο, με αποτέλεσμα να προκύπτει στρατιωτικό πλεονέκτημα. Τέλος, τα Κράτη πρέπει να επιδείξουν προσοχή σε αυτό το σημαντικό ανθρωπιστικό δίλημμα. Εάν συμβεί αυτό, η συζήτηση σίγουρα θα αναπτυχθεί όχι μόνο σχετικά με την επέκταση της ουσιαστικής εμβέλειας της απαγορευμένης δολιότητας, αλλά και για την κατάλληλη νομοθετική μέθοδο για μια τέτοια επέκταση. Όποια και αν είναι η έκβαση, η δέσμευση και η εμπλοκή των Κρατών στην ενεργή αναθεώρηση του Διεθνούς Ανθρωπιστικού Δικαίου, σίγουρα θα δικαιολογήσουν καλύτερα την ιστορική και σημαντική λειτουργία του για τη βαθμονόμηση της ισορροπίας της στρατιωτικής ανάγκης και του ανθρωπισμού σε σχέση με την τρέχουσα κατάσταση, όπου επικρατεί ανεπάρκεια και εσκεμμένη ασάφεια (Watts, 2014, 66).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ayala, Balthazar. (1582), *Three Books on the Law of War and on the Duties Connected with War and on Military Discipline* (Μτφ. John P. Bate, 1912).

Bartels, Rogier. (2015), “Killing with Military Equipment Disguised as Civilian Objects is Perfidy. Just Security” (Mar. 20, 2015), <http://justsecurity.org/21285/disguising-military-weapons-civilian-equipment-perfidy-or-be/>

Beres, Louis René. (2008), *Religious Extremism and International Legal Norms: Perfidy, Preemption, and Irrationality*. 39 CASE W. RES. J. INT’L L. 709.

BBC. (2008), “Betancourt, U.S. contractors rescued from FARC.” <https://edition.cnn.com/2008/WORLD/americas/07/02/betancourt.colombia/index.html>

Canada, Office of the Judge Advocate General. (2001), *Law of Armed Conflict at the Operational and Tactical Levels*. B-GJ-005-104/FP-021. 202.1.

Chief of the Defence Staff (Canada). (1997), B-GL-320-010/FP-002, Mines and Booby-Traps, Part 1, All Arms § 2-5-1. National Défense: Toronto.

Convention (IV) respecting the Laws and Customs of War on Land and its annex: Regulations concerning the Laws and Customs of War on Land. The Hague, 18 October 1907.

Dennis, George. *The Taktika of Leo VI*. Washington: Dumbarton Oaks, 2010.

Dehn, John C. (2008), “Permissible Perfidy.” 6–4 *Journal of International Crim. Justice*. Oxford: Oxford University Press.

Detter De Lupis, Ingrid. (2000), *The Law of War*. Cambridge: Cambridge University Press.

Dieter Fleck. (1974), *Ruses of War and Prohibition of Perfidy*, 13 *Military Law & The Law of War Review*.

Dinstein, Yoram, *The Conduct of Hostilities under the Law of International Armed Conflict*. Cambridge/ New York etc.: Cambridge University Press, 2004, 201).

Elias, Ann. (2011), *Camouflage Australia: Art, Nature, Science and War*. Sydney: Sydney University Press.

Goldman Adam & Nakashima Ellen. (2015), "CIA and Mossad Killed Senior Hezbollah Figure in Car Bombing. https://www.washingtonpost.com/world/national-security/cia-and-mossad-killed-senior-hezbollah-figure-in-car-bombing/2015/01/30/ebb88682-968a-11e4-8005-1924ede3e54a_story.html.

Hartcup, Guy. (1980), *Camouflage: The History of Concealment and Deception in War*. New York: Charles Scribner's Sons.

Heller, Kevin Jon. No, Disguising Military Equipment as Civilian Objects to Help Kill Isn't Perfidy. JUST SECURITY (Mar. 24, 2015), <http://justsecurity.org/21391/no-disguising-military-equipment-civilian-objects-kill-perfidy/>.

Heller, Kevin Jon. (2015), *Disguising a Military Object as a Civilian Object: Prohibited Perfidy or Permissible Ruse of War? International Law Studies*. Volume 91. Pages 517-539.

Henckaerts, Jean-Marie; Doswald-Beck, Louise. (2005 a), *Customary International Humanitarian Law: Volume II: Practice - Part 1, Volume II: Practice Part 2*. Cambridge: Cambridge University Press.

Henckaerts, Jean-Marie; Doswald-Beck, Louise. (2005 b), *Customary International Humanitarian Law: Volume 1. Rules*. Cambridge: Cambridge University Press.

ICRC. (1973) *Weapons that May Cause Unnecessary Suffering or Have Indiscriminate Effects (Report on the Work of Experts)*. ICRC: Geneva.

ICRC. (2004), *What is International Humanitarian Law?* ICRC: Geneva.

ICRC. (2005), "Customary International Humanitarian Law." <https://ihl-databases.icrc.org/customary-ihl/eng/docs/home>

ICRC. (2008), "Colombia: ICRC Underlines Importance of Respect for Red Cross Emblem." <https://www.icrc.org/en/doc/resources/documents/news-release/2009-and-earlier/colombia-news-160708.htm>

ICRC. (2016), How is the Term "Armed Conflict" Defined in International Humanitarian Law? Opinion Paper ICRC, Commentary on the First Geneva Convention. ICRC: Geneva.

ICTY. (1995), *The Prosecutor v. Dusko Tadić a/k/a "Dule,"* Decision on the Defence Motion for Interlocutory Appeal on Jurisdiction, Appeals Chamber, Case No. IT-94-1-AR72.

ICTY. (2005), *The Prosecutor v. Fatmir Limaj et al.*, Trial Chamber II (Judgment), Case No. IT-03-66-T.

Jackson, Richard B. (2012), *Perfidy in Non-International Armed Conflicts*. <https://digital-commons.usnwc.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1062&context=ils>

Hastings, Max and Jenkins, Simon. *The Battle for the Falklands*. New York: Norton, 1983.

Kanuck, Sean. (2010), Sovereign Discourse on Cyber Conflict under International Law, 88 TEXAS L. REV. 1571.

Kelly, Joseph B. (1965), Assassination in Wartime. "Vol. 30, Military Law Review, 27-100-30."

Koninklijke Landmacht. (1993), Toepassing Humanitair Oorlogsrecht, Voorschrift No. 27-412/1. Koninklijke Landmacht, Ministerie van Defensie, Netherlands.

Koop, Gerhard; Schmolke, Klaus-Peter (2014). *Pocket battleships of the Deutschland class: Deutschland/Lützow, Admiral Scheer, Admiral Graf Spee*. Seaforth Publishing.

McCoubrey, Hilaire (2019). *International Humanitarian Law: Modern Developments in the Limitation of Warfare*. Abingdon-on-Thames: Routledge.

McManners, Hugh. (2008), *Forgotten Voices of the Falklands*. London: Random House.

Melzer, Nils. (2016), *International Humanitarian Law. A Comprehensive Introduction*. Geneva: International Committee of the Red Cross.

Oeter Stefan. (1995), *Methods and Means of Combat*, in “The Handbook of Humanitarian Law in Armed Conflicts” § 471.

Otto Skorzeny. *My Commando Operations. The Memoirs of Hitler’s Most Daring Commando*. Kew Gardens, Surrey: Schiffer Books.

Phifer, Michiko. (2012), *A Handbook of Military Strategy and Tactics*. Victoria: AbeBooks.

Rowe, Peter. (2006), *The Impact of Human Rights Law on Armed Forces*. Cambridge: Cambridge University Press.

Rogers A.P.V. (1996), *Law on the Battlefield*. Manchester: Manchester University Press.

Sandoz, Yves; Swinarski, Christophe and Zimmermann, Bruno. (1987), *Commentary on the Additional Protocols of 8th June, 1977, to the Geneva Convention of 12th August, 1949*. Dordrecht: Martinus Nijhoff Publishers.

Schindler D. and Toman, J. *The Laws of Armed Conflicts*. Leiden: Martinus Nijhoff Publisher, 1988, pp.69-93.

Shepherd, Richard (1793). *Polyænus' Stratagems of War*. G. Nicol: London.

Solis, Gary. (2010), *The Law of Armed Conflict. International Humanitarian Law in War*. Cambridge: Cambridge University Press.

Thoughtco. (2019), "World War II: Battle of the River Plate." <https://www.thoughtco.com/battle-of-the-river-plate-2361437>.

Bradford, James C. (2004), *International Encyclopedia of Military History*. London: Routledge.

United Kingdom Ministry of Defence. (2006), "Falklands 25: Background Briefing." <http://www.mod.uk/DefenceInternet/FactSheets/Falklands25BackgroundBriefing.htm>

United Kingdom Ministry of Defence. (2014), *The Manual of The Law of Armed Conflict*. Shrivenham: The Joint Doctrine & Concepts Centre.

United Nations. (1949), Final Record of the Diplomatic Conference of Geneva of 1949, Vol. II-B. Geneva: 1949.

Zaloga, Steven; Gerrard, Howard. (2004) *Battle of the Bulge 1944 - Bastogne*. Wellingborough: Osprey.

United Nations. (1949), "I Geneva Convention for the Amelioration of the Condition of the Wounded and Sick in Armed Forces in The Field of 12 August 1949." https://www.un.org/en/genocideprevention/documents/atrocities-crimes/Doc.30_GC-I-EN.pdf

United Nations. (1949), "II Geneva Convention for the Amelioration Of The Condition Of Wounded, Sick and Shipwrecked Members Of Armed Forces at Sea of

12 August 1949.” https://www.un.org/en/genocideprevention/documents/atrocities-crimes/Doc.31_GC-II-EN.pdf

United Nations. (1949), “III Geneva Convention relative to the Treatment of Prisoners of War of 12 August 1949.” https://www.un.org/en/genocideprevention/documents/atrocities-crimes/Doc.32_GC-III-EN.pdf

United Nations. (1949), “IV Geneva Convention relative to the Protection of Civilian Persons in Time of War Of 12 August 1949.” https://www.un.org/en/genocideprevention/documents/atrocities-crimes/Doc.33_GC-IV-EN.pdf

United Nations. (1949), *Law Reports of Trials of War Criminals. United Nations War Crimes Commission. Vol. IX, 1949: Trial of Otto Skorzeny and others General Military Government Court of the U.S. zone of Germany 18 August to 9 September 1947*. London (British Foreign Office): United Nations War Crimes Commission.

United Nations. (1996), *Amended Protocol on Prohibitions or Restrictions on the Use of Mines, Booby-Traps and Other Devices as amended on 3 May 1996 (Protocol II as amended on 3 May 1996) annexed to the Convention on Prohibitions or Restrictions on the Use of Certain Conventional Weapons which may be deemed to be Excessively Injurious or to have Indiscriminate Effects*. United Nations: Geneva, 1996.

United Nations. (2001), *Draft Articles on Responsibility of States for Internationally Wrongful Acts (Draft Articles on State Responsibility), Report on the Work of Its Fifty-Third Session (23 April–1 June and 2 July–10 August 2001), General Assembly, Official Records, 56th Session, Supplement No. 10 (A/56/10)*. United Nations: International Law Commission.

United Nations. (2005), *Protocol Additional to The Geneva Conventions Of 12 August 1949, and Relating to the Adoption of an Additional Distinctive Emblem* (Protocol III). Geneva: United Nations.

US Army. Field Manual FM 21-75, (1984), *Combat Skills of the Soldier*. Washington: Headquarters, Department of the US Army.

U.S. Department of Defense. (2015), *Law of War Manual*. Washington: Office of General Counsel.

Watts Sean. (2014), Law-of-War Perfidy. *Military Law Review* 106, Pages 107–108.

Ελληνική Δημοκρατία. (2002), *Νόμος 2999. Κύρωση της Σύμβαση του 1997 για την Απαγόρευση της Χρήσης, της Αποθήκευσης, της Παραγωγής και της Διακίνησης Ναρκών Κατά Προσωπικού και για την Καταστροφή τους*. Αθήνα: Εθνικό Τυπογραφείο.

Ελληνική Δημοκρατία. (2002), *Νόμος 3003/2002. Κύρωση του Καταστατικού του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου*. Αθήνα: Εθνικό Τυπογραφείο.

e-nomothesia. v. 1786/1988. *Κύρωση προσθέτου Πρωτοκόλλου Ι στις Συμβάσεις της Γενεύης της 12ης Αυγούστου 1949 που αναφέρονται στην προστασία των θυμάτων ενόπλων συγκρούσεων*. <https://www.e-nomothesia.gr/kat-enoples-dynameis/nomos-1786-1988-phek-125a-8-6-1988.html>

Καζαντζάκη Ν., Κακριδή Ι.Θ. Οδύσσεια. Αθήνα: 1938.

Καζαντζάκη Ν., Κακριδή Ι.Θ. Ομήρου Ιλιάδα. Αθήνα: 1955.

Κίτσος, Δημήτριος (2002). «Παρθικοί πόλεμοι Βήρου», *Εγκυκλοπαίδεια Μείζονος Ελληνισμού*, Μ. Ασία. <http://www.ehw.gr/l.aspx?id=6822>

Κυπριακή Δημοκρατία. (1979), *Νόμος 43/1979 Κυρών το Πρόσθετον Πρωτόκολλον των Συμβάσεων της Γενεύης της 12ης Αυγούστου, 1949*

(Πρωτόκολλον Ι) και Προνοών Περί Ετέρων Συναφών Ζητημάτων. Λευκωσία: Επίσημη Εφημερίδα της Δημοκρατίας.

Κουράκης Νέστωρ. (2014), *Τεχνάσματα Πολέμου κατά το Διεθνές Δίκαιο στο Σε αναζήτηση της Δικαιοσύνης του Σπυρίδωνος Βρέλλη*. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.

Χατζικωνσταντίνου, Κωνσταντίνος. (2009), *Προσεγγίσεις στο Διεθνές Ανθρωπιστικό Δίκαιο*. Αθήνα: Ι. Σιδέρης.